

Irodalmi Jelen

XIX. évfolyam, 211. szám
2019. MÁJUS

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Főmunkatársak: **Szőcs Géza, Makkai Ádám** (Budapest)

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Király Farkas** (próza,

műfordítás), **Laik Eszter** (helyszíni tudósítások), **dr. Hegyi Pál**

(tudomány, esszé), **Simon Adri** (kritika), **Szőcs Tekla** (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Méhes György**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **Jánosi Andrea** festménye

Böszörményi Zoltán

Vérvörös szenvedély, égszínkéek tudat

*Egyetlen szilárd pontom a vanban
a nemlétező.*

*Csordogál bennem az idő,
és én is csordogálok benne.*

*Szegődj mellém,
csordogáljunk együtt
ebben a kézzel nem fogható
ismeretlenben.*

*Ha egyszer célba érünk,
akaratumk beteljesül,
az élet álmod lát,
és az álom életet.*

*A lét kivetett hálójában
te leszel
a vérvörös szenvedély,
míg én
az égszínkéek tudat.*

Korog a lét gyomra

*Az akarat megfertőzi a szellemet,
a dolgok testében keres nyugalmat.
A dolgokban hiszek,
a dolgok békéjében és hadjáratában.
A magában-való dolgok lehetősége
erényt kölcsönöz a szónak,
a vanban megpihen;
mégis alku tárgya.
A sötétben csak a fény ünnepel,
szellemet lázít ragyogása.
A lángot keresem mindenben,
a legfényesebb ünnepet.*

*Befalaznak a dolgok. Körém állnak.
Az aggódó világnak így van rám gondja.
Kísért a szellem éhe,
felhővitorlát ragaszt az égre.
Míg elismétlem: nem bűn a kétely,
a dolgokban minden atom engem mér fel.
Korog a lét gyomra.
Nem dugom a fejem
mennyei dolgok homokjába.*

Döme Barbara

Holnap: kicsinálni Szép Klaudiát!

Józsai a halála előtt, akaratom ellenére, vett nekem egy mosogatógépet. Mire lement az első mosogatás, Józsit eltemettük. A mosogatógépet visszatettem az eredeti csomagolásba, és eladtam. Az árából vettem egy pár szép szandált, egy loknis szoknyát, elmentem a klubba. Megismerkedtem Péterrel. Jól megvagyunk, csak ne erősködjön, hogy ne mosogassak kézzel.

Egész nap sütöttem, főztem, mosogattam, ezek meg egy üveg bort sem hoztak, de falni, azt tudnak. Már a második tányér pogácsát eszik, persze annyi sem jön ki a szájukon: Stefikém, ma igazán kitettél magadért, isteni ez a zsúr. Margitnak habzik a szája, amikor megszólal, felfordul tőle a gyomrom, Irénnek büdös a lehelete, Juci meg folyton eregeti a galambokat. Én vagyok az egyetlen, aki normális. Ha nem lenne velük tervem, isten az atyám, soha meg nem hívom őket.

Mindjárt jövök, csak kimegyek a mosdóba, mondom a vendégeknek. Tudjátok, ez a gyakori vizelés, soha ne öregedjen meg az ember, teszem hozzá. Vigyorognak, mintha őket ez nem érintené. Kimegyek a fürdőszobába, belenézek a tükörbe. Anyám testét látom, kicsi, fonnyadt mellek, lógó has, vastag comb, vastag boka. Hiába csináltattam meg az arcomat, ha a testemen nem tudom megállítani az idő múlását. Megvénültem, és ezt nem vagyok képes elfogadni. A barátaim is öreg trottyok, ciki velük mutatkozni.

Néhány hónapja a neten majdnem összejöttem egy fiatal fiúval. Na jó, nem volt huszonéves, de nálam mindenesetre tizenöt évvel fiatalabb. Arra gondoltam, lecserélem Pétert, ha ez a kapcsolat bejön. Váltottunk néhány levelet, már a szexnél tartottunk. Egészen beindultam tőle, újra fiatalnak éreztem magam. Két hétig egyszer sem jutott eszembe az

éjszakai izzadás, az elcseppenő vizelet meg azok a furcsa betegségek, amiket rendszeresen diagnosztizálok magamon. Amíg ezzel a fiúval online huncutkodtam, egyetlenegyszer sem voltam doktornál. A háziorvos fel is hívatott az asszisztensével, és arról érdeklődött, élek-e még, merthogy napok óta nem hallott felőlem. Azt állítja, hypochonder vagyok, pedig dehogy, csak beteges. Miért nem akarja ezt senki elfogadni? Azt is tudom, miért van ennyi nyavalyám.

A múltkor kineziológusnál voltam. Eddig nem hittem az ilyen úri huncutságokban, de ez a nő nagyon tudott. Azt kérdi, igaz-e, hogy anyám nem akart engem. Mondom, ez bizony igaz, négy hónapig azt sem vette észre, hogy gyereket vár, még a fogamzásgátlót sem hagyta abba. Erre a hírre felcsillant a kineziológus szeme. Tudtam én, hogy ilyesmi lehet a háttérben, ezért vannak a betegségei is. Majd én segíték feloldani ezeket a görcsöket, tette hozzá, és már állította ki a nevemre a havi bérletet, ami szerint hetente kétszer kell majd hozzá járnom, alkalmanként húszezer forintért. Meglátja, minden más lesz ezután, simogatta meg a vállamat, és kinyitotta előttem az ajtót. Tiltakozni sem volt időm. Azóta folyamatosan hívogat, de nem veszem fel neki a telefont, nem lopom én a pénzt, a nyugdíjamból nem futja ilyen hülyeségekre. Jó nekem Miki doki az SZTK-ban, ő legalább ismer, nem kérdezősködik, és ötezerért mindent felír, amit kérek tőle.

Megigazítom a sminkemet, visszamegyek a vendégekhez. Túl vannak a pogácsán, cuppogtatják a fogaik közül a maradékot, isznak. Juci szabadkozik, ő alkoholt soha, de most annyira megkívánta a meggylikórt a többiektől, hogy egy kortyintást elfogad. Megissza, aztán nyújtja a csontos kezét, kér még, mert ez nem is szesz, inkább gyógyszer, az meg kinek árthat. Még jó, hogy a legkisebb poharakat kerestem elő, ezek itt megisznak mindent, amit találnak. Arra gondolok, most már elő kellene hozakodnom a dologgal, mert amint elfogy a kaja, ezek azonnal elmennek. Van

még egy kis dugi islerem, behozom, ezzel is húzom az időt. Nem könnyű elmondani, amit szeretnék, erőt kell gyűjtenem. Azonnal jövök, mondom nekik, hozok még egy kis sütit, látom, éhesek vagytok. Jaj, dehogya vagyunk éhesek, Stefikém, kacsint Juci, inkább valami itókát hozzál, attól megjön a jókedvünk. Iszások banda, sziszegem. Kimegyek a kamrába, előveszem az islert. Addig szerencsétlenkedem, amíg az összeset kiöntöm a földre. A fenébe, minden csupa kosz, remélem, a csokimáz nem szedi össze a port meg a hajszálakat a padlóról. Felkapkodom a sütit, próbálom elfogadható állapotba hozni. Nem sikerül tökéletesen, de ezeknek a vaksi öregasszonyoknak ez is jó lesz. Van még egy üveg orahovicám, Jerka barátnőm főzte. Jerka dalmát, mindig kotyvaszt otthon diópálinkát, és mindig ad belőle. Utálom ezt a barna lötyyöt, de nem merem megmondani Jerkának, nehogy megsértődjön. Leveszem a polcról a diópálinkát, na, ez épp jó lesz ezeknek.

Megjöttem, lépek be mosolyogva a nappaliba, és magasra emelem a kezemben lévő üveget. Tapsolnak, mint a gyerekek, jöhet, mondják. Mindenkinek töltök, láthatóan ízlik nekik, elégedetten bólintanak. Lányok, mondom nekik, szeretnék tőletek egy kis segítséget kérni. Egyik sem néz rám, eszik az islert, Margit meg a harisnyáját igazgatja. Arról van szó, hogy meg akarok ölni valakit, vágom oda hirtelen. Mindegyik rám néz, aztán Irén felkacag, a többiek is hahotáznak. Stefikém, hogy te milyen vicces lettél öregkorodra, mondja Irén.

Egykor balerina voltam. Hazudhatnék, hogy ünnepelt sztárként nyugdíjaztak, de magunk között vagyunk, bevalom, csak a karban táncoltam. Ezzel szemben hamar kiderült, oktatni nagyon jól tudok, így balett-tanár lettem. A sikerek sem maradtak el, tanítványaim nagyon szép eredményeket értek el. Harmincéves voltam, amikor leszerződtek az egyik színházba. Megkaptam az elismerést és a megbecsülést, amire azelőtt csak áhítoztam. Mindenki tisztelt, felnéztek rám, ha beléptem a színházba, előre kö-

szöntek. Három évtizedig lubickoltam ebben a szerepkörben. Aztán egyik nap az igazgató behívott az irodájába. Stefikém, mit szólnál hozzá, ha kapnál egy kis segítséget, kérdezte. Nem értelek, mondtam, miben kellene nekem segíteni? Megköszörülte a torkát. Se én, se te nem vagyunk már fiatalok, mondta, felvettem melléd egy balerinát. Be kellene tanítani, hogy legyen utódod, ha elmész. Elmegyek?, kérdeztem. Miért mennék én el? Az igazgató mosolygott, hát majd nyugdíjba, tudod, tik-tak, megy az idő. Másnap megérkezett egy gyönyörű, fiatal, hosszú fekete hajú lány, Klaudia. Tökéletes volt, minden értelemben. Hamar kiderült, sokkal jobb nálam, mindent tudott a modern balettről, amiről nekem fogalmam sem volt. Elég egyértelműnek tűnt, semmi újat nem tudok neki tanítani. Lassan átvette a szerepkörömet. Megtűrt személy lettem a színházban, láttam, ahogy sajnálkozva összesúgnak a hátam mögött. Gyűlöltem emiatt Klaudiát. Éjszakánként azon agyaltam, hogyan keseríthetném meg az életét, hogyan tudnám kirúgatni. Minél jobban utáltam, ő annál kedvesebb lett hozzám. Ajándékokkal lepett meg, elhívott teázni, a kedvemben járt. Ez még inkább dühített, úgy gondoltam, mindez csak színjáték, a hátam mögött pedig fúr, hogy átvegye a munkakörömet. Miután az igazgató közölte velem, eljött az idő, nyugdíjaznak, mert már nem tudnak két balett-tanárt fizetni, elhátározta, megölöm azt a lányt. Addigra már elárasztott a keserűség, a harag és a gyűlölet.

Egy nappal később, amikor bementem a színházba, egy számomra ismeretlen fiatalember ült a portán. Amikor fel akartam menni az irodámba, megállított és megkérdezte, ki vagyok. Mondtam, hogy én vagyok itt a vezető balett-tanár, koreográfus, és majd megnézheti magát, ha bepanaszolom az igazgatónál a sértő viselkedése miatt. Erre az a pimasz azt vágta a fejemhez, nézzem meg a listát, amit ő kapott. Az orrom alá dugott egy nyomtatott papírt, amin szép sorban a színház dolgozóinak neve és státusza szerepelt. A balett-

tanárnál Szép Klaudia neve állt. Én nem voltam a listán. Elővettem a határidőnaplóm, és felírtam: „Holnap: kicsinálni Szép Klaudiát!”

Hagyjátok már abba ezt az idétlen röhögést, mondom a vendégeimnek. Nem viccelek, tényleg meg akarom ölni Szép Klaudiát. Látom, a barátnőim még mindig nem hisznek nekem. Magamból kikelve ordítom, hogy ez a ribanc kirúgatott a színházból, tönkretette az egész életem, és ezt én nem hagyom annyiban. Nincs más hátra, meg kell ölnöm! A többiek végre abba hagyják a nevetést. Úgy bámulnak rám, hogy közben a szemük sem rebben. Segítenetek kell, hogy kitalálhassam a tökéletes gyilkosságot! Nem reagálnak, csak ülnek és néznek. Megértem, hogy ez sokkol titeket, mondom, de gondoljatok arra, mennyi szívességet tettem nektek az évek során. Margit, neked férjet szereztem, egyedül sosem tudtad volna felszedni azt a jóképű fogorvost. Irén, minden szombaton átmentem hozzád römizni, pedig már nagyon untam hallgatni a siránkozásaidat. Juci, kitettem a házból a részeseges fiadat, amikor ki akart forgatni a vagyonodból. Lányok, most ti jöttök, segítsetek megölni Szép Klaudiát! Tudom, ha ez sikerül, minden a régi lesz. Mindenkinék töltök egy pohár pálinkát, magamnak is. Egészségünkre, mondom, és egyszerre felhajtom. A tökéletes gyilkosságra! Mintha végre a barátnőim is mosolyognának.

Csöngetnek. Ki lehet az ilyenkor, senkit nem hívtam meg a lányokon kívül. Ne haragudjatok, szabadkozom, mindjárt jövök, aztán kidolgozhatjuk a tervet. Még azt is odavetem, én tulajdonképpen valami lassan felszívódó méregre gondoltam, láttam egyszer egy krimiben, hogy van olyan halálos szer, amit még a boncolás sem mutat ki.

Kinyitom az ajtót. Egy középkorú nő áll előttem. Csókolom, Stefi néni, mondja, és már nyomul is be az előszobába. Hoztam ebédet, mosolyog, még meleg, gyorsan megterítek. Ki maga?, kérdezem, és miről beszél? Jaj, Stefi néni, simogatja meg a vállamat, már megint rosszabbul tetszik lenni. Állok és nézem, ahogy

a nő bemegy a nappaliba. Mi ez? kérdezi, amikor belép. Utána-megyek, de közben mondom, alkalmatlan időpontban jött, akár-mit is akar, mert épp a barátnőimmal teázom. Arra gondolok, ezt az idegent is Klaudia küldhette rám, hogy kémkedjen utánam. De nem marad ez itt sokáig, mindjárt kiteszem, hogy a lába nem éri a földet. Még hogy ebédet hozott! Nem rendeltem én ételt sehonnan. Mindjárt kitessékelem, aztán folytathatjuk a lányok-kal a tökéletes gyilkosság megtervezését. Belebizsergek, ha erre gondolok.

Stefi néni, mi ez?, kérdezi újra a nő, és rám néz. Nem ért maga a szóból!, ordítok rá. Vendégség van nálam, a barátnőimet hív-tam meg! A nő megfogja a karomat, és az ágy felé húz. Tessék visszafeküdni, utasít, egészen leizzadt, a végén még tüdőgyulla-dást kap itt nekem. A három porcelánbabát majd én elpakolom, meg a poharakat is, azzal ne tessék foglalkozni!

Fekszem az ágyon, csörög a telefon. Halló, itt Szép Klaudia, Stefi néni gyámja vagyok, hallom a szomszéd szobából, miben segíthetek. Nem, vele most nem tud beszélni, pihennie kell. Nem, most nem balettozott, a babáknak tartott vendégséget. De nincs baj, már ágyba dugtam.

Mielőtt elalszom, arra gondolok, milyen jó, hogy helybe jött ez a hazug ribanc. Már csak azért izgulok, a barátnőim el ne szólják magukat, hogy épp őt akarjuk megölni.

Viola Szandra versei

Éjféli

*Nem ember, nem állat, nem személy; angyal.
Ha az sem, akkor is felkel a Nappal.
De éjszakára mi marad? Ami már nincsen;
az ágyon a nincskinek takaró, a falon
a nincskinek óra billen,
időt szegez homlokomnak. Rég nincs már fészer,
nem fonnak szalmát a hajba, és nem esküdnek kétszer,
egyszer sem. Fényt nem várnak, törnek inkább,
vagy kapcsolnak és nincs kinek felfedni titkát.
De minden, mi éjjel a nincsből marad:
horgolt terítő, régi cérna és anyagdarab,
a törött, mintás bögre, amin nem pihen kezed,
ilyenkor másik, erősebb létezésbe kezd.*

Párhuzamos univerzumok

*Egyik apám felindul a létrán a padlásra.
Miért is? Mindegy, miért, csak hogy Nekem hozza,
a másik apám már ekkor törött kézzel fekszik
a zuhanásban,
egy megint másik apám épp szuperpozícióban van
két lépcsőfok között,
vagy két evolúciós lépcsőfok között.
Az egyik apám felszikkázik a tigris szemében,
a másik az ősrabság,
egyik a tigris szemében kergeti magát,
szabaddá váló pálmaállatok vékony párája előtt.*

*A szembenézés halálos lenne,
de a dzsungelben nincsenek tükrök,
csak nálunk, de azt borotválkozásra használják,
nem szembenézésre.*

Luca

*Fellövik a mennybe a sötétségjelző rakétákat,
felhősirályok kergetik körbe,
Luca széke készül itt lenn,
lucfenyő anyaga, az
„egy tapodtat se” a mérték.
Előre szökik az időben a királyok völgyéből egy macska,
s a háziasszony lábához dörgöli magát,
az attól kezdve elkurvul, és szétkáromkodja
férje az összekormozott eget,
ahová mint zajos csillárt akasztják fel a viharfelhőket.
Meztelen, kiégett mezők szülnek
furcsa virágállatokat a szakállas zúzmaráktól,
világra vajúdom karácsonyig a napokat téled
egyeseivel, Luca sűg!
Jaj, Luca beleszótt a történetembe, amíg írtam.
A köd lerakja odakint petéit, amíg
Luca összekoccantja idebent a kötőtűket,
oda vándorol a város, ahol mindig is állt:
az első decemberi ködbe.*

Sárfi N. Adrienn

Aranykor

Az esti szürkületkor a sok millió – a kinti fényes nappal folyamán a sötét nyirkosságban a mennyezetről alácsüngő – denevér surrogva áramlik ki a barlang nyílásán, egyenletes fekete szemcsehullámként hagyják el otthonukat, indulnak az éjszakai vadászatra.

Az utolsó kirepülő egyed nyilván felkapcsolja majd maga után a villanyt, mert mondjuk a denevér show-nak az is a része, hogy az érdeklődő turisták lássák a barlang cseppköveit, meg persze a mellettük halomba rakott emberi koponyákat. De nem, ez pont nem a koponyás barlang, bár akár az is lehetne, hiszen van belőlük néhány, denevérral vagy anélkül, de mindegy. Itt csak denevérek laknak, akik turisták kamerái előtt élík csüngő-pihenő és repülő-vadászó üzemmódban harmonikus, mindennel összefüggő és összeegyeztethető életüket, mit sem törődve az alattuk zajló eseményekkel, az esetleges diszharmóniával. Ha észre is vennék azt, nyilván nem különösebben érdekelné őket. Vagy fel sem fognák, még így járnak a legjobban.

Jó volna, ha mi sem fognánk fel az ember okozta rémtetteket, és nagyjából így lennénk velük: ugyan mi van már a barlang mélyén tornyosuló koponyahalommal? Mi van abban, ha valaki fekszik a saját vérében, miért, mégis ki másnak a vérében fekdjön? Vagy olyan távolságból néznénk a dolgokat, ahonnan csak azt tudjuk kivenni, milyen érdekes rajzolatot ad a vörösség a zöld gyepen, a szürke betonon, a barlang homályában. A messzeségből a halott vagy haldokló tömeg nem látszik annak, ami. Csak békésen szendergő emberek sokasága. A részletek összerosódnak, halvány mocorgások, itt-ott békésnek ható füstfelhők, odafent sűt a nap, a vérfagyasztó kiáltások és halálhörgések összeolvadnak a természet üde hangjaival, szagokat meg nem visz túl messzire a gyenge szellő. És kész is a látszatharmónia. Részletek nélkül a

világ egészen üdítő, sőt kifejezetten vállalható helynek tűnik. Jó is ez a távolsággal egybekötött kívülállóság.

Elhúzod a szád.

Most mi van? Ez jutott eszembe, mit csináljak.

Vagy akkor legyen úgy, hogy az ember el tudja magával hitetni itt és most, hogy a magunknak okozott borzalom nincs is. Már-mint akkor régen, pár évtizede ugyan még volt, de már nincs. A fejlődés miatt.

Elég kellemetlen, hogy az Univerzum jóváhagy mindent, vakon lelátta a legextrémebb jelenségeket is, aláírja és engedélyezi az élet minden megnyilvánulását, nem tesz különbséget normális és abnormális, harmónia és diszharmónia között, mert csak a tökéletesen funkcionáló egészet fogja át, a részek hibái nem tartoznak a hatáskörébe. Hiszen az Univerzum nem szereplő, orvos, elmegyógyász, kérem szépen! Mindenki végezze csak a maga dolgát, hölgyeim és uraim, képességeinek megfelelően, nemdebar?

Szerinted jó lesz, ha most már lecsitulok végre.

Vagy úgy van vele, már-mint az Univerzum, hogy a sok-sok torz kis elhajlás végül úgyis magától beleegyen esedik a végtelenben találkozó vonalak végpontjába. A végpontban meg úgyis minden Egy. Ide, az Egybe pedig a halál vezeti el az élőket, így minnek is beleavatkozni a mülékony földi dolgokba. Csak hát, drága Univerzum, a halálban ott a keze a vállalhatatlan részleteknek.

Leintesz: – Most miért?

Például ott vagy te, igen, te vagy az, aki ugyan még nem hiszed el, de nem is lesz rá idő, hogy elhidd: hátrakötött kezekkel térdepelsz a domb tetején, a koponyás barlang tágas víznyelőjének a szélén, mert az imént ellentmondást nem tűrve felvezettek oda a fegyveresek. Mögötted egy hozzád hasonló hús-vér alak áll, lendíti a kezében szorongatott hosszú valamit, egy botot vagy fémcsövet. A távolból egyikőtök arca sem látszik, csak a körvonalak, meg az a hosszúkás tárgy, ami most a tarkódnak csapódik. A csupasz nyakadon alászaladó vércsík játékosan göndörödő hajtincsnek tűnik messziről, te meg fel sem fogod, mi történik veled. Nem bírod valóságként ér-

telmezni a dolgot, azt, hogy a jól irányzott ütéstől beszakadt hátul a koponyád. Ennek köszönhetően tested akaratos mozgása megszűnik, a gerinced elernyed, a térdedre hanyatlik a fejed, a légzésed akadozik, és mire kibukna szádon a vérrel együtt a bugyborékoló kérdés: Miért?!, addigra már nincs légzésed, ami a szót a hangszálak rezegtetésével a világba küldhetné. Már alig vagy tudatodnál, csak haloványan érzed a rúgást a hátadban, mert úgy lett kitalálva ez az egész, hogy még pont élj, amikor a víznyelő száján át a barlang mélyeséges gyomrába rúgnak, hogy rázuhanj lassan hűlő ártatlan testvéreid, azaz a véres, fekáliás embermassza tetejére. Ha szerencséd van, már halott vagy, mire leérsz, ha nincs szerencséd, szétzúzott testtel, lyukas koponyával agonizálsz egyedül még percekig.

Szerinted jobb, ha meg sem szólok. Szerintem meg pont az van, hogy senkinek nem szabadna hallgatni.

Na jó, szem becsuk, nagy levegő, sokáig bent tart, az Univerzum igenis jó. Jó, jó, jó! Csak a távolság..., levegő kifúj, szem csukva tart, távolság, távolság, minden jól van, ahogy van: egy természetes személy holtan fekszik a maga és mások természetes véreben és ürülékében. Hát mi van abban? Némi testmeleg, vörösség és otthonos bűz. Nem?

Jó, hallgatok.

Ácsorgunk félszegen a dombtetőn, a víznyelő szélén, szédítő az alattunk tátongó mélység. Lemegyünk oldalt, a koponyás barlang földlépcsőjén, ácsorgunk félszegen odalent is, a barlangban, furcsa szaga van az utókor számára megőrzött koponyahalomnak.

Hányszor kértelek, hogy próbáld meg máshogy kifejezni magad, hogy például a 'jó bűdös, rohadt, kurva anyjukba elmehetnek ezek is' helyett mondjuk inkább fejezd ki magad úgy, hogy valahogy... kevesebb agresszióval.

Nézel rám, aztán a feltornyozott koponyakupacra, majd arra a bizonyos rücskös falfelületre meredsz jobbra, amihez a legapróbbakat csapkodták, mert hiszen annak idején a parancs úgy szólt, hogy a rendszer ellenségeinek gyerekeit is likvidálni kell.

Hát, baszd meg, mondod, de lehet, hogy nem is, csupán előítéletes gyökök veled szemben, azért érthettelek félre, amúgy éppen

lejött utánunk pár turista, mormolnak érthetetlenül, meg egyébként is visszhangzik ez az egész kóceráj.

Kellemetlen a szag, pedig a csontok már csupaszak. Odakint kabócák zizegnek, dús, trópusi esők által hizlalt fák levelei susztorognak. Jobb edzett érzékekkel venni az adást, érdemes úgy tenni, mintha nem volna semmi, ami képes lehetne túllépní a felhólyagosodott, rozsdás ingerküszöbünkön.

Nézek a magasba, a víznyelő széles nyílásán portáncos nap-sugarak özönlenek át, éles reflektorfénykört alkotnak a barlang földes talaján.

Ha én térdepelnék odafent hátrakötött kézzel, abban biztos lehetsz, hogy a végsőig feszíteném a lázadás kétségbeesetten remegő húrját, rúgkapálnék, harapnék, ordítanék, ahogy kifér a torkomon, mert nekem egy életem van, és azt senki nem veheti el csak úgy, koholt vádak, torz pártérdekek miatt.

Hülye vagy – dörmögsz a félhomályban.

Miért, te?

Fejezd be. Ennek semmi értelme.

Szerintem ez az egész itt a valamikor elkezdődött aranykor végét jelzi. Vagy éppen ez a mindent el- és befogadni kész, megbocsájtó aranykor kezdete, nem? Én látom, akár te is láthatod, az Univerzum kapujának mindkét oldalán ott a felirat: Ha van valami, ami ellen kifogásod van, ne gyere be! Ha már bent vagy, és valami nem tetszik, menj ki! Ha eleve fáj megszületni, akkor ne szüless meg, ha meg már késő bánat nem megszületni, akkor gyere be, vagy menj ki, de fogd be a szád, hiszen szabad vagy!

Ha Isten látná, mi folyik idelent, tutibiztos lerókázna az égből – örülök, hogy ilyen szépen fejezted ki magad.

Istennek pont olyan mindegy minden, mint az Univerzumnak. Itt egy bolygó, amit vagy ő teremtett vagy nem, se nekünk, se neki nincs semmire semmiféle bizonyítéka, szóval Isten azt látja, hogy ez a bolygó tele van élettel és működik. Megvan benne a szükséges körforgás, egyensúly – és slussz-passz. Tőle is csak ennyi látszik.

Lehet, hogy az az égi-mennyei-transzcendens stratégia, hogy a szenvedés kioltja a szenvedést, és ezzel a képlettel jön el végül is a halálos csend, a semmi, a nirvána, ami akkora ajándék, hogy érte érdemes volt egy életen át kínlódni.

Gyomrom a szívem magasságában ég, lüktet a halántékomon egy ér, tüszögök, folyik az orrom. Biztos maláriám van. Szerinted feleslegesen járatom az agyamat, fújjam ki inkább az orrom.

Annyi, hogy ahol sokan vannak, ott mindig baj van – rávakuzol a koponyahegyre. Becsillan az előtte lévő vitrin üvege, de mindegy, a képen így is látszanak a betört tarkók, szétszakadt állkapcsok.

Hiába, a magány minden borzalom ellenszere.

A denevéres barlang előtt sokan vagyunk. Nézzük a show-t, a denevérek végeláthatatlan fekete szemcsehullámát az égen, érzékeljük az állatok apró hangjaiból szövődő finom rezgésfátylat. Az élményért cserébe tűrjük a fejünkre hulló guanót.

Majd kora reggel, a barlangba elsőként visszarepülő példány nyilván lekapcsolja a villanyt, az utolsó pedig behúzza a barlang kapuját. Vidám sustorgás a nyirkos, számukra otthonos sötét-ségben, egy-egy baráti megjegyzés a sikeres vadászatról, elégedett „jó nappalt” kívánságok, millió láb kapaszkodik, millió szem lecsukódik, a harmónia, az egység töretlenül folytatódik mély állatálmukban is, az örökkévalóságig.

Míg egy másik barlangban a meggyötört emberi testekből egykor kényszerűségből kipréselődött lelkek kétségbeesetten keresik a kiutat, sikoltoznak a porhanyós, bűdös csontmaradványok felett, kihűlve, kékesen irizálva bolyonganak a nyirkos, embertelen sötétségben, az örökkévalóságig.

Nagy Zsuka versei

érintés

*a kórterem ajtajából látom,
a hátsó ágynál imádkoznak.*

nagyi alszik.

*leülök az ágya mellé, és nézem.
kicsit megnyitja a száját, kicsit szörcsög is.*

*(az erek szétpattantak a karján.
a csuklójában van a tű.)*

*belefeledkezem a látványba.
arra gondolok, így nézi egy anya
a gyermekét, mikor mesélés után elalszik.*

a hátsó ágynál Istenről beszélgetnek.

*aztán a nő feláll, megsimogatja
a fekvő nénit, és elindul kifelé.*

*engem is megsimogatna, kéri egy másik.
a nő odalép. az arcomat is, mondja.*

(a nővel egymásra nézünk. kimegy.)

*nézem tovább nagyit.
megsimogatom. az arcát.
meg a lila karját, meg a kézfejét,
a mellkasát.*

késő esti jegyzet

*kint hagyott festékes vödör a hold,
benne sok kicsi törmelék, amit apám gereblyélt.
a hátsó lámpa megvilágítja a sűrke lavórt,
érik a cseresznye. egy hét múlva szedni kell.*

mindennapi jegyzet

*két sértett ember kerüli egymást a házban.
régén kinőtték egymást, de egymás nélkül
nem tudnak összemenni.
régén nem értik egymást, de egymás nélkül
nincs a fejük felett ház.
sosem illettek egymáshoz, mégis megcsinálták
az életet, mindenestül, ketten.
most meg néznek maguk elé,
és azt hiszik, boldogtalanok.*

koktélpáradicsom

*nem tudom, honnan szerzik a panziók
a páradicsomot. vizes, kemény, sárgazöld,
íztelen mind.*

*anya természet a kertben.
kicsi, zamatos bogyók a bokrokon.
koktélpáradicsomban az anyám.
nézi őket, és követeli a jussát.
két fürtös hajú unokát.
én meg nézek magam el,
aztán meg magam mögé.*

*hová tűnt két termékeny évtized.
nincs szerelemgyümölcse senkinek.
csak faljuk a koktélpardicsomot.
anyám meg én.*

komplementer dal

(a kilátós presszóban)

*seprik a morzsát az abroszról,
hullik az égről a szürkület.*

*a távolban gyógyszeres dobozokból vágott,
ragasztott lakótelep,
(gyerekkoromban technikaórára kellett.)*

*beleszarik egy galamb a vodkámba,
kérek egy másikat.
átlátszó hamuzótál a hold.
egy cigány lány virágot árul,
komplementer párok a bárban.*

(elnyomok a holdon egy cigit)

*én vagyok a vesztesek közt a győztes,
jó hely, rossz hely, ki mondja meg.
velős pirítós, még egy feles.
lent sok kis utca, makett.
hogyan lehet egy képben
egyszerre Párizs, Prága, Pécs, Budapest.
világlott éjjeli élet.*

*kivágja a biztosítékot a viharos szél.
így lesz mindenhol tők sötét.
záróra, szól a pincér.*

(valaki ringat és hazakísér.)

Péter János

Tisztes mérték, szent szemérem

A tizedik stációnál voltunk, Jézust épp megfosztották ruháitól, mikor a nagybajuszú Dömsödi Jóska megérkezett a templomba. Tanácstalan volt, mint Ádám anyák napján, toporgott, próbált integetni a feleségének, Kati néninek, az valószínűleg észre is vette, de kajánul csak tovább ájtatoskodott, *tisztes mérték, szent szemérem, mindig, mindig maradj vélem*, énekelte teli torokból. Jóskának végig kellett szenvednie az egész keresztutat, ennyit legutoljára az esküvőjén lehetett templomban. Amikor végeztünk, kérte Kati nénit, hogy iparkodjon hazafelé, meg szerezzen holnap reggelre segítséget, mert Tódornak, a két mázsa fölötti ártánynak eltört a lába, nem bírta tovább a nagy súlyt, hajnalban le kell vágni. *A káplán urat meg a tisztelendő atyát is várjuk szeretettel a disznóvágásra*, mondta Dömsödi Jóska. Szóval Tódor disznót elhagyta a tisztes mérték, szó szerint halálra zabálta magát, holnap zárul földi pályája. Mondtam Jóskának, hogy majd megbeszéljük az atyával, azt nem tettem hozzá, hogy mikor legutóbb láttam, épp az ágya szélén ült, egyetlen félcipő volt minden ruhája, és vigyorgott, mint a tejbetők. Ebből jöttem rá, hogy egyrészt én fogom vezetni a keresztutat, másrészt, hogy az esti ultipartinak lőttek. Hacsak a kántorral be nem vesszük az állatorvost, de ő csak snapszerezni tud, és azt is csak forintos alapon hajlandó játszani. Aki jól keres, annak nyilván belefér a forintos alap. Mi a kántorral és Gábor atyával csak tízfilléres alapon játszottunk, kontrákkal, rekontrákkal meg Fedák Sárival úgy is lehet nagyokat bukni. De az állatorvos azt mondta, hogy ő fingra nem játszik, ultizni meg nem nagyon akar megtanulni. A múlt heti ultin tízfilléres alapon is elég nagyot buktam, a kántor Janinak állt a világ. Alig volt valami lapom, egyszer mondtam be egy piros negyven-száz ultit, akkor is a saját hajtószínemmel fogott meg a szemétláda.

Mikor a keresztút után Janival bementünk a plébániára, Gábor atya annyira már jól volt, hogy felfogja a meghívást. Azt mondta,

hogy üljünk le egy kicsit átgondolni a szombati napot. Ilyenkor félttem, mert általában nagyobbat szoktam szívni, mint a spontán ötleteinél, vagy amikor tökrészeg, és helyette kell dolgoznom. *Nem mondtam még eddig nektek, kezdte, de holnap délelőtt esküvő is lesz.* Jani kántor elkezdett hóbörögni, hogy miért most kell megtudja, de Gábor atya leállította. *Azért, te nyomorult, mert Gál Mihály elvtárs lánya megy férjhez. Böfff.* A kipárolgásból úgy éreztem, hogy savanyú borral és jóféle pálinkával kínálhatták családlatogatáson. *Főiskolás a kislány Szegeden. Felugrott egy kávéra egy évfolyamtársához, aztán bekapta a legyet. Hehe, bööööööööööfff.*

Hoppá, párttitkárt még nem láttam templomban. Gál elvtárs egyszerű volt, mint a faék, de amíg nem léptek a tyükszemére, nem bántott senkit. Amíg. Egyébként nemigen konfrontálódott se párton belül, se azon kívül, *hát nem fél a Párttól, hogy templomi esküvőt kér,* kérdeztem is csodálkozva, mire Gábor atya kárörvendőn rátett még egy lapáttal: *Fél, de az anyósától jobban, mert azzal gyakrabban találkozik. Az meg oltári nagy balhét csapott, úgyhogy lesz egyházi esküvő, csak titokban. És ami a legszebb, hogy maga Gál elvtárs fog ministrál... hukk... ni. Nem mernek mást behívni, hogy maradjon titokban. Kántor se kell, szóval ne pattogj Janiiiiiiiiiböfff. Na, erre igyunk.*

Pálinkával kínált minket, ittunk vele. Szóval a helyes kis szöszitöltöttgalamb Gál Marikát megprúcskölték, elhagyta a szent szemérem. Gábor atyán látszott, hogy az ulthoz használhatatlan, indítványoztam, hogy beszéljük át a szombati napot, aztán tudok egyet snapszerezni Janival. Abban maradtunk, hogy Gábor atya lelkipásztori okokból elvállalja a holnap reggeli disznóvágást, én meg tartsam a misét, ugyancsak lelkipásztori okokból. Majd hoz hurkát, gondoltam. A nagybajuszú Dömsödi hajdúsági ember, kaprot is szokott a hurkába tenni, igen jól csinálja, ha tényleg hoz belőle Gábor atya, sok vétkét megbocsátom. Janival elvonultunk snapszerezni. Ugyan egyikünk sem tartotta jó ötletnek a disznóvágást ilyen fontos esküvő előtt, de hát fogunk mi vitatkozni a feljebbvalónkkal. A snapszeren is buktam 5 forint 30-at, Janinak eszméletlenül ment a lap. Végképp nincs pénzem, akkor lenne

esélyem, ha a tökrészeg Gábor atyát sikerülne rávenni kártyázni. De egyrészt nem fair, másrészt hiába próbáltam már többször, annyi esze még olyankor is van, hogy nem ül le játszani.

Másnap reggel én szépen elvonultam misézni, Gábor atya meg összeszedhette magát, mert nem találtam otthon, mikor felébredtem. A mise lement nyugisan, utána Janival átugrottunk az állatorvoshoz, próbáltuk ultira tanítgatni, de sokra nem mentünk vele. Meg ugye látta, hogy jobbak vagyunk nála, úgyhogy kihátrált a pénzes ultiból. Snapszereztünk hárman, szellemes játék ez is, csak szubkontrával buktam a bemondott durchmarsot, én hülye makk csikónak néztem az alsót. Jani meg a lódoktor a képembe röhögtek. A gatyám ráment. Valószínűleg valahol egy gyönyörű, fiatal és gazdag nő engem nagyon szeret, mert ha ennyire nincs szerencsém a kártyában, akkor szerencsém kell legyen a szerelemben. Igaz lehet a mondás, az állatorvos épp válófélben van, Janink özvegyember. Hogy én káplánként mire megyek azzal a gyönyörű nővel, azt nem tudom.

Otthon a konyhában ki volt téve a kóstoló, kolbász meg töpörtő volt rendesen, de csak egyetlen szál kapros hurka; vagy nem emlékezett Dömsödi, hogy szeretem, vagy felzabálta Gábor atya. Épp azt a kevés hurkát készültem megkóstolni, mikor nagy csörtetést és sápítózást hallottam. Kinéztem a térre, vörös fejjel ordítózott Gál Miska, mellette az anyósa meg a neje óbégattak, tették a dolgukat rendesen. Gál elvtárs először a közvetlen főnökömet szidta, aztán följebb ment néhány szinttel, és elkezdte emlegetni azt a kifent bajszú Mindenhatót, mikor leállítottam, mondván, hogy valószínűleg egyikünk karrierjének sem tesz jót, ha a templom előtt nyervákol a családjával. *De hát ez tökrészeg, kérem, ordított kitartoán Gál elvtárs, én itt az egzisztenciámmal játszom, ez a pap meg valagrészeg!* Semmi kételyem nem volt, hogy igaza van, és megnyugtattam, hogy én is felszentelt pap vagyok, majd én befejezem az esketést.

A templomban láttam, hogy az atyát ugyancsak elhagyta a tisztesség mérték, az oltárnak támaszkodott, embertelen módon röhögött, sült kolbászt és pálinkát vaporizált, a szaguk a tömjént is elnyomta. Kapros hurkát nem éreztem, úgy látszik, csak egy szálát adott Dömsödi, amíg részegen alszik majd Gábor atya, addig kell megzabál-

nom. Valamit Gál Marikán röhöggetett, mutogatta, hogy milyen szépen gömbölyödik – minden szinten vállalhatatlan volt. Kikísértem a sekrestyén át az irodába, ott még elkezdett valamit magyarázni, mire hirtelen ötlettel a kanapé előtt löktem rajta egyet. Felborult, mint a padlóváza, és még le se ért a feje, már horkolt. Visszasiettem, befejeztem az esküvőt, minimálprogrammal, csak essünk túl rajta. Gál elvtárs a végén odavetette, hogy ennek még következményei lesznek. Biztos, ami biztos, a hurkát megettem, a megszokott minőség volt, kár lenne ebbe a szesz kazán plébánosba.

Pár napra rá hívatott a püspök. Örültem, hogy van egy fizetett utam, három sorsjegyet is vettem, nálunk, falun kapni ugyan lehet, de vásárolni nem merek, nehogy a szájukra vegyenek. Kettő *nem nyert*, egy volt *újra húzhat*, húztam, utána persze *nem nyert*. Az életben nem fogok egyenesbe jönni.

A püspök atya, mint sejtettem, kinevezett plébánosnak, Gábor atyát pedig elhelyezte az Isten háta mögé, Körösligeten is túlra. A mértéktelenségbe bukott bele, mint Tódor, a vágyba, mint Gál Marika és az ura, a fegyelmezetlenségbe, mint Gál elvtárs. Mint később megtudtam, Gál Miskát szintén áthelyezték, szintén Körösligeten is túlra, a megyei párttitkár nem vette jó néven az egyházi esküvőt. Igaz, ő az Isten háta mögötti hely kapcsán inkább a halál egy bizonyos testrészt emlegette. Az új párttitkárnál bemutatkozó látogatást kellett tennem, mint új plébános. Szimpatikus ember volt, jót röhögtünk elődeinken.

– Velem nem lesz ilyen baja – mondta –, agglegény vagyok. Így legalább nem szól bele a nejem, ha ultizok. Maga nem tud véletlenül?

– De, szeretek is játszani. A kántorral ultiztunk, meg Gábor atyával, épp kéne egy harmadik.

– Akkor jöjjenek el szombat este, elvárom magukat. Pénzt hozzanak, forintos alapon játszunk. Így fegyelmezettek és mértékletesek tudunk maradni, nem mondunk be minden hülyeséget. Az okos játék a cél, nem az indulatok. Ugye nem fogja szabotálni a szépen induló együttműködésünket?

Mit lehetett tenni, beleegyeztem. Meg aztán hátha nyerek. Szombat este ott kell lennünk Janival, addig megy az imádság: *Tisztes mérték, szent szemérem, mindig, mindig maradj vélem.*

Tóth Vivien versei

Pulóver

Balázsnak

*Csomót kötöttél a nadrágomra,
nem bontom ki, hagyom.
Mikor egyedül vagyok,
benyomom alá
az ujjam,
forgatom az anyagot.*

*Kihajolok Budára,
működik a klímaberendezés.
Együtt fázom a villamossal,
pulóverrel takarjuk be a vezetékeket,
nem ülünk menetiránnyal szemben.*

*Csomót kötöttél a nadrágomra,
bemaszizom.*

Szokodi Bea fotója

Vasárnapi ebéd

*Szedjük a húslevest, apám néha felbűfög,
anyám a szoba sarkát bámulja, oda kéne elbújnia,
húsz éve tervezi a szökést,
lesi a szemközti házat.
Képzületben kötelet feszít közénk,
elvégzi az artistaképzést,
lemarad a kötél tánc-workshopról.*

*Apám kérdezi, hogy megy a sulisuli,
négy éve abba hagytam,
hányas lett a matekod, fiam,
ötös, édesapám, ötös.
Felidézzük az első napot,
büszkén vitt be a suliba.
Megemlékezünk a zsíros mekis kajáról,
amit ajándékba kaptam.*

*Anyám beül a sarokba,
fejére húzza szoknyáját.
Sikít, hogy őt most nem látja senki,
aztán azért,
hogy miért nem megyünk utána.*

*Kanalazom a semmit,
mímelem a téstát,
az apám
a sarokban ülő láthatatlant,
a húslevest,
az ötöst,
a gyerekkortól feszülő öklöm.*

Joó József

Az utolsó beszélgetés

Sötétkék ruha van rajta, a haját megfésülte. Szemüveges, sovány az arca, mellkasa kidomborodik, nyakát kihúzza, fejét kissé hátraveti, keze törékeny, bal vállán vászontarisznya lóg. Úgy éreztem, nem lehet véletlen, hogy most szánta el magát erre a beszélgetésre, s mindjárt szokatlan hévvel közölte, hogy a kölyök, akit akkor, márciusban a tóból kihalásztak, és aki egyre csak érthetetlen szavakat suttogott, az őse volt. Most már akármi történjen is, bármiképpen végződjön ez a találkozó, nem tehetünk úgy, mint ha nem lenne közünk hozzá.

Így aztán, amikor valamelyik bécsi presszóban kávéztunk, nagy odaadással figyeltem rá. A körülöttünk ülő emberek hangosan beszéltek, mindannyian egyszerre. Arról kezdett mesélni, amit hallott, s amiről később olvasott. Ki tudja: talán épp azt a könyvet vette meg? Tőke Péterét? S talán éppen azt olvasta tegnap délután és este, azt olvasta mélységesen eltűnődve? Azt akarta, hogy mindent megőrizzen az emlékezetében?

Az őst a fehértímár, a timsós-faggyús mester nagyapja is emlegette, aki megjárta Csehországot s Ausztriát. Fortélyokat lesett el, vándorolt, csizmát szaggatott, nehéz és könnyű bőröket dolgozott fel, kimarta tenyerét a csersav. Akkor még négyféle tímárt ismert a világ. A ványolt bőröket búzakorpával dagasztotta, zarándoklélekkel járt Liebenben, Prága mellett, értett a glaszé bőrökhöz, bárányból, gidából, őzből készített lágy, puha fogású, kézhez simuló anyaghoz. A cserzéshez gubacsot, cserzömörécét használt, timsót, konyhasót, ami elpusztította a gombákat, a nedvességet elvonta, az előcserzett bőröket faragta, vékonyította. Lábbal taposta a cserzett bőrt.

Az öreg jókedvűen helyezkedett el egy karosszékben, s elbeszélte a nevezetes helyi dolgot, mintha csak azt sorolná: nyersen tisztítja a bőrt, gondosan lehúsolja, előbb a vízben oldható fe-

hérjéket, majd a savban oldhatókat áztatja ki, az első vízzel teli kádba meszet tesz, hogy könnyebb legyen a borotválás, a szőrtelenítés, három-négy hétig ázik a bőr, ott vannak az eszközei, a kopasztókés, a meszesfogó, merítő, bodorítófa, tőke, kasza, falcok, aztán a cserzést töményebb lében folytatja, kiáztatja a cserzőanyagot, majd, már a száraz műhelyben, zsíroz, halványít, fest, szikkaszt, körülvág, hántol, puhít, szárít. A tímárasztalon vastaszítók a bőr simításához, és persze színelőkés.

Az ember-hal gyerek? Sokak szerint annak az üzenetnek a hordozója, miszerint a táj megölése, rombolása helyett sokkal inkább harmóniát kellene teremteni ott, ahol a régiek éltek, ahol a vidék bőséggel adott mindent: halat, vadat, nádat. A furcsa fiút halászok fogták – karja-lába szétterpesztve, ragacsos haja szerte-szét, mereven nézett, elnyílt szájjal, fújtatva, akarva-akaratlanul is magára vonta a figyelmet. Vitték a várba, beszédtéma lett, rézdobot bár nem verettek, de elterjedt a hír: füvet eszik, ruhát nem tűr meg magán, fölkapaszkodik a fal tövéből kihajtott fa törzsén, pokrócot dobnak rá, a melle úgy piheg, mint a nádas, bütykös a pucér térde, sebhelyes, a karja meg olyan, mint a vékony tölgy ága, víz szívta ki a színét, sápadt, elsárgult gyermek, mintha sáfránnyal kenték volna meg, szájából az étel kilötyög, úgy úszik, mint a hal, a bőre meg mint a csukáé.

Nézi a pap, mondja:

- Ki lehet az anyja?
- Sosem láttuk.
- Kiskorú ez még!
- Együtt eszik a madarakkal.
- Hát feltételesen minek kereszteljük?

Tűnődtek azon, miféle név illene egy ilyen gyermekre.

András, Antal, Balázs, György, János, Mihály, Pál, Tamás? Fogalmuk sem volt. Miközben az életükre gondoltak, arra, hogy mit mondtak eddig, és mit nem.

- A vízből fogta ki Nagy Ferenc és Molnár János.
- A vízből? Mikor?
- Egy hete.

Orosz Mátyástól kapott nevet: tizenhetedikén Istvánnak keresztelte, ajánlotta az Úr oltalmába, kívánt neki szerencsés esztendőket, kedves jó egészséget. Keresztszülői: Hochsinger Mihály és Meznemé Anna Mária. Valahogy elképzelték az addigi életét, hogy így majd közelebb kerülnek hozzá, bár ő nem tudta, hogy ki vagy mi. Aztán egyszer, tavasz felé, amikor a levelek már éltek és fénylettek, valami változás esett bele: nyitott szájjal futott, mint aki lélegzet után kapkod, menekült; utána indultak, már nem látták, szem elől veszítették, elrejtette a nádas, még hallotta a vízcso bogást, ahogy lapos csónakokon keresték, ahogy az evezők hasították a vizet. Örökre eltűnt, többé senki se látta. Sem a Király-tóban, sem az égererdőben. Azt beszélik, talán titkon az országból is teljesen kiment, más földre kerekedett.

A férfi szerint a szomszédba. És egyszerre ismeretlen jövő lett minden, és rohantak és repültek az évek, gyengéd hóvirágok, hőségben szétfolyó nyarak, ciklámenek, sárban gázoló őszök, jeget törő telek, és jöttek az utódok: rózsát ültettek a sírjára. Szerette a rózsát. Kitekint az ablakon, ameddig csak ellát, minden irányban. Sehol senki, turisták se, az utca kihalt és néma, köröskörül hatalmas fák magaslanak, a tetejükről be lehetne látni a lápi világot, a nádast, a napsütésben szikrázó víztükröt. A szigetek közel vannak egymáshoz, könnyen át lehet úszni egyikről a másikra. A férfi elsírja magát, szeme összerándul, akár az ember-hal kölyöké. A napfény az ablakon át dől be a márványlapokra.

– Járt a Pintérhanyban?

– Jártam. A kékperjés kiszáradó lápréten gyönyörű kosborok virítottak, mint vénember orrtövében a fehér bajusz. Hajlongott a szúnyoglábú bibircsvirág, fészkelt a fekete harkály, a ligeteket kabasólyom járta, költött a macskabagoly.

– Szereti azt a gyermeket?

– Hát... szeretem.

– Magát hol fogják eltemetni?

– Hogy hol? Ahová való vagyok.

– Hova való?

- Nem emlékszem.
- Apja van?
- Nincsen.
- Anyja?
- Régen meghalt.
- Neve?
- Hany Istók.

A név alászáll, beleereszkedik a sötétkék ruhájába, a fésült hajába, a vászontarisznyájába, a testébe, kidomborodó mellkasába. Valami történik, mintha moccanna a békanyál sávja. Szél támad, messziről jön, egyenesen a szigeteken túli térségről. Húszszínű ujjaskosbor szagát hozza magával.

- Istenem – mondja a férfi.

Tihanyi Lajos (1885–1938) festménye

Ilyés Krisztina versei

Éjjeli lámpa, elmúlt egyéves

*Nekitámaszkodtam,
majd odébb toltam a háromhetes éjjeli lámpát,
homályosra sikerült a fénykép.
Fénymagasságban buborékok szálltak az égnek.
Elfogyott a hold, eltűntek a színek.
Összemosódva siettek felfelé, vastag fekete körvonallal.
Megbolondulva rázod a fejed.
Milyen gyönyörű.
Egy kicsit meghalnék, hogy félretegyem az időt.
Azt álmodtam, arcodon találtam meg elveszett
szempillámat.
Sárgás tasakba zártad a levegőt, és kék sállal
szorítottad össze a végét.
Megölted.
Végignézttem a halálát.
Futva hagyta ott az arcodon megtalált szempillával,
azt remélte, utoléred még magad.
Nem tudtam többet felállni a kihűlt sárga tasak mellől.
Ma már a szín sem az, amire mindketten gondolunk.
Szétesett a csendes, halk ragaszkodás,
és az éjjeli lámpa is elmúlt egyéves.*

Két papírcsillag

*Felgyúlt az első éjjeli lámpa, épp rád emlékeztem.
Kivágott csillagot adtál a kezembe,
én meg azt hittem igazi,
elmosolyodtál, és a másik kezembe is
adtál egyet, egy nagyobbbat.*

*Nem tudtad megfogni a kezem,
a csillagok nem engedték,
maguknak akartak.
Én meg magamnak téged.
A harmadik lámpa tán fel se gyúlt.
Sötétség szüremlett közénk.
A negyedik lámpa fényére ébredtem fel,
a papírcsillagok kiestek a kezemből.
Hiába hajnalodott,
végigjártam a várost,
mindenhol hintákat kerestem.
Fel akartam repülni a holdra.*

Varga Klára

Dafina fotóalbuma

A varjúfióka

Itt egy fotó. Tökéletes. A kissé elhízott, de azért formás, vörös hajú nő ott, háttal Dafina, a boszorkány. Azért mozdul be a képen, mert éppen megy. Házhoz megy a pofonért. A fekete folt mögötte, a járda szélénél, a gyepen egy törött szárnyú varjú. Már majdnem megtanult repülni, csak hogy betonoszlopnak csapta magát. De túlélte a zuhanást. Húzza a jobb szárnyát. Néha lép egyet. Az ilyen törött szárnyú, gyepen bicegő varjúfiókákat még aznap széttépik a kóbor állatok. Nekik is enniük kell valamit. Még mindig jobb, mintha éheznének, vagy ha a bomló varjútetem a fű között maradna. Kevés az esély, hogy jól forrjon össze a szárnya. Egyáltalán, hogy ilyen belső sérülésekkel megérje a reggelt.

Nehéz igazságot tenni, hol jobb elpusztulnia egy ilyen városi varjúnak. Széttépetnie magát a zöldben, a fák alatt, ahol élt, vagy emberek keze között, az ő idegen fészükben elaludni.

Dafina megfordult. Észrevette a kisvarjút. Nem tipródott mindezekben, igaz, azon sem, mit jelenthet a törött szárnyú varjú megjelenése éppen akkor, amikor megfontolt, okos lépést készül tenni a jövője érdekében.

A tökéletes kép jobb oldalán otromba betonhullámaival a park százéves fái fölé tolul egy négycsillagos szálloda. Mögötte, a szemétkupacban Dafina talált egy kenyeresládát, a fűben meg egy tejfölöspoharat – életében először volt hálás azért, hogy az emberek szemetelnek.

A park bozótos részére vitte a sebesült madarat. Vízet töltött a pohárba, s amikor a madár inni kezdett, ráborította a ládát. A varjú rokonsága követte, fenyegetően káráltak a magasabb fák ágairól.

– Állatok ezek, nem hülyék, csak rájönnek, hogy nem akarom bántani – gondolta Dafina, akinek az volt a terve, hogy a megfontolt, okos lépés után hazaviszi a varjút.

Hogy Dafina boszorkány lett, annak nemcsak az volt az eredménye, hogy jósolni tudott kártyából, kapcsolatokat alakított ki halott lelkekkel, manókkal, tündérekkel, helyszellemekkel, föld-sárkányokkal, vízsárkányokkal, őrszellemekkel, hanem az is, hogy a benne élő boszorkány ideröpítette, ebbe a városba, amely nappal is, éjjel is komor árnyakba burkolózik. A városokban, ahol korábban élt, könnyű volt a levegő, terjedelmes fényfoltok úsztak mindenfelé. Sosem lehetett tudni, hogy áldást hoznak-e az ott élőkre, vagy inkább csak hazug illúziókban ringatják őket, és nem hagyják, hogy végre felébredjenek. A korábbi városokban mindenki csodákra várt – csak hogy nem hitt a csodákban, hanem azt akarta, hogy méltatlan helyzetéből kimentse valamilyen erő, vagy hogy felébredjen végre a rossz álomból, bár nem akart igazán felébredni sem. Dafinának a régi városaiban sosem ért le a lába a földre. Eleinte az új városában is lebegni próbált. Járnai a művészkocsmákat, kitenni a kártyát az asztalra. Jósolni bárkinek, és elfogadni, amit adnak. Csak hogy a boszorkány benne azt mondta:

– Azért hoztalak ide, hogy gyökeret eresz.

Dafina nem mindig értette, mit akar tőle a boszorkány. Azt se nagyon tudta, mi az a gyökéresetés, és hogyan kell annak végbemennie.

A régi városaiban valakik beleradíroztak a múltba, és csak össze nem illeszthető, ki nem pótolható törmelékek maradtak mindaból, ami történt. El sem hitték volna az emberek a régi történeteket. Új városában viszont a bazilikában fejedelmi menyegző zajlott, a lebontott boszorkánysorról a vajákosok integettek neki, az egykori kolostor helyén alkimista professzorok sírkövei mállottak a gazban. A szellemek csapatokban álltak a belvárosi utcák sarkán, és ámulva nézték a divatos ruhákba öltözött, telefonjukat tapizó járókelőket, akik ügyet sem vetettek rájuk. Senki sem törődött azzal, hogy átkísérje a halottak itt ragadt lélekfoszlányait. Dafina sosem látott még ilyen várost.

Sokat rágódott azon, hogyan eressen gyökeret. Végül az interneten megtalálta az országos boszorkányegyesület honlapját. Akkoriban költöztek új, belvárosi székházukba. Előadásokat tartottak, gyógyítottak, tisztítottak, jósoltak. És éppen új tagokat toboroztak. Dafina a Tagtoborzó menüpont alá feltöltötte a szakmai önéletrajzát, és csatolt három videót a munkái legjavából. Az egyik izomsorvadásos férfit gyógyított, akivel nem tudtak mit kezdeni az orvosok, a másikon az esztergomi Tescóban felbukkant Bocskai-kori katonát kísérte át, aki az ajtókat csapkodta és a csapokat nyitogatta a dolgozók riadalmára. A harmadik videó elveszett kiskutya megtalálását dokumentálta, saját kirakásokkal és a kártyák speciális jelentésével. Vissza is jeleztek az egyesületből, hogy köszönik, megkapták a bemutatkozást.

A második tökéletes – bár kissé alulexponált – fotón a rendszergazda látható. A szerver kezelője. Azé a szerveré, amelyre a jelentkezéseket átirányították, mielőtt gondos szelektálás után a felvételi bizottság elé kerültek. Dafina anyagát a képen látható számítógépen tárolták el – és sohasem került a bizottság elé. Ő csupán egy automatikus választ kapott a jelentkezésére. A számítógépnél ülő, sötét háttérbe olvadó, mégis jól kivehető baseballsapkás fiatal férfi mellett a hosszú, ősz hajú, bagolyarcú, sportzakós férfi a boszorkányegyesület elnöke. Ők ketten végezték a szelektálást.

Dafina közben megtalálta a félrechapott tornyú, üvegkalitkás székházat, amely plasztikusan illeszkedett a régi úri negyed szecessziós villái közé. Besurrant a nagyterembe, ahol egy lila kiskosztümös, hegyes körmű, fölélkszerezett dáma a bucsecsi Szfinxről és a kalotaszegi piramisról tartott előadást. A háta mögé vetített képekből lehetett ezt tudni, mert sosem sikerült eltalálnia a mikrofont. Dafina nem tudott figyelni, az előtte ülőket nézegette inkább. Néhányukat hátulról is azonosítani tudta a honlapon látott fényképek alapján. Az ősz sörényű, sportzakós elnököt is.

Amikor sokak megkönnyebbülésére véget ért az előadás, a hallgatóság kitódult a teremből az előcsarnokba. Dafina nyomban az elnök után vetette magát.

A harmadik tökéletes fotón éppen kezét fognak. Az elnök vicso-
rít, Dafina üdvözülten mosolyog. Az elnök testbeszéde ezt mondja:

– Még az kellene, hogy bevegünk magunk közé. Felforgatnál
itt mindent. Kő kövön nem maradna.

– Így is, úgy is felforgatok itt mindent – olvasható ki Dafina
testbeszédéből. És látszik a szemén, hogy már látja a gyönyörű-
séges felfordulást, amit okozni fog.

Mindeközben a szavaikkal egészen mást mondtak egymásnak.
Dafina azt, hogy kapott egy e-mailt, amelyben elfogadták a jelentke-
zését, a főboszorkány meg azt, hogy sajnálja, de nem került hozzá a
beküldött anyag. Dafina töltsse fel újra. Az elnök ezzel hátat fordított
neki. Ő meg csak állt, és nézett körbe, hogy ez most mi volt, hogy
hátha beszélhetne valaki mással a jelentkezéséről, de a kisebb-na-
gyobb csoportokban zsongó boszorkányok összezártak előtte.

– Ugyan már. Látta az elnök azokat a videókat – mondta egy
hang Dafinában, amikor az utcára lépett.

– Nem szeretnék valaki más neve alatt találkozni a kirakása-
immal – ezt valaki más mondta benne.

– Pedig fogsz – reszelős, mély hangon ezt vágta rá egy harmadik.

Tökéletes kép lett volna az is, amelyen Dafina szégyentelenül rö-
hög saját magán, a főboszorkányon, a mikrofon ellen beoltott dá-
mán meg mindenben. Azon is, hogy milyen pompás felfordulást fog
okozni új városában. De ez a kép nem készülhetett el, mert Dafina
most éppen mérhetetlenül messze volt attól a másik életétől, amely-
ben mindezen kötelező szégyentelenül röhögni. Ebben az életében
lefagyott és elbizonytalanodott, ha megérezte, hogy mások számára
rombolás, amit magával hoz – és ami a székházban történt vele, az
leginkább a szárnyaszegett varjú balesetéhez volt hasonlatos.

Még nem sötétedett be, mire Dafina visszaért a bozótoshoz. A
varjú élt, ennek őszintén örülhetett. Karján a sebesült madárral,
feje fölött a károgó varjúrokonsággal a park szélén leintett egy
taxit. A hátsó ülésen az ölébe vette a varjút. Szorosan markolta
a lábait, nehogy leessen, amikor néha csapkodni próbál. A taxi
megnyugtatóan brummogott, a varjú sem fészkelődött sokat. De
egyszer csak szavak nélkül ezt mondta:

– Félek tőled, mert gyilkos vagy. Halott madarak lába van a kezekben.

Dafina szeme előtt ekkor egy egész madárláb-regiment vonult el. A gyerekkorában tartott tyúkok, kakasok, kacsák, libák, pulykák, galambok leforrázott, levágott, lenyúzott, levesbe, pörköltbe, rizskásába főzött lábai, a csirkegyárban diákmunkán pakolt csirkék lábai, a kutyáinak megfőzött fagyasztott csirkelábak, és persze azok a csirkelábak, amelyekből Dafina a csirkeköcsönnyét készítette. Meg a fácánoké, amiket a nagybátyja lőtt légpuskával.

– Igaz – válaszolta Dafina, ugyanazon a körökben vibráló hullámhosszon, amelyen a varjú beszélt hozzá –, de nem akarlak bántani. Ha meggyógyul a szárnyad, visszaviszlek a parkba. Ha nem tudsz repülni, nálam maradsz. Az én varjúm leszel.

A taxi néhány utcányira járt a háztól, ahol Dafina úgy-ahogy már berendezkedett, amikor a varjú újra megszólalt:

– Te... most gyorsan jársz az utadon, én meg lassulok, lassulok, és lemaradok tőled.

Bevitte a varjúfiat a házba. Paplanból fészket csinált neki a padlón. De a varjú nem ült meg, káromgva ide-oda lépegetett a szobában, forgatta a fejét. Fölmérte az idegen helyet.

Kapott főtt csirkehúst. Mohón tépkedte a csőrével.

– Hát, tudod, ha én madárgyilkos vagyok, akkor te meg kanibál – évődött a varjúval Dafina, és tovább adogatta neki a húst.

Hogy a madárfióka rengeteg vizet ivott, nem volt jó jel. Magas láza lehetett. Ez az utolsó tökéletes fotó, amelyen még él. Dafina nem ébredt fel, amikor hajnalban a paplanfészek peremére hanyatlott a madár feje.

Délelőtt a boszorkány fogta az ásót meg a madártetemet, fölmászott a kert végében lévő dombra, és a diófa alá eltemette a varjút. Énekelt neki, ahogy a halottaknak szokott. Napokon át föl járt oda, és egészen addig énekelt a dombtetőn üldögélve, amíg a varjú nagy fényesen fölrepült a diófa alól. Erről is kell legyen valahol egy tökéletes kép, amelybe Dafina behunyorgott, mintha csukott szemmel nézné azt a repülést.

A HÓNAP ALKOTÓJA

LÓRINCZ P. GABRIELLA

1982-ben született Beregszászon, ahol ma is él. Első verseit 2008-ban közölte az Együtt folyóirat. 2009 óta munkatársa a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézetnek. Írásai több anyaországi és külföldi folyóiratban is megjelennek – Zempléni Múzsza, Debreceni Disputa, Somogy, Napút, PoLíSz, Együtt, Partium, Agria. 2012-ben két verssel

van jelen Az Év Versei 2012 antológiában, illetve az Ukrán Írószövetség Online nemzedék című antológiájában nyolc ukrán nyelvre fordított verse szerepel. 2013-ban három verse szintén bekerült Az Év Versei 2013 antológiába.

Kárpátalján végzett kulturális tevékenységéért oklevéllel tünteti ki az Anyanyelvi Konferencia. Az Együtt folyóirat Nívódíját 2013-ban kapta meg. Tagja a Magyar Értelmiségiek Kulturális Közösségének és a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának. 2014-től a Magyar Írószövetség tagja.

2018-ban az Irodalmi Jelen 2017-es évre szóló Költészetdíját vehette át.

Hinta

Reggel mindig a diófa alatti hintában kávézom, néha télen is. Szeretem azt a hintát, örülök, hogy akkor megvettük, most eszembe sem jutna. A diófa levelei sugdolózva játszanak a széllel, és én minden bölcsességüket hallgatom.

Azon a napon is, amelyen megismertelek, reggel a hintában kávéztam. Tejjel, sok cukorral, mintha nem is kávé volna, gyerekkávé, mondtad később. Néztem a földet, szép zsiros, könnyen ásható. Letettem a bögrémet a hintára. Az alján maradt kávé kiömlött, foltot hagyott. A hintához közeli sufnyiból egy ásót vettem elő – minden úgy maradt, ahogyan a férjem hagyta, kerti szerzők, balta, kalapács, egy dobozban szögek... Ásni kezdtem. Nem sokat, de örömmel ástam, előbb csak úgy, mint aki kertet akar, aztán rájöttem, hogy gödröt szeretnék, szép, nagy gödröt.

Amikor a férjem és a lányom autóbalesetben meghalt, az egész udvart magas betonfallal vettem körül, a leskelődő szomszédok elől rejtőztem. A kíváncsi tekintetek többé nem sütötték a bőrömet. Az özvegy, akinek senkije nem maradt – csak így hívták. Eleinte még köszöntem nekik, aztán már azt sem. Mindennap ásót ragadtam – amikor úgy éreztem, hogy már eleget ástam, abbahagytam. Egyik nap ásás után lezuhanyoztam, elmentem fodrászhoz, manikűröshöz, végül egy galériában kötöttem ki. Már nem emlékszem, kinek a képei lógtak a falon. Bort szürcsölgetve ismertelek meg. Semmi különös nem volt benned, a tekintetünk sokszor találkozott, úgy néztük egymást, mint a vadász a vadat. Arra egyikőnk sem gondolt, hogy mindketten vadászunk. A nap további részét együtt töltöttük. Kedves voltál, gondoskodó, és mindketten alig vártuk, hogy ágyba vigyűk a másikat. Nem egyeztünk meg semmiben, csak telefonszámot cseréltünk. Hazamentem, meztelenül feküdtem a fűben, és végre szabadnak éreztem magam. Nem nyomasztott sem gyász, sem emlék. Úgy gondoltam, végre túljutottam mindenem. Másnap nem kerestél, de nem is hiányzott. Az előző napi szex épp elég volt ahhoz, hogy jól érezzem magam másnap is. Lendülettel raktam helyére a szobámban felhalmozódott limlomot, kitisztítottam a fotelból a két éves borfoltot, úgy éreztem, újra élek.

Egy hétig tartott. Amikor épp kezdtem újra magamba zuhanni, felhívtál. Találkozót beszéltünk meg. Rutinos voltál, kimért, jól szervezted a randevút, vigyáztál, hogy az illatom ne maradjon a ruhádon, nehogy a mindig konyhaszagú feleséged megsejt-

sen valamit. Az is lehet, hogy nem volt konyhaszaga, csak azért mondtad, mert untad. Néha kell a változatosság. Újra nem maradtunk semmiben, jó volt így, nagyon élveztem, hogy valakinek a szeretője vagyok. Azelőtt soha nem gondoltam, hogy ez ilyen jó is lehet. Feleségként mélyen elítéltem azokat a lotyókat, akik nős pasikkal kezdenek ki, tönkretesznek családokat, visszataszítóknak tűnt más férjével ágyba bújni. Ahhoz képest most én lettem valaki lotyója, vigyorogtam magamban, mikor erre gondoltam. Minden kedvességedet nekem hoztad, virággal és ajándékokkal halmoztál el. Az együtt töltött időt jól osztottuk be, táncoltunk, beszélgettünk, szerelmeskedtünk a szállodai szoba minden sarkában. Izgalmasabb életet éltem, mint valaha. Újra köszöntem a szomszédoknak, persze beszédbe nem elegyedtem velük, de már nem súgtak össze a hátam mögött, legalábbis nem sajnálkozva. Sosem töltöttünk együtt éjszakát, pedig sokszor kértél, három hónappal később már válni akartál, jólesett, de persze mondtam, hogy verd ki a fejedből, hiszen alig ismersz. Szeretted. Úgy szeretted, olyan tisztán, ahogyan csak az első szerelmét szereti az ember. Nem voltunk ismerősök a fészbukon, a telefonodban Béla néven szerepeltem a névjegyzékben, soha nem váltottunk emailt, csak akkor voltunk együtt, amikor hívtál. Nem láttál engem otthoni ruhában, mindig tökéletes frizurával és sminkkel indultam a találkáinkra.

Egy év is eltelt, mire először a házamba engedtelek. A hintába szeretted volna ülni, a diófa alá, de nem engedtem, az csak az enyém, nem tartoztál oda. Kockás plédet terítettem a hinta mellé, azon ültünk, ott ettünk és szeretkeztünk, aztán diót szedtem a földről. Az őszi nap sugarai átmelengették a testünket, a dió nagy szemű, papírhéjú volt, a két tenyerem között törtem össze, azt mondtad, erős vagyok. Persze, hogy az vagyok, máshogy nem élném túl. Nevettünk. Énekeltem neked. Szeretted a hangomat is. Este hazaküldtelek. A friss diótól barnássárgák lettek az ujjaim, azt néztem, amikor újra eszembe jutott a gödör. Ásni kezdtem, de már sokkal vidámabban. Azt kérdezted, hogy miért ások, nevetve mondtam, hogy a síromat ásom. Veszek egy koporsót, bele

is fekszem, csak kevés dolga lesz velem az itt maradóknak. Azt mondtad, bolond vagyok. Nevettünk ezen is. Kinevettük a halált. Megcsaltam veled a halottaimat. Úgy nevettem, mint akinek nincs miért sírnia. Suhantak a hónapok, rendszeres lettél az életben. Amikor elmentél, mindig ástam, havonta rendszeresen, egyszer. Mielőtt jöttél, minden alkalommal a lehető legcsinosabb ruhámat vettem fel, a fehérneműimet gondosan választottam, gyertyát gyújtottam minden alkalommal, azokat a gyertyáimat is, amiket már több mint tíz éve őrizgettem, mindennap arra a havi egy napra készültem, amikor jössz, arra, hogy az tökéletes legyen. Néha úgy bújtál hozzám, mint a gyermek, néha úgy vontál magadhoz, mint egy kislányt. Időnként nem is beszélgettünk, csak kifulladásig szeretkeztünk, aztán feküdtünk egymás mellett. Ott estünk egymásnak, ahol épp eszünkbe jutott, a pincétől a padlásig a mosógépen át, minden zegzugot kihasználtunk, hogy az amúgy is fergeteges együttléteink még izgalmasabbak legyenek. Nem akartunk többet, te is beláttad, hogy ez egy helyes megoldás, utólag meg is köszönted, hogy nem engedtem akkor, az elején, hogy elválj.

Két év telt el, mire abbahagytam a gödör ásását. Mély lett. Tavasszal esővízzel telt meg, ősszel falevéllal, télen hóval. Része lett az udvarnak, ahogyan te is része lettél az életemnek. Baleseted volt, karcolás nélkül úsztat meg, bennem viszont valami megváltozott. Félteni kezdtelek. Addig meg sem fordult a fejemben, hogy elveszíthetlek, az sem: ha meghalnál, hiányoznál. Akkor gondoltam először erre, amikor elmesélted, hogy valami hülye miatt meg is halhattál volna. Hisztizni kezdtem és bőgni, még nem láttál ilyennek, senki nem látott ilyennek. Attól a naptól kezdve szörnyeteggé váltam, nem gondoltam másra, csak arra, hogy meghalsz, és én nem fogok tudni róla, és többé nem lesz értelme az életemnek. Nyugtattál, de hiába, megkértelek, hogy kétévente gyere, mert a havi egy alkalom már kevés, mert aggódom érted. Jöttél, ringattál, öleltél, én meg bőgtem, mindig bőgtem.

Aznap nem festettem ki magam. Elnyúlt pólót, csíkos zoknit és térdnadrágot húzva vártalak. Nem főztem, nem gyújtottam

gyertyát. Amikor behajtottál az udvarra, nem rohantam eléd. A kulcsodat a hintára dobtad, és mellém ültél. Ugyanolyan kedves voltál, mint máskor, nem érdekelt, hogy kócos vagyok, és a szemeim vörösek a sírástól. Átöleltél, és én még hangosabban zokogtam, sírva nyögtem ki magamból, hogy nem viselem el, ha meghalsz, és nem leszel többet mellettem. Ölbe vettél, bevittél a szobába. Szeretkeztünk, aludtunk, ottmaradtál éjszakára, öleltél reggelig. Három év alatt ez volt az első alkalom, amikor engedtem, hogy reggelig maradj. Közelebb éreztelek magamhoz, mint bármikor. Kávét főztem, olyat, amelyet addig soha. A hintában ittuk meg. Az öreg diófa levelein játszott a napsugár, az árnyékokat néztük. Bementem a szobába, a telefonodat egy nejlonzacskóba raktam, kalapáccsal összetörtem, és fóliába csomagoltam, aztán beledobtam az udvaron lévő budiba. Néztem, hogy süllyed el a fekáliában a kis csomag, aztán pisiltem. Elővettem egy fehér lepedőt, a hintában ültél, betakartalak a lepedővel, és a gödörbe gurítottalak. Arra gondoltam, milyen jó, hogy nincs kutyám, mert biztosan kiásna. Előbb ásóval, majd kapával kezdtem a földet rád dobálni. Végül lapáttal. Mély lett a gödör, egyszerre nem is tudtam teljesen betemetni, jó lett volna naponta mindig egy keveset, de azt nem lehet, három nap alatt be kell fejezni. Három nap, a három év miatt, rendszernek kell lenni.

Reggelente a diófa alatt kávézom. A szomszédoknak nem köszönök. Örülök a hintának, és a diófának is. Néha gondolok rád. Jó, hogy nem mentél akkor haza.

***

Nők

Hát persze, hogy mindig a nők! A nőről ír a férfi és nőről ír a nő, saját magáról, az életéről, az anyjáról, nagymanyjáról, Éváról, arról, hogy milyen a Nő. Ki az, aki nem szeretné megfejteni a női lelket, vagy megérteni, hogy mit akarhat a nő, mikor nem

mond semmit, mikor örömeiben sír, bánatában elmegy sétálni, mérgében takarít? Ki értheti azt a működést, hogy egyszerre háziasszony, anya, tanár, terapeuta, szerető és mi minden még a nő, ezek mellett mindig tudja, hogy mit főzön, milyen ajándékot vegyen, milyen cipő és ruhaméret kell az egész családnak... és napestig sorolhatnánk. A nő ilyen, így lett összegyúrva, mindenkinek a saját hite szerint: alkotta az Isten vagy létrejött, láthatjuk benne az Ósanyát vagy Vénuszt, nem is számít, csupán egyetlen dolog, amely minden egyes emberben közös: mindnyájunkat egy nő hozott erre a világra. Lehet dicsérni vagy szidni, elmélnedni, hogy milyen rossz vagy milyen jó a nő, de nem lehet nem foglalkozni vele. Versek, könyvek, festmények, zeneművek születtek a nők gerjesztette érzelmek nyomán, ezek küzdöttek halálig a nőért vagy vetettek véget életüknek, ez múlt, ez jelen, talán jövő is. Messze szeretném elkerülni a zengzetes egyenjogúságról szóló elméleteket, bár bizonyára sokaknak érthetetlen, hogy nagyon szeretek nő lenni, szeretem az anyaságot, azt, ha valaki nőként bánik velem, és csak mosolygok azon, ha költőnőnek neveznek, hisz ez nem minden esetben gúnyolódás akar lenni. Mint az életben mindenhez, ehhez is szükséges a humor, mert anélkül csak keserűséggel van tele még a női élet is.

Ha egy ajtót tolni kell, én húzni fogom, néha összekeverem a bal és a jobb oldalt, eltévedek egy nagyobb épületben, vicces helyzetekbe keveredek naponta, és még nagyon sok mindent írhatnék ebbe a sorba, tudván, hogy sok nőtársam bólogatva olvasná ezeket, kuncogva ismerne magára. Igen, vannak ilyen dolgaink, de terheket viselünk, beteget ápolunk, ha kell, varázspuszival mindenféle gyermekfájdalmat enyhítünk, dolgozunk lázasan, a családunkért bármit feláldozunk. Ahhoz, hogy valóban megismerjük a nőket, talán minden nőt ismernünk kellene, az előzőket is, a később születendőket is. Ahogyan minden ember egyedi és különleges, minden nő is az, hogyan is lehetne igazat írni, vagy csak valósat? Minden igazság igazság valakinek, az is, ha jót írunk a nőről, az is, ha rosszat. Meglehet, összetett a női lélek, de talán egyetlen dologgal megszeliíthető: ha szeretettel fordulunk felé.

Persze, van olyan, hogy nem vagyunk szerethetőek, akkor van a legnagyobb szükségünk a támaszra, ha kiabálunk, akkor valójában azt hisszük, nem hallanak minket. A legkeményebbnek tűnő hölgy is néha kislány, akit dédelgetni kell, a legvagányabb, agyonfestett Barbie, aki a haját sem tudja kifésülni a lakktól, néha egy sarokban összekuporodva várja, hogy valaki átölelje.

Ünnepeljük a nőt, a nőiességet, a születés forrását nemcsak márciusban, nemcsak nőnapon, hanem mindig.

A Teremtő csodálatos alkotása a nő, s talán ő az egyetlen, aki megérti.

***

Variációk napfogyatkozásra

*Csak piros lámpák,
De mi nem vagyunk szabályszegők.
Maradunk az út túloldalán.*

***

*A fodrász jó munkát végzett,
Levágta a hajamat, és eltette.
Be akarta festeni,
De én szeretem, hogy ősz.
A tükörben láttalak,
Háttal ültünk egymásnak,
Téged régimódi borbély nyírt,
Talán a szakálladat is megigazította.
Csak akkor néztem a tükörbe, amikor te nem.*

***

*A piros ruhámat vettem fel,
Rajtad kék póló lehet.
Jó lenne egy gumiszoba csak nekünk,
Olyan kilincs és ablak nélküli.*

*Én mesélnék, te rajzolnál a falra
És nem látna be egyetlen égitest sem.*

***

*A városok, amiket folyó szel ketté,
Mindig szomorúak,
Hiába nyújtóznak egymás felé.
A hídon állva anyámat látom apámmal,
Az arcukon halotti lepel.
Egy csónakban himbálóznak,
Sötétedés után a parton szeretkeznek.*

***

*Virágcsokrot vettél,
Én igazából egy fésűt akartam,
Nem szeretem a vágott virágokat,
Olyan üresek, mint a halál.
Az ablakból figyeltelek,
Néztem, milyen boldogan viszed a csokrot.
Utánad eredtem, és a sarki boltban vettem egy hajkefét.*

Asszonyélet

*Ki melled bimbócskáját oly vígan osztod szét,
S ki ágyékkodat őrzöd vénségedig,
Rest vagy, nem teremsz gyümölcsöt,
Méhed megdicsőül, méhed megveretik.*

*És te ki feláldozod folyton önmagad,
Szoptatáskor melled megreped,
Rút gyermeket hozol a rút világra,
Áldott a testednek visító virága.*

*Elnyútt test csak mind az asszony,
Imácskáját Istenhez viszi.
Segítse az, amíg tudja,
Szeresse a férfit, míg teheti.*

*Mikor félted szép kebleit,
S mikor majd féreg rágja szét,
Légy bölcs, te férfi,
Zárd le majd békével szép szemét.*

Érik épp

*Kedves uram,
Hogyha kérhetem,
Ne tekergesse a belső szerveimet.
Főleg szívtájékon,
Úgy hiszem,
Kicsit beteg.
Talán szakadás vagy repedés?
A varrónő nem ölti meg.
Csak az öltöny ne lógjon, ne feszüljön!
(Keze biztos nem remeg.)
Ez az ő dolga,
Emez az enyém.
Szóval uram:
A szívem körül finoman!
Ott épp érik egy költemény.*

Olajág

Az utolsó nő és férfi a Földön

*Nem akartam hogy megláss
Öreg vagyok mint az út
Így szeretkezni
Méltatlan
Mellemet rutinosan vennéd fogaid közé
Így tanítottak
Nincs benne semmi új
Hogy anyádtól vagy útszéli nőktől
Tanultál szeretni mindegy
Sáros az összes szerelem
A fajfenntartás érdekében előbújok
Tudom hogy már meguntad a lányokat
De világot csak én szülhetek neked
Kihasznlom az összes DNS-edet
Aztán meghalhatsz nem érdekel
Szárasság ellen hiába a bárka
Súlyosabb ez mint a vízözön.*

***

Távolodás

Mindig legyen tökéletes és alkalomhoz illő a ruhátok, a mintás holmikát kerüljétek, a parfümötök sose legyen túl erős, csak éppen felejthetetlen. A férfi, aki megérzi, mindig emlékezzen rá. Ezeknek az embereknek elégük van a konyhaszaggból, pihenni akarnak, kedvességre, türelemre vágynak. Nincs miért elítélni őket, nem akarnak konyhapénzről vagy gyermeksírásról hallani,

szeretnék jól érezni magukat. Olyan is lesz, aki csak egy ölelést szeretne. És tanuljatok meg keringőzni. Valószínűleg soha nem fogtok táncolni, de a keringő megtanítja a néhány mozdulatot, amellyel bárkit szerelembe ringathattok. De soha, soha ne engedjétek meg magatoknak a szerelem luxusát. Ti nem az utcáról mentek ezekhez a férfiakhoz, ők viszont mind az utcáról lépik át a küszöbötöket. Tudják, hogy nálatok valami különleges várja őket. Tehát tartsátok magatokat rendben, és a szíveteket üresen. Nincs helye romantikának a szakmában.

– Anni, te nem voltál szerelmes soha?

De igen, egyszer voltam. Életem legszebb időszaka volt, egyetlen pillanatot sem bántam meg, még akkor sem, ha munkanélkülivé váltam a saját akaratomból. De aztán jöttetek ti, szépséges fiatalok, és az, hogy tökéletes nőt nevelhetek belőletek, kárpótól mindennért. Pihenést és gyönyörűséget adhattok a fáradt férfiaknak.

– Az egyik vendég volt az?

Nem. Egy ismerős nő mutatott be minket egymásnak, néhány nap múlva pedig véletlenül újra találkoztunk. Meghívott kávézni, persze nem sejtette, hogy ki vagyok, senki nem mondta el neki. Végre őszinte mosollyal az arcomon léphettem az utcára, még akkor is, ha titkolóznunk kellett. Éveken át rejtegettem előle a múltam, ő pedig titkolta a felesége előtt, hogy létezem. Így lett a hazugságunk a legtisztább, legszentebb érzés az életemben.

– Láttad még, mármint azután?

Egyszer sem. Több mint húsz éve már. Én elköltöztem, ő pedig biztosan rendes családapa lett. Ha a szemeteket erősen festitek, akkor a szájakra valami halványabb rúzszt használjatok, vagy fordítva. És a rikító színektől is óvakodjatok. Erősen kifestett szem és száj együttesen elrémíti a férfiakat.

– És milyen volt, elmeséled?

Semmi különös nem volt benne. Nem látszott sem szebbnek, sem jobbnak senkinél, csak én láttam csodálatosnak. Ha ránéztem, mintha tükörbe tekintettem volna. Néhányan a hűgának hittek.

– Kedves volt?

Nem igazán, viszont hihetetlenül okos. Ismerte az állatokat, tudta a virágok nevét, és szerette a verseket. Ha olykor nem ment volna haza, a férjemnek gondolhattam volna. Három év kábultság volt a szerelmünk. A fiai a lányaimmal voltak egykorúak. Akár családdá is válhattunk volna.

– És a lányaid? Ők hogy fogadták?

Elfogadták, talán szerették is. Az idősebb lányom szerint akkor voltam a legszebb, amikor vele voltam. Ha méterekre voltunk egymástól, akkor is vibrált köztünk valami olyan energia, amit senki elől nem lehetett elrejteni. Titkon azt reméltem, hogy egyszer a felesége lehetek, még akkor is, ha tudtam, hogy nem vagyok annak való.

– És utána szerettél még valakit?

Soha. Nem hiszek abban, hogy többször is lehet szeretni. Ilyen csak egyszer történik meg az emberrel, és ez nagyon jól van így. A szerelem felemészti az ember testét és az elméjét is. Kiszolgáltatottá tesz, sebezhetővé.

– És az ágyban mindig jó volt?

Mindig jó, mindig új és tökéletes. Még akkor is, ha nem szeretkeztünk, csak öleltük egymást, hosszú órákon át. Beszélgettünk, hihetetlenül sokat. Vagy meg sem szólaltunk, mert nem kellett. Nem hittem a szerelemben. Talán most is csak a megszépülő emlékek miatt hiszem annak azt, amit éreztem. Bár, ha néha egy hozzá hasonló alkatú férfit látok, megdobban a szívem, és eljátszom a gondolattal, hogy mi volna, ha ő lenne az. Mit mondhatnék neki... Mit mondana ő... Most menjetek, lepihenek kicsit, a doktor azt mondta, hogy feküdjek sokat.

*

– Jó napot! Annit keresem, azt mondták itt lakik. Ismeritek?

– Persze. Klári, szólj neki! Lepihent, de még biztosan nem alszik.

– Maga a testvére? Hasonlít rá.

– Nem, de gyakran gondolták rólunk, hogy testvérek vagyunk.

*

– Értésítsetek, kérlek, a temetésről, itt maradok a városban, megadom a telefonszámomat, ha esetleg segíthetek valamiben, szíjlatok. Nem tudom, hogy Anni mesélt-e nektek rólam. Régről ismertük egymást...

– Csak néhány szóban.

– Szerettem, egy ideig együtt voltunk, igazi boldogság volt, talán egy évig úgy kötődtünk egymáshoz, mint a gyermek az anyjához, de hamar vége lett.

– Anni azt mondta, hogy három évig voltatok együtt. Nem így volt?

– De, bár az utolsó két évet inkább elfelejteném. E két év csak fájdalom volt. Anni birtokolni akart, én meg, kijózanodva a szerelemből, a családomhoz vágytam. Fenyegetőzött, sírt, ordított. Pokollá tettük egymás életét, de nem tudtunk elszakadni egymástól. Elvárásai voltak, követelőzött, minden időmet igényelte, megfojtott a szerelmével. Lehet, hogy korábban is ilyen volt, de csak akkor láttam meg a rossz tulajdonságait, az önzését, amikor már túl rég együtt voltunk. Elhanyagoltam a gyermekeimet, a feleségem csak bútorként volt része az életemnek, nem törődtem a munkámmal sem. Alig vártam, hogy vége legyen. Gyakran arra gondoltam, milyen jó lett volna meg sem ismerni, vagy arra, milyen jó lenne, ha meghalna, mert azt hittem, sosem lesz vége. Azzal is fenyegetőzött, hogy megöli magát, ha elhagyom, vagy mindent elmond a nejemnek.

– Ő máshogyan emlékezett rád. Ha szerelemről esett szó, csak rólad beszélt, néha olyan áradozásba törve ki, hogy azt hittük, kitalált személy vagy. Máskor pedig hiányolt, bőgött, hisztizett, hibáztatta magát, téged, a sorsot, a feleségedet, Istent, különböző sorrendben.

– Igen, a nagy hiszti, ez rá vall. Bárcsak élne még!

*

– Mondd, miért maradtál? A többiek azt mondják, te voltál Anni kedvence.

– Nem voltam eléggé. A lányok nem tudnak mindent. Anni az anyám volt. De megtiltotta, hogy anyának szólítsam. Néha

gyűlött, mert rád emlékeztettem, máskor épp ezért imádott. Azt mondta, a többieknek úgy kell tudniuk, hogy csak egy vagyok közülük. Kegyetlen volt, sőt gyakran gonosz is.

– Nem értem. Miért nem kerestél? Ő miért nem keresett? Nem hagytam volna, hogy így nőj fel!

– Nem így nőtem fel. Csodálatos gyermekkorom volt. A nővéreimmel jól kijöttünk egymással. Anni, vagyis anya csodálatos volt. Aztán jött a baleset. Amikor felépült, úgy döntött, hogy változtat az életén. A nővéreimet külföldre küldte tanulni, én meg vele maradtam. Aztán jöttek a lányok, ő meg azt mondta, hogy nőt farag a kis kurvákból.

– Klári, ha segíthetek valamiben...

– Nem, nem segíthetsz. Az én gyönyörű, törékeny anyám meghalt. Találkoztam veled. Megtörtént, amire vágytam. Elme-
gyek a városból. Menj te is. És ne gyere vissza. Soha. Érted? Soha!

Tihanyi Lajos (1885–1938) festménye

Kissé ijesztő a kétműfajúság

Király Farkas és Varga Melinda beszélgetése
Lőrincz P. Gabriellával

A vers nem hagyott el, és én sem a verset

Varga Melinda: *Fiatal korod óta írsz, emlékszel az első versre, mondókára, amely meghatározó volt, eldöntötte, költő leszel belőled?*

Lőrincz P. Gabriella: Minden mondóka, népdal, gyermekvers hatással volt rám. Egyetlen, ami- ben biztos vagyok, hogy Arany János *Családi köre* nagyon kicsi gyerekként elbűvölt. Érdekes módon nem arra emlékszem, hogy a formája, a dallama, a sorok összecsengése milyen volt, hanem a történet maga ejtett kábulatba. És a népdalok örök szerelmese vagyok máig.

VM: *Mikor írtad az első versed, őrzöd-e még?*

LPG: Az első versikék az unokatestvérem emlékv verses füzeté- be íródtak, aztán persze ez annyiba is maradt, majd később egy iskolai dolgozathoz írtam egy apró őszi verset, aztán az nemso- kára meg is jelent egy helyi lapban, utána több gyermekkorom- ban írt verscsírát is leközöltek ebben az újságban. Nem őrzöm, nem maradt meg semmi ezekből. Sőt, mindent, amit rossznak gondoltam, megsemmisítettem, úgy hétszáz írást.

VM: *Az első köteted, a Karcok viszonylag későn, huszonhat éves korodban jelent meg. Megsemmisítettél hétszáz korai írást, ez azért nem kevés... Maximalista vagy, nem adsz ki fércmunkát a kezedből, sokáig érleled a kötetek anyagát?*

LPG: A *Karcok* nem készült kötetnek. Már több folyóiratban megjelentek írásaim, de nagyon az elején voltam, még nem is gondoltam kötetre, amikor egy kedves ismerősöm meglepett az-zal, hogy az akkor meglévő írásaimat kinyomtatta, összefűzte, és három példányban elküldte nekem Budapestről. Épp december volt, Dupka Györgyöt, az Intermix Kiadó vezetőjét szerettem volna megajándékozni, karácsony közeledett. Nem tudtam mit adni neki, így ezt az egyik kis nyomtatványt kapta ajándékképp. Nemsokára közölte, hogy a kéziratot elfogadták. Én nem tudtam ezzel mit kezdeni, izgatott voltam, és félttem, ugyanakkor örültem is. Aztán még csiszolgattam a verseket, és így lettem elsőkötetes. Azon töprengtem később, hogy tán nem kellett volna megjelennie annak a könyvnek, nem volt jó kötet, tipikus elsőkötet a maga hiányosságaival. Ilyen volt a pályám eleje, nem siettem sehová, ha akkor ezek a dolgok nem így történnek, mi most nem beszélgetnénk. Hálás vagyok ezekért az apró csodákért.

VM: *Ha jól tudom, csupán édesanyjai szigor miatt nem lett belőled színésznő, ám ez az oldalad rendre előbukik a versfelolvasásokon, esteken, kiváló előadóművész vagy. Hogy is volt a színművészi vágyálmoddal, bánod, hogy végül nem a színpad, hanem a betűk, a dallam lett az otthonod?*

LPG: A színház keresési út volt. Tagja voltam egy gyermekszínházi csoportnak, az itt eltöltött idő a legszebb gyermekkori élményeimet adta. A rendező kibontott engem, és arra biztatott, hogy az általános iskola elvégzése után felvételizzek Ungvárra, a színész-rendezői szakra, és maradjak színpadon. Végül valóban családi okok miatt kisiklott a vállalkozás, pedig nagyon szép álom volt, de nem bánom. Sokat tanultam akkoriban, olyan dolgokat ismertem meg, amelyek a mai napig az életem részei. A színpad most is jelen van, amikor a kisebbik fiam szaval, vagy gyermekszíndarabokban szerepel, vagy mikor felolvasok, szerzői esteken veszek részt. Persze más ez, de nekem ez járt, és én ennek örülök, bár nem volt könnyű akkor gyermekként elfogadni, hogy minden okkal történik. Ma már tudom, hogy minden a javamra van, ami az aktuális jelenben rossz, még az is.

VM: *A költészetekben meghatározó a kárpátaljai, lokális jelleg, gyakran kirajzolódik az otthoni táj, a beregszászi környezet. Pályakezdőként kik voltak rád hatással abban a miliőben, kiket olvastál, vagy az otthoni hagyományok, kulturális közeg, családi környezet határozta meg, melyik témával foglalkozz?*

LPG: Nekem a tanárim adtak ötleteket, ők noszogattak, segítettek. Gyermeki mohósággal estem neki az iskola, később a város könyvtárának. A kárpátaljai irodalommal a találkozásom azért jöhetett létre, mert sok versmondó és népdalversenyen vettem részt, ahol az oklevél mellé könyveket is kaptam, legtöbbjük az Intermix Kiadó gondozásában jelent meg. Kezdetben mindenevő voltam, nem válogattam a könyvek között, később lettek kedvencek, példák, és ebből álmok, vágyak. Ami a költőséget illeti, a vers nem hagyott el, és én sem a verset.

VM: *Amikor olvasom a verseidet, úgy érzem, ezek zsigeri, ihletett poémák, erős, már-már eksztatikus érzelmek, tudatállapot eredményeként születnek, nem igazán van mögöttük erőlködés, izzadságszag, mesterkéeltség. Igazam van, ha azt mondom, Lórincz P. Gabriella magában érleli a verset, „fejben ír”, majd, amikor már elég kiforrott a gondolat, papírra veti, az utómunka pedig csak apróbb stilizálásból áll, s alig javít rajta valamit?*

LPG: Igazad van. A versek ott laknak bennem, aztán megírom őket, aztán dolgozom velük. Nem szeretem az erőlködős verseket, azzal mindig csak baj van, túlíródnak, szétkalimpálnak, nehezek. Én nem akarok nehezen olvasható lenni. Néha nem írok, vagyis írok, de nem verset, aztán érzem, súlyos bennem valami, ilyenkor tudom, hogy verset kell írnom, néha többet is egyszerre. Vannak dolgok, amelyeket csak versben lehet leírni, és vannak, amelyeket csak versben nem, vagy nem úgy, akkor meg mi végre?

Átírok bármit, bármikor

VM: *Tavaly az Előretolt Helyőrség Íróakadémia gondozásában jelent meg az Átszállás előtt című, válogatott és új verseket tar-*

talmazó köteted, amellyel sokat vívódtál, nem akart összeállni az anyag, elégedetlen voltál az újabb költeményekkel. Milyen kritériumok határozták meg, mi kerüljön be a régebbi verseid közül, s az újabbak hogyan találták meg a helyüket ebben a négy ciklust számláló, színes lírai legyezőben?

LPG: Mivel 2016-ban megjelent egy kötetem, korainak tartottam az újabb kötet kiadását, nem éreztem azt, készen vagyok, volt elég vers, volt miből válogatni, de talán megriasztott a gondolat, hogy ennyire kevés idő alatt íródott; az is szerepet játszhatott a dologban, hogy magyarországi kiadónál ez az első kötetem. Jót akartam, valami átfogót, hisz ez olyan, mint egy bemutatkozás. Amelyik verset kicsit gyöngébbnek, sántikálósnak éreztem, szóba sem került, hogy betegyem, nagyon szigorú voltam. Egyetlen szempont lebegett előttem, csak olyan versek kerülhettek bele, amelyek több szakmai szem előtt is kiállták a próbát.

VM: *Nem éreztem egyenetlenséget a régebbi és az új versek között, ha nem ismerem a korábbi költeményeimet, és nem tudom, hogy válogatáskötet, sose jövök rá, hogy egyes verseket hosszabb idő választ el egymástól. Térey János át szokta írni a régebbi verseit, az Őszi hadjárat című válogatáskötetében például nagyon sok zsenge teljesen átíródott. Te mit gondolsz erről, és éltél-e ezzel a lehetőséggel?*

LPG: Én is átírok bármit, bármikor. Nem gondolom, hogy nem tehetem. Ha az ember valamit jobbra tehet, azt tegye meg. Ebben a kötetben is voltak sorok, amelyek átíródtak, de legtöbbször nem írtam át őket, csak kihagytam. Ahol csupán egy szó zavart vagy valami apróság, azokat javítottam.

VM: *Bonczidai Évának és Farkas Wellmann Endrének dedikárod a könyvet. Elárulod, miért?*

LPG: Éva és Endre a kötet minden „vajúdasát” átérték velem. Az összes hisztimmal, nyafogással, nem akarással együtt szerettek, miközben készült a könyv. Endre a verseket segített átnézni, csiszolni, válogatni, Éva pedig, mint egy igazi Éva, anyukáskodott, sorrendbe tette őket, neki köszönhető a koncepció, a kötet felépítése, csodálatos közös munka volt, nagyon hálás vagyok nekik a sok türelemért és segítségért.

VM: Erdélyi költő, Hervay Gizella sorai vezetik be az olvasót az Átszállás előtt szövegtestébe, mottód Zuhanások. Oratórium három hangra című, 1978-ban, a Kriterion gondozásában megjelent kötetéből való. Miért ez a vers, hogyan kerültél közel Hervayhoz, az olvasó értelmezési kulcsként kezelje a mottót? „A betegség, ami bennünk bujkál, már rég tudom, hogy nem betegség” – írja Hervay. A költészet, a versírói én, az egzaltáltság, az érzékenység is érthető ez alatt...

LPG: Kárpátalján nem tanultunk erdélyi irodalmat, később sem jutott el hozzám túl sok minden. Nem ismertem Hervayt. 2016-ban Bonczidai Éva, amikor olvasta a verseimet, az volt az első kérdése, hogy sok Hervayt olvastam-e. Szégyenkezve vallottam be, hogy nem ismerem, majd mutatott néhány verset, és azonnal megértettem a kérdését. Olyan első találkozás volt ez a Hervay-versekkel, mint a szerelem első látásra. Szövetségesem lett. Az ok, amiért ez lett a mottó, egyszerű. Tudtam, hogy van három vers tőle, amiből választok majd, gondolkodtam, tanácsot kértem, majd kicsit pihentettem a dolgot, és elképzeltem, hogy milyen lesz fellapozni a kötetet, mivel jelezhetnék az olvasónak már az elején, hogy: „Kibicsaklik a szó, ha nem értik”. Így eldőlt.

Csak jól írni, szépet és igazat

VM: A kötet nyitóverse, az Illeszkedés is mintha erre reflektálna, a költészetre, a szavak teremtő erejére. (Csak jól írni, szépet és igazat.) Weöres Sándor közismert sora rímel rá: Vigyázz, hogy világot gondolsz-e, vagy sötétet; mert amit gondoltál, megteremtetted.

LPG: Nem volt szándékos, de mégis szándékos volt, mert ille-
ne már illeni ide.

VM: És az is érdekes, ha már erről beszélgetünk, a 2016-ban megjelent köteted a Szürke címet viseli; gyakran használj jelképszerűen színeket a verseidben, és egyáltalán nem félsz a sötétebb gondolatoktól sem, kendőzés nélkül írsz a gyászról, nincs benne negédeség, cukormáz, ez a gyász ordítóan fekete, cseppet sem de-

rűs, olyan, mint Hervay még egy emelet magányai. A Matematika című versedben pedig azt írod: a mindenség matematikája / bőrünk alá van róva. A vers lehet a mindenség matematikája, egyféle egyenlet, ami élni tanít, szebben, igazságra törekvően, az ámulás, az önzőség fölé emelkedve?

LPG: Nem félek az érzésektől, így nem félek a színektől sem. Nem gondolom, hogy a sötét szín gyászos, azt sem, hogy a szürke unalmas, inkább érdekel, hogy miből mit lehet kihozni. A matematikához nem értek jól, néha azt gondolom, ezért nem értem az emberek viszonyait, nem mindig tiszta előttem, hogy mit miért tesznek. Nem értem, hogy miért bonyolítanak egyszerű dolgokat, nem értek bizonyos köröket, játzmákat. A vers nekem otthon. Minden kicsinyesség fölött áll. Minden művészeti ág ledobja magáról az olyan földhöztapadt dolgokat, amelyek nem méltóak a művészet adományához.

VM: *Visszatérő motívumok a lírádban a tárgyak, a fa, az ég. Erős szimbólumokat használsz, izgalmas szókapcsolatokat, Nemes Nagy Ágnes jutott eszembe a motívumokról és ezekről az olvasói fantáziát alaposan megdolgoztató versképekről. A Megint című versed Nemes Nagy Fák című versével is folytatható.*

LPG: A tárgyakkal különleges viszonyban állok, ez olyan saját hülyeség. Nekem fontosak, őrizgetem őket, kacatokat is. Ilyen a fával való kapcsolatom is, néha meg kell ölelni egy fát, főleg, ha platán, vagy kicsiny fenyő. Szeretem őket, csodálatosak, csodálatos, amivé válni tudnak az ember keze által, még kivágásukkor is egyenesek, nem mondható ez el egyetlen teremtett dologról sem, csak a fáról. A bölcső és a koporsó is fa, persze, jó esetben, lehet, hogy hamarosan műanyag lesz. Szóval a fa részünkké válik, az enyémmé mindenképpen. NNÁ örök. Mindig visszatérő és megunhatatlan, már jó sok éve.

Nem írok szerelmes verset, ha szerelmes vagyok

VM: *Az utolsó ciklus címe: Szabad, itt olvashatjuk a metafizikus, létet értelmező verseidet. A halál, az elmúlás egyben szabadság is, átmenet, lebegés, átszállás?*

LPG: Nekem az egyetlen szabadságom az Isten és minden, amit Tőle kaptam, a vers is. A halál és az élet együtt járnak, aján-dékok, ha megbékül ezzel az ember, akkor szabad.

VM: *Isten egészen emberi ebben a ciklusban, ímélt lehet neki küldeni, és mindig onláj. Elképzelted valaha, milyen lehet az Isten arca, alakja, neme, szoktál vele gondolatban ímélezni, csetelni?*

LPG: Isten az életem része, ő valóban mindig online. Csak ritkán írunk rá a csevegőben, pedig mindig zöld. Nem próbáltam elképzelni, mert szerintem végtelen, én meg véges vagyok. Ő van, nálam ez nem vita kérdése, dacolok vele, korábban harcoltam és rugódoztam ellene, ha valamit igazságtalannak éreztem, most nincs már ilyen, csak a szeretete, akkor is, ha épp nem a legjobb a helyzet, akkor is, ha nehézségek adódnak, a hitem a saját szabadságom, mert biztonságos, mert nem nyúlhat hozzá senki, nem vehetik el, nem bánthatják.

VM: *Ugyancsak ezt a ciklust, de a kötet egészét is áthatja a fanyar, csípős ironia, a kegyetlen, húsba vágó őszinteség. Ment-hetetlen című versedben a szerelemről a következőket írod: „Nem hiszem, hogy / Önmagán kívül valakit / Szeretni tud az ember.”*

Tudom, nem szoktál szerelmesen szerelmes verseket írni, de ez mintha szerelmesen született volna, túl kegyetlen, túl őszinte ah-hoz, hogy múltbéli érzelmeket dolgozzon fel...

LPG: Nem írok szerelmes verset, ha szerelmes vagyok, de írok a szerelemről. Ebben a versben sem a szerelmességet akarom le-írni, inkább próbálom a szerelmet magát megközelíteni, olykor a szerelem gondolatába is bele tudunk szeretni. Az, hogy nem írok szerelmesen szerelmes verset, úgy értelmezhető, nem szeretnék túlságosan édelgős dolgokat írni.

Átszállni, lebegni, úton lenni

VM: *Az Átszállás, a kötet címadó darabja folytonos úton le-vést, lebegést, átmeneti állapotot sugall, nincs állandóság, nincs*

bizonyosság, igazából időtér sem, vagy legalábbis földi léptékkal nem érzékelhető...

LPG: Azt kell megtanulnom, meg biztosan még másoknak is, hogy elmúlik. Nem egyszerű dolog ez. Mindig úton vagyok, mindenki úton van, az úton történnek a dolgok, és amelyek az úton történnek, elmúlnak. Tanulok, átszállás előtt vagyok épp, mindig.

VM: *Izgalmas, ahogy a nősegről írsz, az anyaságról, a test romlandóságáról, a szépség tűnékenységéről, s közben kicsit úgy érzem, feminista is vagy. Bár magam utálok, ha nekem szegeznek ezt a kérdést, de a versek karaktere adja magát, s az is sokatmondó, hogy kortárs nő-alkotóknak is ajánlasz verseket. Mi a véleményed a női líra létjogosultságáról? Kárpátalján az idősebb generáció hogyan fogadta a pályakezdő Lőrincz P. Gabriella színrelépését?*

LPG: Szerintem elég rossz feminista lennék, de biztosan vannak dolgok, amiből az ilyen vonásaim látszanak, nincs ezzel különösebb gondom. Azt szeretném, ha a fiatal női alkotók nem gondolnák meg magukat, és alkotnának tovább, sokszor találkoztam olyannal, aki tehetséges volt, akart is, aztán férjhez ment, gyermeket szült, és nem írt tovább. Nem könnyű dolog ez, de ki szereti a könnyű dolgokat? Azt gondolom, hogy az írás megvédi magát, bárki alkossa azt, ha nem így van, akkor mindegy az alkotó neme. Én boldog vagyok, hogy nő lehetek, tudok olyat, amit csak a nők tudnak, ez nem rossz dolog.

Azt hiszem, nem volt könnyű dologom, anyának és nőnek lenni, teljes embert igényel mindkettő és a versírás is. Nem mondhatom, hogy nagyon rózsás kezdet volt az enyém, el kellett fogadnom, hogy generációszakadás van Kárpátalján, alázattal kellett dolgoznom ahhoz, hogy szerző lehessenek, hogy megmaradjak, nem mindig volt ez egyszerű. Egyedül voltam nőként, ez most is így van. Az én korosztályomban nincs nő, férfi sincs.

VM: *Az Ősök, a Nyolc seb, az Otthon Beregszászhoz kapcsolódik, tudom, fontos neked ez a miliő, a kortárs kárpátaljai fiatalabb irodalom, sok fiatal pályatársadat segítetted, indítottad el a pályán. Elképzelhető, hogy otthon marad egy olyan fiatal nemzedék, aki majd váltani fogja az idősebbeket, lesz utánpótlás?*

LPG: Nagyon szeretném, ha Kárpátalján kialakulna az irodalmi hang. Jelenleg nincs olyan fiatal szerző, akinek szépirodalmi köte te lenne, bár tudtommal készülő kötetek vannak, vannak ígéretes fiatalok, akiknek már számos publikációjuk van. Azt, hogy itthon maradnak-e, azt, hogy én meddig maradhatok itthon, a politika fogja eldönteni. Ha élhetetlenné válik Kárpátalja, akkor el kell menni. Reménykedünk, most ennyi van, nem olyan ez az időszak, amikor tervezni vagy jósolni lehet, sajnos még holnapot sem.

VM: *Az Erdély-kötődésed sem titok, otthon érzed Kolozsvárott magad, szereted az erdélyi lírát, az elmúlásról, gyászról szóló egyik legtragikusabb versed, a Camus egy kolozsvári vonatúthoz kapcsolódik, ha jól sejtem...*

LPG: Kolozsvárról utaztam Sepsiszentgyörgy felé, amikor a verset írtam. Anyámat azelőtti nap temették el. Tudomásul vet ten, hogy az anyák meghalnak, ezen az sem változtat, ha magam is anya vagyok. A vonat jó dolgokat ringat ki az emberből, pláne a csodás hegyek között. Erdély szerelem. Nem szoktam másutt otthon érezni magam, de egy kicsiny faluban, Etéden éreztem először, hogy nem volt mardosó honvágyam.

Jézust nem hívják meg a karácsonyi vacsorára

VM: *Az Álom havában az egyik legmarkánsabb istenes versed, Mária elvetél, Gábrriel elégeti a szárnyait, beadja a felmondását, a leprások nem gyógyulnak meg, és a megváltás elmarad, Krisztus nem hal meg a bűneinkért, és persze Karácsony sem lesz.*

LPG: Ez egy nagyon dühös vers, azt hiszem, úgy a magam módján dühös. Olyan volt az a helyzet, hogy láttam az embereket, hogy minden mű, hogy az Isten kimarad mindenből, Jézust nem hívják meg a karácsonyi vacsorára, mert az ciki, csak adós ságba verik magukat, hogy minél puccosabb ajándékot adjanak. Mérgelődtem, aztán ez lett belőle.

VM: *Végezetül a Campanellára kérdezek rá. Gúnyvers, és mai költők puhányságáról szól. A mai költő nem részeges, bohém, nem*

néz minden szoknya alá, rendes életet él, családot alapít negyven körül, politikailag is szilárd lábakon áll, rendes időben kel, semmi lázadás, nonkonformizmus, és már írni sem vágyik egy idő után. És hogy van ez a költő(nő)kkel?

LPG: Nem szeretem a steril dolgokat, nem szeretem a tökéletességet, mert annak nincs emberszaga. Nem szeretem a kimért dolgokat, néha túl kell, hogy csorduljon valami, vagy legyen hiányos, csak ne legyen az, ami *Campanella Utópiája*. Meg lehet tanulni mindent, életformát, szakmát, így a versírást is, de ha nincs mögötte élet, akkor hiábavaló. Persze nem arra gondolok, hogy legyen minden költő csapongó életű, csak ha az, akkor ne tagadjuk le, mert a hazugság még hazugság marad attól, ha letagadjuk.

Entermániás voltam

Király Farkas: *Négykötetes költőként kezdtél el prózát írni. Mi indított el ezen az úton?*

Lőrincz P. Gabriella: Gyerekkoromban írtam egy mesét. De kiderítették a felnőttek, hogy nem gyereknek való történet, ugyanis a végén meghalt a főhős. Azt is közölték velem, hogy nem gyerekhez illő dolog az ilyesmi, úgyhogy nem írtam többet. Az ötletek most is megvannak, csak sokáig nem tudtam, hogyan lehet terjedelmesebben írni. Entermániás voltam sokáig, azt hiszem.

KF: *A legújabb kori Grimm-testvérek veszték el benned.*

LPG: Nem tudom, mit szólnának Grimmék a történeteimhez. Vagy a nagymamámhoz. Ő nevelt, neki voltak mindenféle aranyköpései, amiket én is használok. Mondták az ismerőseim, hogy ezeket valahogy meg kellene menteni, különben kikopnak a nyelvből. Teljes mértékben igazat adtam nekik, tudtam, hogy meg kellene írnom, mielőtt elfelejtem, de éreztem, hogy versbe nem fér bele. Megpróbáltam hát prózában.

KF: *Ebből kerekedett tehát egy – nem feltétlenül a sajátodra, de – a családra építkező próza. Ez nagyon erős motívum. Esetleg ezt szeretnéd tematizálni egy novelláskötet erejéig, vagy vannak más ötleteid is?*

LPG: Azt gondolom, hogy mindenhol, mindig családban vagyunk. Amikor egyedül vagyok, akkor is családban vagyok. Az ember valamibe beleszületik, valamiben él – ez is család. Családban vagyunk a környezetünkben, családban vagyunk a nemzetben. Minden közösség képes családként működni.

KF: *És a család történeteinek megírásakor – vagy bármikor – mekkora szabadságot engedsz meg magadnak?*

LPG: Minél kevesebbet. Elég, ha leírom a valóságot. A saját életem is meglehetősen érdekes. Vannak olyan történetek, amiket ha elmesélek vagy leírom, azt hiszik róluk, hogy az egészet tévében láttam vagy újságban olvastam. Pedig nincs erre szükségem sem a novelláimban, sem az Olvasat.hu-ra írt kisesszéimben.

Amikor novellát írok, a költő nincs ott

KF: *Hogy fér össze a prózaíró a költővel?*

LPG: Kissé ijesztő a kétműfajúság. Nem szeretem azokat az embereket, akik mindenben a legjobbaknak tartják magukat. A színész legyen egyre jobb színész, ne kezdjen el rendezni. Vannak emberek, akik nem ismerik a verseimet, de olvasták a prózáim. És prózaíróként kezelnek. Egyelőre nem tudom, hogy kell ezt kezelni. Amikor novellát írok, a költő nincs ott, valahova elbújik. A prózai szöveg teljesen másképp alakul ki bennem, mint a versek. Van eleje neki, van vége, és gömbölyű. A verset megírom, elteszem, majd hetek-hónapok múlva előveszem, bibelődöm vele. A próza viszont kigurul belőlem. Meg a mesék is.

KF: *Meglepetés a kérdező számára?*

LPG: Ezek szerint.

KF: *Mesélj a mesékről!*

LPG: Van egy kicsi barna gomb, Gomb Elek. Az ő történetét írom meg, onnan kezdve, hogy felvarrták a kabátra, egészen a kalózzokkal való csatározásig, megismerkedéséig a rózsaszín gombbal. Szerepel a mesékben tű, gyűszű, olló, teljes túcsaládok, kalandok kimeríthetetlen tárháza ez.

Juhász Kristóf

A kegyelem titkos léptei

Az apokaliptikus kort, a válság, az átmenet korát csak a költő vagy a bolond éli meg. Paradox, de átélni csak az tud, aki szemlél. Szemléli saját részvételét is. Mert részt kell venni az örületben, a körforgásban, akkor is, ha ismerjük a dolgok valódi idejét. Akkor is, ha tudjuk: hiába vagyunk okosak, mint a kígyók, és szelídek, mint a galambok, szorgalmas kufárjaink és farizeusaink mindent sokkal jobban meg tudnak magyarázni. Fújja-fújja a végítélet harsonáját a költő, és közben ugyanúgy jár-ke, tesz-vesz, mint mindenki. Szül, nemz, temet és meghal, és befizeti a befizetni valókat, aláírja az aláírni valókat. Sokat hibázik, hiszen egyik keze mindig a végítélet harsonáján. Így semelyik munkája nem tökéletes. Mégis törekszik arra, hogy összehangolja ezeket. Az istenkísértés útját választja, mert úgy látja, minden más út a kárhozatba visz.

*Varjúkárogás az élet.
Fekete zeneszó.
Jézus herceg kegyelme
halvány.
Elmúlt minden.*

*Tengerpart.
Olajfolton sellőtetem.
A vak jövőbelátók
megírtak mindent.*

*Nostradamus Jánossal
sétál,
A beteljesedett jelenésekről
beszélnek.
A Teremtő a teremtés
koronáját vigasztalja,
vegyszeres bort isznak.*

*Felgyúl a maradék
megírott szó.
Nem lapozzák az
Élet könyvét.*

*Száznegyvennégyezer
temetés.*

Lőrincz. P. Gabriella *Patmoszi jelenése az Átszállás előtt* című, tavaly megjelent, negyedik verseskötetéből. A kötet négy részre tagolódik, a négy észleleti pillér, négyféle szemléleti terület, vagy ha úgy tetszik: megismerési út a *Külön*, *Jelenés*, *Árva lesz*, és *Szabad* címet viseli.

A *Külön* a hiány verseinek fejezete, a mindenkori másikkal, illetve a mindenkori másokkal való létörömök, létgyötrelmek és létkérdések rövid, szemléletes katalógusa. Valami soha nincs meg, valami hiányzik, valami, aminek hiánya nemhogy örülni, de még gyötrődni sem enged igazán; valami nincs köztünk, aminek itt volna a helye:

*Megszokod az asszony szemén a ráncot
A kislány hajfürtjeit
A fiúgyermeket az apahiányt
Az anyátlanságot is
Az árvaság előtt meghajolsz
De megszokod a penészt a falon
A rozsdás csaptelepet
Az almában a férget a pókon a keresztet*

*A kutyán a bolhát
Akaratod emléke büszkére dagasztja kebledet
Múltnak nevezted el
Olyan ez mint a halál*

Lehetne a beletörődés a verse is az idézett *Karrier*, de a záró sor miatt inkább a felismerés és a belenyugvásé. Hogy miben különbözik belenyugvás és beletörődés, azon minden olvasó kedvére morfondírozhat személyes kárhozatának és üdvösségének háza táján, hogy egy kis képzavarral éljek. Lőrincz P. Gabriella lírájában van valami könyörtelen, a sorok és a képek mindenén átgázolva követik egymást. Itt nem találunk kecses díszítményeket, szemképráztaton egymásba folyó girlandokat, lágyan hullámzó ritmusokat, itt úgy kopognak a pontok vagy azok hiányai, mint a kalapácsütések, pedig csak annyi történik, hogy a költő megpróbál könnyedén, csalás nélkül szétnézni. Majd közli, hogy ez lehetetlen.

A következő fejezet, a *Jelenés*, címéhez hűen metafizikai észleletek tablója. Vigyorgó bálványok, éhező gyermekek, rákos tüdők, összegyűrt palackok, megkövezett szajhák, elégett szárnyú angyalok, fakadó ráncok, elköltözni vágó, felesleges kínok, égig kivilágított utcák és házak között áll a vártán a szemlélő, az Istent kereső, hívó, sőt: Istent követelő halandó, aki nem élvezkedésből mártja a szent sebbe ujját, hanem mert a seben kívül nincs ott semmi más, ami érvényes lehetne. Mint az *Itt minden* című versben:

*Hozsánna szól
Idegen
Fiúhoz
Minden fejen saját
Töviskorona
Vízbe kell fúlni
Hogy tiszta lepel jusson
Hogy gördüljön kemény
Sziklafal
Válts meg*

*Köd van
Hideg
Ez a kereszt
Csak az enyém*

Nem a gyülekezet, a nyáj, a közösség békés, boldog, elégedett tagjának hite ez. Az tesz így hitet, aki megküzdött hitéért. Aki járt ott, ahol elhagyatnak mindenek, akit vitt már a lélek a pusztába, aki megjárta a poklokat, és megtanult ott dudát fújni. Aki már a részvétlen egetől sem retten meg, mert ismeri a teremtő magányát, és tudja, hogy az sokkal iszonyúbb, mint a teremtetteké. Mert Ő mindig ott van nekünk a végén, de vajon így van ez fordítva is? Persze istenkísértés a kérdésfölvetés, ám ha egyszer kitarjuk a kaput, számtalan veszélyes kérdéssel szembesülünk, mint a *Születésben* is:

*Jobbról a fiú
Balról az átkozott
A bolondok díszes ruhákban ünnepelnek
Hetvenkét szűz árvalányhaját fésülget
Mind szókék és szelídek
A temetőkaput szélesre tárták
Hogy mindenki bejusson
A vénkisasszonyok
Szemérmesen bújtatják retiküljeikbe
A színes vibrátorokat*

*Egy perces néma csönd
Meggzületett az utolsó ember is*

Az *Árva lesz* versei családversek vagy anyaversek, csak nem úgy, ahogy azt gondoljuk. Pontosabban gondolni gondoljuk, csak nem mondjuk, mert nem akarjuk föltárni azokat a bizonyos sebeket. A költő persze teheti, nem követ el indiszkréciót sem önmagával, sem az olvasóval szemben, hiszen mindaz, amiről itt szó van, annyira tiszta, követhető és általános, mint a közhelyszámba menő bölcsesség, mi szerint: addig érdemes szeret-

ni valakit, amíg él. Miközben a költő föl vállalja akár magának a megfáradt Istennek elringatását is a *Hetedik napban*:

*Ha szorosan az
asztallába mögé bújok,
majd Hozzád simulok,
Istenem.
Vagy a lábtörlő alá,
még nem tudom.
Csak azt, hogy
átlátsz minden
apró kulcslyukon.
Látod az epében,
vesében a követ,
a meszet az érfalon,
látod, ahogyan nő
a rák az agyban,
vagy asszonyméhben
a gyermek.
Hát nincs miért
Előled bújni,
csak Veled.
De ha elfáradnál a
nagy munkában,
majd karomban ringatlak,
pihenj meg Istenem.*

Így szól a vers, miközben egy másik, ugyanebből a ciklusból kijelenti, hogy őt nem kell elsíratni, mert valamikor majd betemeti a föld. Ritka szerző az, aki ennyi verset meg tud úszni szereplés nélkül. Miközben Lőrincz P. nyilvánvalóan nem a megúszásra játszik – föl sem merül benne, hogy másképpen is lehetne, mint ahogyan van, hogy máshogyan is nézhetné a dolgokat, hogy a dolgok máshogyan is lehetnének. Így vannak. Így vagyunk. Ilyen törötten, csalón, csalatottan, gyászosan, önhittén, vétkesen. Észre lehet venni egy szót, ami egyik versben sem szerepel: ítélet.

Az utolsó fejezet a *Szabad*. Vajon mitől szabad az, akit saját léte sújt, s ezt még elfogadni is képes? Mitől szabad az, aki nem tud, de nem is akar résztvevő megfigyelőből nem cselekvő megfigyelővé válni? Aki valójában nem engedi meg magának azt, amit most legtöbbünk szabadság alatt ért? A kérdések csak sokasodnak, ha elolvassuk a *Liberum arbitriumot*:

*hogy vállfa vagy
akasztófa
te döntöd el
valaki vagy valami
mindig fel van akasztva
itt ruhák lógnak
amott krisztusok
nem tartozik rám
hogy melyik sorba állsz
árulsz vagy elárulnak
kérted hát örülj
tiéd a szabad akarat*

Sok költőt ismerek. Vannak köztük komédiások, akik minden versben más alakot öltenek, vannak tudósok, akik patikamérlegre teszik minden betűjük és írásjelük, vannak vadul cikázó, mindent fölforgató, lobbanó lángalakok, akiknek pillanatnyi szenvedélye sokakat elragad. Vannak aztán keserű temetőlátogatók, komor koporsóvivők is, akik titkokat keresnek magányosan, a keresztúton, a telihold fényénél. És vannak, akiknek nem kell spekulálniuk vagy fantáziálniuk semmin, mert közvetlen összeköttetésük van a siralomvölgyből a láthatatlan királyságba. Nekik nincs más dolguk, mint beszámolni arról, ami az összekötő pontokon történik. Csak mindig legyen kinek. Emlékezzünk az elsőként idézett versre. Jézus herceg kegyelme halvány. Ám – ha hiszünk a tanításnak – attól még továbbra is végtelen.

Az igazi poézis Istentől kapott erő

Varga Melinda beszélgetése
Böszörményi Zoltánnal

– *Nemrég jelent meg a Soha véget nem érő szeretkezés című, legújabb versesköteted az Előretolt Helyőrség Íróakadémia gondozásában, ennek apropóján beszélgettünk a költészet és a szerelem, a líra és a filozófia összefonódásáról, a versről, mint érzéki tapasztalatról.*

A nyitóciklus, a Simogató szerelmes verseket tartalmaz, köztük néhány erotikusabb is olvasható. A metaforák s a költői képek tele vannak érzékiséggel. A te költészetedre, korábbi köteteidre általában jellemző a szenvedélyesség, akár szerelmi líráról, akár bölcséleti versekről, közéleti témákról, identitásról, magyarságról van szó.

– Nem a költői képek kavalkádja foglalkoztat, hanem az, amit a világból, a megélt eseményekből kiragadok, újraélek. Az érzelmek, a gondolatok forrásai felsejlenek, átváltoztatják a már megélt, de újra átélhető valóságot. Az értelem csak segédeszköz. A filozófia nem elvont fogalmak tára, hanem az érzések, a lángoló érzelmi világ kifejezésének nyelve. Ady Endre egyike volt azon költőknek, akik a belső tüzet, a lángolást, a szavakban forrongó érzést megélték, kimondták, leírták. Ez az igazi poézis. Az Istentől kapott erő! Nem ismer határokat. Minden tabut ledönt. A szenvedély olyan lelki energiát szabadít fel bennünk, amely képes nemcsak önmagunkat, de a körülvevő világot is megváltoztatni.

És ez menthetetlenül kapcsolódik mindenhez, nem csak a szerelemhez. Az indulat, a sejtelen, a vágyakozás, a be nem teljesült vágyak metamorfózisa, hiperbolája ez. A szerelemről csak tűzzel, a követ is felégető, meglágyító indulattal lehet írni.

– *A kötet borítója sejtelmes, sokatmondó: a kék számomra a tenger végtelenségét sugallja, a szabadságra törekvés vágyát, egyfajta belső utazását, melyet a szerelem teremt meg. Verseidben gyakran találkozok az olvasó a madár, a tenger, a végtelen szavakkal. A szerelem a szabadság maga – és ehhez képest mi a vers?*

– A végtelenség a téridő jellemzője. Képzeletem nem képes befutni, meghatározni ezt a végtelent, mert valahányszor rá-gondolok, elveszek önmagamban, a világban. Az univerzum megtagadja, hogy képet alkossak róla. Hiába igyekszem minden idegszálammal, érzékszervemmel empirikus tudomást szerezni a létéről. Ezért térek vissza a számomra szimbolikus, kitapintható valósághoz, mint például a tenger. Látom az Atlanti-óceánt, benne az élőlényeket, a hatalmas, víz alatti völgyeket és hegyeket, a megbújó tűzhányókat. Közel vannak hozzám. Akár bennem is élhetnének. Ők a képzeletem kovászai. A tenger felett emelkedő páraoszlop, a vízbe igyekvő apró teknőcök, a pálmafák nyakában az örök nyár virágláncai, a kolibri vibráló szárnyverése, az alkonyat, a tenger vizébe susterregve elmerülő Nap nem díszítőelem a verseimben, hanem a kitapintható, látható, szagolható, ízlelhető és hallható valóság. A vers tehát nem más, mint a bennem visszhangzó jelenségek halmaza. A belső húrjaimat megszólaltató világ.

Az önzetlenség szabja meg a szerelem igazi egyensúlyát, értelmét

– *Faludy György, az Irodalmi Jelen – amelynek te alapító-főszerkesztője vagy – örökös munkatársa jó barátod volt, többször föllépett Aradon a Jelen Házban. Költőként nagyra tartod. Egy időben a Faludy-összes volt a versbibliád, naponta fellapoztad,*

olyan volt számodra, akár a reggeli kávé. Bizonyára nem véletlenül választottad A huszonkettedik szonett című verset a kötet mottójául.

„Vibráló partok szélén járok
veled s lesem zárt ajkadat.
Ingem nyílásában virágot

viselek s kést az ing alatt,
és éjjel egy-egy részt kivágok
magamból, hogy megtartsalak”

– *olvasható a versben. A szerelem tehát önzetlenségre tanít?*

– Faludy mindenben remekelt, nem csak a versírásban. Fanny iránti szerelme lett számomra mindenik közül a legismertebb. Talán kiváltságos voltam, mert Fanny azonnal észrevette, hogy nincs szándékomban visszaélni a férje barátságával, hanem igaz szeretet, csodálat és ragaszkodás fűz hozzá.

Igen, erős meggyőződésem: a szerelem elsősorban az önzetlenségről szól. Amíg ez a tulajdonság uralkodik két ember kapcsolatában, addig igaz érzelmekről beszélhetünk. A szerelem képlékeny anyag. Állandóan formálódik, alakul. Fellövell, lobog és takaréklángra áll. Két egyén folyamatosan változik a téridőben. Ez a folytonos átalakulás kihat a létére, meghatározza azt. A szerelem nem a végtelenbe futó két párhuzamosra hasonlít, hanem oszcilláló, lüktető, nyugtalansággal teli állapot. Ha a kétséget, a kételyt, a bizonytalanságot, az érzés intenzitását ellenőrzés alatt tartjuk, akkor sikerül egy ideig nyugalmi állapotot teremtenünk önmagunkban. A szerelem párbaj is. Két ember soha meg nem szűnő vetélkedése. Szépnek kell lennünk, kívánatosnak, megnyerőnek, tündöklőnek. Az utóbbiak is alkatrészei a szerelemnek. Amíg egészen magad adod, és a partnered is egészen magát adja, addig nincs gond. Az önzetlenség szabja meg a szerelem igazi egyensúlyát, értelmét.

A szerelem az érzelmek tűzhányója

– *Ha A huszonkettedik szonettnek meg kellene keresnünk a könyvbéli párversét, kétségtávol a Simogató lenne az. Idézek:*

„Kedves, a jóság lavinája is lehet elviselhetetlen,
mint a gonoszság, az ámtás, a csalás,
a mérhetetlen lárma,
de a jóságnál nincs nagyobb alázat.
Esőcsepp mulat a szemközti fa ághegyén.
Fényszálak rostjain keresztül fürkészem szemed,
mintha most benned élnék, s te egészen bennem.
Illatok szelíd párnája a fejünk alatt.
A végtelen homálya ringat karjaiban,
pedig jobb szeretnénk, ha a csillogás.
Öled lávaömlése égeti nyelvem,
s bennem valaki azt suttoja,
nem kéne elengednem téged soha már.”

Megvallom, elfogult vagyok ezzel a verssel. A szépség egyszerűsége, avagy az egyszerűség szépsége bontakozik ki belőle. Napokig gondolkodtam azon, a jóság miért a legnagyobb alázat.

– Az önzetlenség a jóság forrása. Nélküle semmi nincs. A jóság magában hordja a lemondást, az pedig alázatot követel. Sokszor használjuk ezt a kifejezést: a nőt vagy a férfit önzetlenül szeretjük. Azaz feltétel, érdek nélkül. Minden szerelmes aktusban benne van a ragaszkodás, a tüzek tüze, az érzések forradalma. Egyféle hadak útja, a teremtés és az újrateremtés állandó ismétlődése. A szerelem az érzelmek tűzhányója. A szerelem maga az élet, és a halál is. Két véglet között őrlődünk, miközben indulattal, szenvedéllyel meg akarjuk változtatni a másokban a meg nem változtathatót. Amíg a bennünk lüktető ellentmondás egyensúlyát meg tudjuk őrizni, addig szárnyalhatunk a boldogságtól. Ha viszont ez az egyensúly megbomlik, nyakunkon a vízözön.

– *A kötet nyitóverse, A telihold szétnézett a szobámban tartalmazza mindazokat a motívumokat, amelyek megtalálhatók a költészetedben: gyakran építkezel köréjük, ily módon összekapcsolhatók a verseid. Játékra invitállak: kérek, mindegyik fogalomhoz társítsd egy kedves költőt a világirodalomból! A versedből ragadom ki ezeket a fogalmakat: tenger, hold, madár, éjszaka, ágy, könyv, vágyakozás, magány, árva.*

– A tengert Ovidius költészetéből ismertem meg. A Fekete-tenger mellé száműzve élt, a mai Konstancában. *Halieutica (Halászat)* című tankölteménye a Fekete-tenger halairól szól. Igaz, csak 130 verssornyi töredék maradt ránk, de mind a tenger szeretetéről, magasztosságáról szól. A hold majd' minden szimbolista költőt meghihletett. Verlaine, Baudelaire, Rimbaud, Rilke, Yeats, de Pablo Neruda és Federico García Lorca is megénekelte. Vagy az orosz Alexander Blok és Innokentyij Anneszenszkij, akitől idéznék néhány sort Baka István fordításában: *„Már elmerült a nap. A balkonra tekint / A sárga hold ködös, még árnyatlan korongja, / S hiába fénylenek kitárt ablakaink, / A sápadt bú a vak falakat már bevonta”* – írja 1904-ben *A múlandóság bánata* című versében. Ami a többi fogalmat illeti: a madár, az éjszaka, az ágy, a könyv, a vágyakozás, a magány, az árva szavak a világirodalomban majdnem minden költő kelléktárában megtalálhatók.

– *A ciklus elején olvassuk a Csak kezek és lábak és fejek... és a Randevú című verseket, amelyeket Walt Whitman Ének magamról című verse ihletett. Tudom, hogy a beat-nemzedék is közel áll hozzád. A testiség, az erotika korábban ritkán jelent meg a verseidben, legalábbis ilyen szókimondóan. Szándékos ez? És miért foglalkoztat Whitman?*

– A szókimondás, a képzelet játéka – mindkettő a vers eszköze. Mindig is azok voltak. A testi szerelem megjelenítése a versben ebben az értelemben éppúgy szándékos, mint ahogyan valóságos. Egy szöveg lehet visszafogott, prűd, de akkor hol van a tűz, a vágy, a szenvedély ereje? Nem hiszem, hogy az olvasót bántaná a *Csak kezek és lábak és fejek...* vagy a *Randevú* című verseimben

megjelentett erotika. Szerintem épp az ellenkezője történik. Az olvasó beleéli magát, eggyé válik a szöveggel. Befogadja, mert önmagát ismeri fel benne.

Walt Whitman verseit már Melinda lánnyal is megismerttettem. Szorgalmi feladat volt, hogy néhányat betéve megtanuljon. Megérzésem szerint a szövegek különleges zeneisége, a szavak áradása miatt szerette meg ezeket. Whitmant sokan fordították magyar nyelvre. A nyugatosok elsősorban: Babits, Kosztolányi, Szabó Lőrinc, Füst Milán. A *Song of Myself* (Ének magamról) címűt például Gáspár Endre és Raáb György fordította. Megvallom, sok kifogásolnivalót látok ebben az átültetésben. Ezért is kezdtem foglalkozni vele. Whitman előfutára a beat-nemzedék költészetének. Ő szabadította fel a verset a formák kalodáiból. Erőteljes hullámozása, mindent elsőprő szökőár-ereje van. Képzettársításai magukkal ragadják az olvasót. Verssorai közé kényszeríti a befogadót, azt kéri tőle, hogy maga is összeolvadjon velük. Meg is kell írnom egyszer *A verssé vált olvasó balladáját*.

Kerülöm a trágár szavakat

– *A szerelemben és a költészetben vannak tabutémák? Költőként és főszerkesztőként hogyan viszonyulsz a szépirodalmi szövegekben előforduló vulgáris kifejezésekhez? Említetted, hogy Regál című regényedből például utólag, mielőtt lefordították volna idegen nyelvekre, kiirtottál néhány trágárabb kifejezést, káromkodást...*

– A költészetben nincsenek tabutémák. A kifejezés módja, a szóhasználat szabadsága nem ismer ilyet. *Regál* című regényem egyik szereplőjének, Bajuszosnak idegesítő szavajárása a bazmeg. Engem bántott, pedig az életben is ilyen volt. De ha jól belegondolok, a nyolcvanas évek elején itthon, Magyarországon nagyon sok fiatalnak ez volt a szavajárása. Sohár Pált, Weiss Raoult, Jurij Guszevet, Gábos Foartã Ildikót és Hans Henning

Paetzkét valóban megkértem, hogy gyomlálják ki, amennyire csak lehet, Bajuszos bazmegjeit. Azért tettem, mert egy évre rá, hogy megjelent a regényem, olvasóként túl soknak találtam az előbb említett szó előfordulását. Manapság, amennyire csak lehet, kerülöm a trágár szavak használatát. Ezeknek szerintem nincs keresnivalójuk egy lírai szövegben. Vannak kivételek, igaz, de akkor jól meghatározott funkciója kell, hogy legyen a trágárságnak. A pajzánság viszont más.

– *Apropó beat-nemzedék és Amerika: a Woodstock Boogie-t mi ihlette? Kötetnyi verset fordított tőled angol nyelvre Sohár Pál. Számos meg is jelent rangos amerikai folyóiratokban: ez köztük van?*

– A woodstocki fesztivált 1969 augusztusában tartották. Még nem voltam tizenhét éves. Ha jól emlékszem, a Magyar Híradó többször beszámolt az eseményről. Később riportfilmet is láttam a fesztiválról. A *Woodstock Boogie*-ban emléket állítottam a történelmi jelentőségű kultúrrendezvénynek. Miközben fogalmaztam a verset, több ötletem is támadt. Az egyiket meg is valósítottam. Az akkor elhangzott dalok címéből összefüggő szövegkollázst szerkesztettem. Írás közben mintha megelevenedtek volna a fesztivál eseményei, képzeletben hirtelen ott teremhettem.

– *Ha Böszörményi Zoltán visszamehetne az időben, és 1969-ben Amerikában élhetne, akkor is a költészetet választaná hivatásául?*

– Angol nyelven az egyetemi dolgozataimat, esszéimet kivéve csak néhány irodalmi szöveget írtam. Egy versem 425 ezer példányban megjelent a Toronto Sun című napilap *Poet's Corner* (Költők sarka) rovatában, az újság utolsó oldalán. Ez volt az egyedüli angol nyelvű bravúrom. Ebből az következik, hogy Kanadában nem voltak írói ambícióim. Mesterire akartam menni, majd doktorálni filozófiából. Ez volt a határozott célkitűzésem. De sajnos közbeszólt az elkerülhetetlen végzet. Az egyetem folytatása helyett bekebelezett az üzleti élet. Hosszú évek múltán, azt követően, hogy elveszítettem a gyáraitam, vigaszként, menedékként tértem vissza az irodalomhoz, a költészethez. Hogyan veszítheti el az ember a gyárait? Nos, ezt

még nem írtam meg, pedig többször foglalkoztatott a téma. Remélem, erre is hamarosan sor kerül.

Mindenkinek szüksége van szárnyalásra

– A Novemberi elégia *a köteted egyik legszebb szerelmes verse. Jellemző ezekre a költeményekre az elégikus, szomorkásan emelkedett hang. Mintha folytonos várakozásban lenne a költő, közben az „öröm szabadcsapataira” gondol, a szerelmes ölének izére, az ölelésre, a mindent betöltő teljességre. Megtaláljuk-e a teljességet a szerelemben, és ezek a versek a szerelem teljessége felől értelmezhetők-e az olvasó számára?*

– A „teljesség” szó jelentése: hiánytalan, egész állapota vagy tulajdonsága valaminek, bibliai értelemben pedig valami ürességet megtölteni, a hiányt feltölteni, kiegészíteni, illetve átvitt értelemben kívánságot teljesíteni, imát meghallgatni, munkát teljesíteni; időbeli értelemben: egy bizonyos idő eljövetele. Tehát a fenti értelmezésben fel lehet tölteni szerelemmel, mert a szerelem kiteljesít, ki lehet tölteni vele az érzelmi űrt.

Inkább a szerelem magasztosságáról és teremtő erejéről képzelődnek. Mindenkinek szüksége van szárnyalásra, belső tűzre, katapultáló erőre. Ezt a csodát varázsolja elő bennünk a szerelem.

– „Hogy szép a vers, azt itt nem az ész állapítja meg, hanem az idegrendszer – a hátgerinc, a szépség egyetlen hiteles fokmérője” – írja Weöres Sándor Jékely költészetéről szóló esszéjében. *Vitatkoznál velem, ha azt mondanám, az első ciklus versei tipikusan szép versek, az érzékeinkre hatnak elsősorban, s ily módon a megírásuk is egyféle ösztönös folyamat, a pillanat műve lehetett?*

– Nem mindig a pillanat műve. Van, amikor csak szófoszlányok, -morzsák bukkannak fel a semmiből. Játszani lehet velük. Ízlelgetni, hozzájuk idomítani a hangulatot, a gondolat szövetébe illeszteni őket. Máskor pillanatok alatt kiírja magából az ember, ami már oly régóta megfogalmazódott benne, csak nem jött el

az ideje, hogy napvilágot lásson. De ezt is csiszolni, reszelgetni, fényesíteni kell, mint egy műves tárgyat.

– *Néhány régebbi versed is eszembe jutott az új kötet plasztikus költői képeit olvasva. Olykor az az érzése az embernek, hogy nem is verset olvas, hanem festményt néz. Álomból szövöd tán ezeket a költői képeket? Volt már olyan versed, novella- vagy regényrészleted, amelyet megálmodtál?*

– Nem is oly rég történt. Tavaly, késő ősszel a *Sóvárgás* című kisregényemen dolgoztam. Annyira a történet hatása alatt voltam, hogy minden este a cselekmény folytatását latolgatva aludtam el. Egyik éjjel, álmomban, beszélni kezdett hozzám a lány, akinek a sorsáról írtam. Megelevenedett előttem az, akinek az életét szavakba szőttem, akinek a sorsán merengtem, akire úgy gondoltam, mint saját magamra. Reggel nem tudtam eldönteni, hogy álmodtam-e az egészet, vagy valóban ott volt velem a szobában a kisleány. Márai Sándor *Mágia* című novellájában egy hasonló esetről emlékezik. Idézi is Blaise Pascalt, aki azt vallotta, néha az élet éber fele is olyan, mint az álom, amikor valaki azt álmodja, hogy álmodik.

Csak cérnára kell fűzni a szavakat

– *Nehezen tudnám elképzelni, hogy napokon át gondolkodsz ezeken a képsorokon. Hogy az olvasó kapjon egy kis ízelítőt is, hadd idézzek Az irgalom ellipszise című kötetedből néhány ilyen képet: „az érzet elemeire bontva / lehet benyomás / de az űrnyi csillagtalanság / még nem magány” (Magány); „A part homokján eleven Isten jár” (Barbadosi reggel); „szíved gravitációs ereje / meggörbíti a téridőt” (Az univerzum peremén); „A tó partján kivirágzik, / levelet hajt a közöny” (Közöny); „Nem ellenséggel, / hanem önmagával / vívott csatákban / sérül meg az ember” (Ritardando); „az érintés / bőrdön / kirügyezik” (Rügyek); „mint parázsló cigarettacsikket / eltapos / az unatkozó idő” (Sors); „A gondolat néma energia” (A gondolat dialektikája); „A vak térben / kézen állva jár a látatlan*

idő” (Lábatlan idő). *Az új kötetben pedig: „Darvak szállnak, / éjbe szótt kezek. Az éj kocsonyás sötétjében / lábon alszanak a fák”* (Soproni történet ezerkilencszázötvenhatból); *„Az útszéli fák ágai lengenek, / a csend arcára szórnak / árnyékpettyeket”* (A gondolat viperái); *„bordák rácsain a bőr, lombárd brokát feszül, / a pőreség fehér foltjai villannak fel”* (Csak kezek és lábak és fejek...); *„A szelíd szív dobbanásai / fellázítják bennem az öröm / szabadcsapatait”* (Suttogó levelek ölen).

– Kiszámíthatatlanok a gondolat szélfúvásai. A legváratlanabb dolgok történnek az emberrel a legbizarrabb pillanatokban. Csak cernára kell fűzni a szavakat, mint gyerekkoromban a pillangókat. Nincs recept, nincs logikai kötődés. Csak lángba borult képzelet. Nem oly rég megnéztem egy Pilinszkyvel és Weöres Sándorral évtizedekkel ezelőtt készült filminterjút. Ők is hasonló dolgokról beszélnek. Minden igaz költőből Isten szól.

– *Egyik kedvenc íród Thomas Mann, több versedbe is beemeled őt. A varázshegyet nagy élvezettel olvastad; megvallom, kicsit irigyellek érte, mert az izgága, türelmetlen természetem miatt csak az első kötetet sikerült elolvasnom, valamiért nem tudott beszippantani a regény. Te kisgyermekkorod óta ilyen nehéz olvasmányokkal bajlódsz, Tolsztojon és Dosztojevszkijen nevelkedtél. A Halál Velencében című regényért viszont én is rajongtam: tipikusan olyan könyv, amit egy költőnek írtak. Bizonyára ez ihlette a Szerlem Velencében című versedet...*

„A szerelem – tudomány. Jól érzed, mesterem.

Ki az örökkévalóságon fáradozik,
fáradékony nem lehet. Alkot és pusztít
a szeretet. Mit nappal felépít, éjjel
két kézzel rombolja le”

– *ezt a kötet borítójára is átemelte a kiadó. Miért tudomány a szerelem?*

– Az érzelmi kötődésekben első pillantásra nincs semmi logika. De minden érzelemnek van egy bizonyos mechanizmusa, belső erőrendszere. Ez nem empirikus, hanem légies, transzcendentális, ugyanakkor immanens is, mert a benne létező ener-

giának vonzásköre, mágneses térereje van. Fel kell fedoznünk mi, mikor, miért, mire érzékeny. Tehát hogy miként válaszolnak az erővonalak bizonyos impulzusokra. Erre illik a fenti idézet utolsó mondata: *„Mit nappal felépít, éjjel két kézzel rombolja le.”*

Verssel töltjük ki az univerzum falain keletkezett réseket

– „A mindenség és a képzelet kézen fogva szalad.

A szépség fáradhatatlan munkál Érosz udvarában” – *talán ennek hiányában vers sem születhetne, s a világ csak ideák halmazából állna?*

– Az univerzumban, minél érzékenyebb és okosabb műszerekkel vizsgáljuk, egyre kevesebb galaxis van. Nem olyan rég még kétbillió galaxisról beszéltek. Ma már számtalan szakember azt állítja, sokkal kisebb a számuk. Ezt csak azért említem meg, mert az ideák világa is a galaxisokéhoz hasonló. Az ősrobbanás anyagot, matériát szórt szerte az időtérben. Ez folyamatosan alakítja az egyre táguló tér kinézetét, formáját, mintáját. Az idő pedig ezt az alakulást méri. A rettenetes mennyiségű anyaggal szemben az ideák világa tehetetlen. Képtelenek vagyunk felfogni azt, amiről csak sejtéseink vannak, semmi bizonyosságunk. De ha birtokolnánk is ezt a bizonyosságot, mit változtatna az emberi létfeltételeinken? A költészet varázsa ebben a kontextusban maga az élet. Ezért verssel töltjük ki az univerzum falain keletkezett réseket.

– *Az olvasó biztosan türelmetlenül várja, mikor érünk a kötet címadó verséhez, de addig még kicsit borzoljuk az idegeit. Eláruljuk, a Soha véget nem érő szeretkezés nem az első ciklusban bújjik meg.*

– Én sem szeretnék erről többet mondani. Ha az olvasó megtalálja a könyvben ezt a verset, remélem, nem csalódik. Ugyanis az Irodalmi Jelen portálján több mint 41 000-en olvasták, és a Facebookon is jelen volt, de valaki feljelentett, gondolom, a tartalma miatt, s ezzel elérte, hogy letiltsák.

– *A második ciklus A költő trófeái címet viseli, és Berzsenyi Dánielnek A poesis hajdan és most című művéből kiragadott*

mottóval vezetted be. Gyakran reagálsz a költészetre és a versre, az írás aktusára, a vers értelmére. A vers nem lett osztályharcos címűt érdemes visszakeresnie az olvasónak a világhálón, de számos ilyen jellegű gondolati versed van. Orbán János Dénes a Majorana a tér tenyerén című verseskötetéről szóló kritikájában azt írja: „költészetmentes emberi létezés nem lehetséges”. Berzsenyi pedig ezt: „A szent poézis néma hattyú, / S hallgat örökre hideg vizekben.”

– Berzsenyi a magyar líra legjobbjainak egyike. A magyar ódaköltészet mestere. Őt nem lehet megkerülni, mellőzni. Minden magyar költőnek, irodalmárnak tanulmányoznia kell a műveit. Berzsenyi ódaköltészetére Horatius hatott, de nem utánozta őt, e műfajban saját hangja volt. Témái elsősorban a hazafiság, a vitézség, a magány, a szerelem, az elmúlás. Költészetében tűz van, kirobbanó erő, hangulata pátoszi, emelkedett; eksztatikus állapotot tudott teremteni a költeményeiben, költői képei egyedülállóak. Hihetetlenül gazdag költészet az övé.

Orbán János Dénes aforizmatikus megjegyzése nagyon is helytálló. Kevés ember van a világon, akit a költészet életének bizonyos szakaszában ne befolyásolt volna. Vagy úgy, hogy költészetet olvasott, vagy maga próbálkozott versírással.

A vers a hatodik érzékszervem

– „A poézis,
az antik világból szivárgó sejtelem
légies,
súlytalan gyolcsa lebben,
nedves párával itatja át a szél” – *a poézis tehát valami sejtelmes anyag, kapjuk valahonnan? Bogdán László, egyik kedvenc kortárs kollégád szerint a vers kegyelmi állapot. Mi is a vers? És hogyan lesz belőle „ágyúban eldördülő golyó” vagy „az időtlenség fehér hattyúja”?*

– Azért írom a verset, hogy az olvasó otthon érezze magát benne. Számomra a vers mindenhatósága az igazi kegyelem. Mindenütt ott

van velem. Ha felszállok a repülőre, ha kimegyek a hegyoromra, ha a tiszta vizű patak szélén ütöm fel a sátram, ha a Hargita fenyvesei közé megyek, vagy ha a badacsonyi szőlőültetvények között járok, és magamba szívom a magyar nyár Balaton-illatát. Minden vers egy-egy megérkezés valahova: Torontóba, Párizsba, Budapestre, New Yorkba, Londonba, Moszkvába, Tokióba, Pekingbe, Bridgetownba. A bennem élő költő mindent lát, megfigyel, rögzít. A vers a hatodik érzékszervem. Nem tudok nélküle élni, de ő sem létezik nélkülem.

– *Ebben a ciklusban találunk olyan című verseket – A betűvonal ablakán, A szó –, amelyekben arra is választ kapunk, miért érdemes a nyelvvel, a könyvvel időt tölteni, s Wittgenstein ideáinál is elidőzhetünk egy pillanattig.*

– Azért szeretem Wittgenstein dolgait, mert logikai mutatóvonalak sorozata. Azt gondolom, hogy nem gondolok semmit, például. Vagy, és ez már idézet: „Minden egyes dolog – úgyszólván – lehetséges összefüggések terében van. Elgondolhatom, hogy ez a tér üres, de nem gondolhatom el a dolgot a tér nélkül.” Szerinte a nyelv szab mindennek határt. Ezt már én mondom: a gondolat lesben áll. A vers: a lesben álló gondolat! Egyik este, mely éjfél utánba nyúlt, a wittgensteini gondolat utáni gondolattal, a nyelv gondolatbeli inkarnációjának ötletével bíbelődtem. Hirtelen megvilágosodott előttem az egész rendszer. Felvázoltam egy papírlapra, és mielőtt felmentem volna szobámba, a *Filozófiai vizsgálódások* című kötetbe tettem. Évek óta mindkettőt keresem. Azóta is hatalmas úrt érzek magamban: az egyszer megértett hiányát. Kicsit úgy vagyok vele, hogy azt gondolom, amit gondoltam egyszer, de az már nem gondolható! Nos, az effajta játékot szeretem. Remélem, az olvasó megtalálja a pillanat művét *A betűvonal ablakán* és *A szó* című verseimben is.

Vannak örökérvényű igazságok, tételek, axiómák

– *Hamvas Béla Tabula smaragdina-esszéje a Kényszerleszállás Shannonban című kötetedet is megihlette; a Karneválról is*

tudom, hogy az egyik kedvenc Hamvas-műved. Több versedben fölfedezheti az olvasó az író jelenlétét.

– Hamvas Béla *Karneválja* monumentális mű. Volt idő, amikor évente többször is visszalopakodtam a regénybe. Traktátusai katartikus hatással voltak rám. Polifon hangja, elmés játéka, családregegyhez hasonlítható dis(z)kurzusa, a cselekmény sokszínűsége elbűvölt. A *Karnevál* Hamvas Béla szellemi életrajzának egyfajta metamorfózisa is. Panoptikumi figurákat vontat fel, akikkel a legbizarrabb dolgok történnek. A regény karneváli hangulata, színes kavalkádja eddig soha nem tapasztalt magyar szövegrengetegnek az elmés lenyomata. A mű centrális alakja Bormester Mihály, a tépelődő arkangyal fia, ő meséli el a történetet, de úgy, hogy közben én, az olvasó, meglátom az író nevető, szarkasztikus mosolyát, azt a szellemi gurut, aki szeret minduntalan összekacsintani olvasójával. Nem könnyű szöveg, de sziporkázó ereje, úgy vélem, egyedüli a világirodalomban.

Miközben a *Kényszerleszállás Shannonbant* írtam, egyik reggel kezembe került Hamvas *Tabula smaragdinája*. Kötetnyitő esszéjében Hermész Triszmegisztosz *Tabula smaragdinájával*, annak tizenhárom tételével foglalkozik. Ebből tizenegyet fordítottam újra latinból, és építettem be a *Kényszerleszállás...-*ba. Erről korábbi interjúkban már szoltam a verskötetem megjelenését követően.

– *Hamvas azt írja egyik esszéjében: „A korrupció az életet rontja meg, amit mindenki közösen él, amiben mindenki közösen részesedik, amelynek tisztaságára mindenkinek elemi igénye van, s amit mindenkinek, aki a tisztaságra érzékeny, féltenie kell.” Az igazságról, különféle filozófusok idevágó műveiről, Európa mentális térképéről, az érzelmi és értelmi válságról is szól. Mit gondolsz erről, igaza van Hamvasnak abban, hogy csak két lehetséges út van: a direkt morál vagy a rossz lelkiismeret?*

– Vannak örökérvényű igazságok, tételek, axiómák. Az évezredek folyamán a moralitás kérdésével megszámlálhatatlan tudós gondolkodó, filozófus, történész, társadalom- és erkölcstudós, irodalmár foglalkozott. Hamvas is ezek közé sorolható. Megítélése

ma is helytálló. Hamvas óta viszont teljesen átalakultak, átszerveződtek a társadalmi struktúrák. A tudomány, a technika, a gyártóeszközök soha nem látott fejlődése erős hatást gyakorolt a társadalmi erkölcsökre. A virtuális világ, a mesterséges intelligencia egyre növekvő súlya, az országok közötti erőviszonyok változása, a globalizáció mind-mind befolyásolja az egyén társadalomban betöltött szerepét. Ma is természetesnek tartjuk, hogy a közösségek, az egyének életét ne rontsa semmiféle rossz emberi magatartás. De ne számítsunk arra, hogy a legalább hétezer éves korrupció gyakorlatát belátható időn belül megszüntetjük. Dőre álom, ha valaki erre gondol. A korrupció mára intézményesedett, országos szintekre emelkedett, egyfajta gazdasági eszközzé nőtte ki magát. Megkockáztatom a kijelentést: szükségszerűvé vált. Tehát a Hamvas-féle ideális társadalmi erkölcs állapota transzcendentális óhaj.

A világ lázad, mert vérében van a lázadás

– *Ugyancsak ő mondja:* „Vannak, akik azt mondják, hogy a világ életéhségből lázad. Életéhség úgy keletkezik, hogy az ember törvénytelen életet él, és tulajdonképpen nem kevesebbet kap, hanem hígabbat, és az egésznek az éhséghez semmi köze, és a világ nem éhes, hanem nyalánk. Az élet feltétele nem a kenyér lett, hanem a cukorka. Bonboncivilizáció. A világ nem azért lázad, mert koplal, hanem, mert torkos.” *Ez most nagyon aktuális, főként az ünnepek után, a kötet címadó versére is rímel, de az Intimissimi című vers esszenciája is kapcsolható ehhez a gondolathoz.*

– A világ lázad, mert vérében van a lázadás. Az emberi civilizáció minden rétegében erőteljesen átalakult. De valami évezredek óta nem változott: az ember agresszív törekvése arra, hogy uralkodjon felebarátja felett, hogy minél nagyobb darabot szakítson ki magának a közös javakból, hogy kitűnjön, tündököljön, kényeztesse és dicsérje magát. Az anyagi világ rákényszerítette az egyénre anyagi akarátát. Ez lehet hajtóerő, pozitív eredménnyel, ugyanakkor a világ dehumanizációjához,

elidegenedéséhez is vezet. Az egyén kedvét veszti, hogy tovább harcoljon, mert hirtelen minden törekvésében meglátja a céltalanságot. Talajvesztett lesz, elidegenedett és kiábrándult. Nemcsak a világból, de önmagából is. Egy biztonsági szelepnek viszont léteznie kell, amely egyensúlyban tudja tartani az ember ideális elképzeléseit a valóság tényeivel. Új energiával tölti fel az elveszettnek hitt egyént, erőt ad neki, hogy újra kitalálja önmagát. *Intimissimi* című versemben, melynek címét egy női fehérműt forgalmazó világhírű üzletláncról „kölcsonöztem”, néhány groteszk magyar társadalmi jelenségre akartam felhívni az olvasó figyelmét. Meggyőződésem: az ironia eszköze akkor a leghatásosabb, ha a költő önmagát is az ironizáltak közé sorolja. Szarkasztikus provokációnak szántam, mikor a társadalom képzetét a női fehérművel társítottam.

– „Meglátni a fát az erdőben. Gyúanyag!

A fránya lélek csak képzeljen magáról, amit akar,
úgysem tud elébe szaladni a jövőnek.

A jövő mi vagyunk, bennünk a jövő, a nincstelenség,
a fáradozás, a gúny, mit mások űznek velünk,
a kisemmizettség, a becsapottak dicsősége és tragédiája.

A fanatizmus nevel” – az *Intimissiből* idéztem. A közélet, a haza, a szülőföld, az identitás több fontos Böszörményi-szövegben teret kap, ilyen például a „Katedrális az örök télnek” című versed. Az *Intimissimiben* is utalsz a megvezetett népre, a nyájszemlemre, a rossz hangulatra, amely mindent megmérgez, enyészetté tesz maga körül. A magyar társadalom megosztottsága is bánt, az író-társadalomé különösképpen; többször bírálod is az írókat emiatt. Azt is írod ugyanebben a versben:

„Mert a mindenkori hatalom mindig elvesz valamit –
hol a szárnyalást, hol a bizonyosságot.

Bekötött szemmel állunk a szakadék szélén.

Hátulról kiabálják: – Ne lépj!

Előlről pedig azt: – Gyere!”

– Természetesnek tartom, hogy minden (magyar) költő a nemzetéért, népéért, hazájáért aggódjék. Minden költőnek erkölcsi kötelessége védenie, őriznie, továbbadnia anyanyelvi kultúráját, terjesztenie annak hírnevét a világban. Amikor azt írtam: „...a mindenkori hatalom mindig elvesz valamit – / hol a szárnyalást, hol a bizonyosságot”, az elfajult gazdasági hatalomra gondoltam, az anyagiak utáni eszeveszett vágára, mely mindnyájunk lelkére és életére rányomja bélyegét. A mindenkori tollforgató felelősséggel tartozik a nemzetének, hazájának. Ne ferdítse el az evidens, nyilvánvaló, ellenőrizhető tényeket, ne az egyéni érdekeinek megfelelően nyilatkozzon, írjon, vitázzon. Lássa meg a fát az erdőtől! Ne szítsa nemzettársaiban az egymás iránti ellenszenvet! Ne gyártson ellentmondást az ellentmondás kedvéért! Ne a beteges pesszimizmus, keserűség, lemondás, nyugtalanság és vészállapot érzését hirdesse! Azért mondom el mindezt még egyszer, mert az utóbbi években számtalan barátom, ismerősöm cselekszik a fentiek szerint. A mindenkori hatalomnak nem lehetnek csak rossz oldalai, cselekedetei, habitusai. Akik csak a regressziót olvassák ki mindenből, a fejlődés megcáfolhatatlan tényeit is fekete szavakkal festik át, azoknak semmi esélyük sincs a nemzeti konszenzusra, sőt ártanak a nemzetnek, a hazának. Hazugsággal, olcsó rágalommal nem lehet az „igazságért” harcolni.

A jövőnek üzenünk, ragaszkodással, szenvedéllyel és szeretettel

– *Ebben a ciklusban található A vers nem lett osztályharcos című költeményed is, amelynek József Attilától Adyn át Puskinig sokféle aspektusa van, s a vers jövőjéről is szól. Van egyáltalán jövője a költészetnek? Láthatja-e a vers a jövőt, a saját jövőjét?*

– *A vers nem lett osztályharcos című költeményemben nosztalgizom. Felidézem azt az időt, mikor a versnek küldetését, forradalmi, jövőt alakító szerepet szántak. És mára mi lett ebből?*

A vers haldoklik. (Igaz, haldoklása eltarthat még pár ezer évig.) A versnek nincs becsülete, nagyon kevesen olvassák. A fiatalok zöme pedig semmilyen könyvet sem olvas. Kit mozgósítunk? Kit ünneplünk és siratunk? Kinek írunk akkor? Kinek üzenünk? Gondolom, a jövőnek. A jövőnek, ragaszkodással, szenvedéllyel és szeretettel...

– *A kötetben több olyan versre figyel fel az olvasó, amely kultúrtörténeti érdekesség is: valakinek ajánlod, és ezzel a költemény kontextusába becsempészed az illető kort is. John Updike-nak, Nikola Teslának, Krúdy Gyulának, Márai Sándornak is emléket állítasz. A vers tehát az emlékezés és a múltidézés helye is, kultúrtörténeti sajátosságok felidézésének kiváló eszköze?*

– Idén január 27-én tíz éve annak, hogy John Updike elhunyt. A halálhíre akkor este Barbadoson ért. Első indulatomnak a lenyomata ez a vers. Nagyon szerettem a novelláit, a *Nyúl*-regényeit. Gyerekkorom óta ismerem az írásait a Nagyvilágból. Krúdyhoz másféle emlékezés köt. Pesten a Rákóczi úton lakom. Valahányszor kimegyek az utcára, lelki szemeimmel ott látom száguldozni a vörös postakocsit. Márairól sokat írtam az utóbbi időben. Az említett vers csak egy része a hozzá kötődő irodalmi vonzalmamnak. Nikola Tesla viszont kakukktojás a sorban, mert ő nem volt irodalmár. Meg nem értett lángelme, zseni volt, akinek nem sikerült értékesítenie a találmányait. Ma is azt kérdezem magamtól: vajon Isten akarata volt, hogy elfeledetten és szegényen haljon meg New Yorkban? Magától értetődően merül fel a kérdés, hogy akkor miért adta neki azt az irtatlan nagy ihletet és tehetséget. Halála után az Amerikai Kongresszus megfosztotta Marconit a rádió feltalálója címtől, amiért az olasz egyébként Nobel-díjat is kapott. A *Szól a rádió* című dal szövegét Sztevanovity Dusán, az LGT egyik szerzője írta; két négysoros szakaszt vettem ebből kölcsön, és ágyaztam a versembe.

– *A költő trófeái című versben bukkantam az alábbi szokatlan hasonlatra. Ki gondolná, hogy kortárs költő versének apropója egy autóversenyző?*

„Ritka szavakat gyűjtök, metaforákat, városok illatát,

mint ahogy Schumacher halmozta fel
versenyautóit,
kezeslábasait, a sok trófeát.

.....

Csak a csókban érzed ezeket az ízeket,
a felbolydultság zűrzavarában,
az imákban.

S ha megláncolják is kezéd,
a szabadon száguldó
gondolattal működik képzeleted,
új világot teremthetsz,
új határt a fényűző szónak,
dimenziót,
látványt,
fényességet
a feléd igyekvő jelentésnek.”

A sportoló csak eszköz a gondolati tartalomhoz, amelyből a gondolat szabadsága sejlik fel?

– A síbalesetet szenvedett Schumi, Schumacher az őt körbelengő legendák szerint sportautókat is gyűjtött. Én bélyegeken kívül nem gyűjtöttem semmi mást. Az apropót a versírásra egy újságcikk adta, amely sportautó-gyűjteményekről szólt. Képzettársításom a szavak, illetve azok jelentésének gyűjteményével csak játék, amelyben kedvem lelem. Képzeletem mozgási teret, szabadságot ad a szónak. A börtönbe zárt Anicius Manlius Severinus Boëthius is ezt teszi – Nagy Theodorik gót király árulásért fogságba veti – s ő Kr. u. 523-ban, mialatt kivégzésére vár, képzeletével lebontja a börtön falait, kiszabadítja magát. Ezt meg is írja *A filozófia vigasztalása* című munkájában. De a versben több van ennél. Ha valaki kezébe veszi a kötetem, biztosan felfedezi, mennyi minden bújik meg a sorokban és a sorok között.

Végtelenül szeretem, csodálom, tisztelem és értékelem Márait

– *Márai Sándor azt vallja, az írás mágia. Ez ihletett meg, mikor a Márai ébresztése című verset írtad?*

– *Mágia* című novellájában Márai az írásról, annak értelméről, jelentéséről, válságáról és veszélyeiről, az író magányosságáról és áldatlan állapotáról értekezik. De nem csak ezekről. Tragikus hangja megdöbbentő, elgondolkodtató és vitatható. Ha valaki ismerte az írói mesterség minden csínját-bínját, azok egyike Márai volt. Leplezetlenül, keserűen, letargikusan, néhol emelkedett pátozzsal, húsba vágó őszinteséggel ír arról, amiről egy írónak nehéz vallania. Ars poeticája ez a novella. Legalább harmincszor hallgattam meg, és minduntalan újabb és újabb részletet, információt, utalást és tanácsot, sarkítást és igazságot, lármát és örömoázist fedeztem fel benne. Csoda-e, hogy végtelenül szeretem, csodálom, tisztelem és értékelem Márait?

– *A vers lehet ajándék is? Mit gondolsz erről? Hiszen több olyan költemény van a kötetben, amelyet kortárs költőtársaknak ajánlsz születésnapjukra vagy csak úgy. Ilyen a Konrád Györgyhöz, a Mandics Györgyhöz, Pongrácz P. Máriához vagy Bogdán Lászlóhoz címzett vers.*

– Vannak életre szóló barátságok. Ilyen a Pongrácz Marikával és Mandics Gyurival kötött is. Pályakezdekként mindketten támogattak, segítettek, oktattak, neveltek. Mindkettőjüknek hálával tartozom. Konrád Györgyhöz és Bogdán Lászlóhoz pedig szakmabeli szálak fűznek. Mindkettőjük eddigi életművét kimagaslónak és fontosnak tartom. A nekik dedikált versek belső reflexiók az alkotásaikra, életpillanataikra. Ilyen évfordulókon eszmélek rá újra és újra, milyen gazdag a magyar irodalom, milyen sokszínű, változatos és izgalmas. Nincs a miénkhez hasonló kis nemzet a világon, ilyen hatalmas irodalommal. Tragédia, hogy minden évben elveszítünk a nagyjaink közül egyet-egyét.

– *Tavaly Kányádi Sándort.*

– Ez nekem nagy fájdalom, mert őt gyermekkorom óta ismertem. Kolozsvárott, Budapesten, fenn a Hargitán évente

többször is meglátogattam, telefonon majdnem hetente tartottam vele a kapcsolatot. Tavaly a költészet napi ünnepek után találkoztam vele utoljára. Jókedvű volt, koccintottunk is egy pohárával. Sőt, még a fotelből is feltornászta magát, hogy valamilyen folyóiratot megmutasson. Sok mindenről beszélgettünk, de költésze-tről, versről nem. Inkább az életről. Amikor felemelkedtem, hogy elköszönjek, felállt, megölelt és arcon csókolt. Boldogan, jóleső érzéssel mentem ki az ajtón. Mikor a halálhíré-t meghallottam, elszomorodva, magamba roskadva ültem le a barbadosi terasz egyik székére. Váratlanul, minden előjel nélkül költözött el az árnyékvilágból. Még azt sem tudtam, hogy vakbélműtét-re kórházba kellett mennie, olyan gyorsan történt minden. De a sebészeti beavatkozás akadályát is sikerrel vette. Gyógyul-gatás közben hunyta le mindörökre a szemét. Ahogy ott ültem a teraszon, hirtelen eszembe jutott az utolsó látogatáskor adott ölelése és csókja. Megvilágosodott előttem, hogy korábban egyszer sem ölelkeztünk, csókoltuk meg egymást, csupán barátian elköszöntünk, kezet fogtunk. Búcsúja örökre a szívemben él, a róla őrzött emlékeim kincse marad.

– *Mit szimbolizál a fa, miért tér vissza olyan gyakran a verseidbe (A fák lelkiismerete, Narancsfák az égen)?*

– Megszemélyesítem a fákat. Emberi, szellemi, érzelmi tulajdonságokkal ruházom fel őket. Szimbólumdíszeket aggatok rájuk, képzeletbeli sétára hívom őket. Példaként itt van egy régebbi versem:

Logika

*házam előtt
nyiszlett fa áll
röhög a markába reggelente
amikor futásnak eredek
nehogy lekéssem
a háromnegyed nyolcas villamost
mondtam neki a minap –*

ilyenkor jön hogy kivágjalak –
 rendben van vágj ki –
 válaszolta a házam előtt strázsáló
 nyiszlett fa
 de akkor
 reggelente
 ki fog röhögni rajtad

– Flaubert a Bovarynét egy újsághír alapján írta meg. Az újsághír költőt is megmozgathat, a New York-i ballada ilyen vers: epikus sodrású szabadversként olvasom, elmesél egy történetet. Mi határozza meg, hogy vers, nem pedig novella lesz egy ötletből? Ez a történet prózában is elképzelhető, valamiért mégis versben írtad meg. És erről az is eszembe jutott, hogy a Füst című köteted novellái balladákká is átírhatók, rengeteg költői képet használsz azokban az írásokban.

– Hét évvel ezelőtt jelent meg a Füst. Úgy múlt ki, annyira észrevétlenül tűnt el a magyar olvasók figyelmének süllyesztőjében – szinte fájt. Egy adott pillanatban az a hír keringett rólam, hogy plagizáltam Lénárd Sándor írásait. Meg is örvendtem ennek. Gondoltam, végre a figyelem előterébe kerülnek a novellák, és lesz egy igazi sikerkönyvem.

– Elnézést, hogy megszakítalak. Úgy tudom, a Vanda örök (Míg gondolom, hogy létezem) és Az éj puha teste igazi sikert aratott a könyvpiacra.

– Valóban, mindkettőből összesen több mint huszonkétezer példányt adtak el. De a Regálból még ötszázat sem, mert ahelyett, hogy kitétték volna a pultokra, a raktárakban porosodott, míg az Ulpius-ház Könyvkiadó tönkre nem ment. Még most is van belőle a raktárban, ha azóta be nem zúzták, vagy ötszáz kötet. Aranyvillamos című verskötetem a Kalligram Kiadónál négy kiadást ért meg. De azóta is csak azt hallom Mészáros Sándor barátomtól, hogy nincs szükség verskötetekre, már nem olvasnak verseket. Véletlenül sem mondja azt, hogy rossz, unalmas, érdektelen köteteket írok. Ugyanakkor a könyveim nem láthatók

a könyvüzletek polcain. Igaz, kevés a recenzió is róluk. Az utóbbi évtizedben majdnem visszhangtalanul jelennek meg a könyveim, pedig minden évben van egy vagy két új kötetem. Ezek után mi jut az eszébe minden épeszű embernek? Nos, az, hogy nincs mit keresnie az irodalomban, hogy egy számkivetett.

– *Akkor miért vagy az Irodalmi Jelen portálon az első három legolvasottabb szerző között?*

– Ez számomra is rejtély. Márai szavaival vigasztalom magam: van száz olvasóm, máris a mennyországban érezhetem magam.

A képzeletnek nincsenek határai

– *Első regényed, a Míg gondolom, hogy létezem filozófiai esszéregény. Már az induló köteteidben is megjelenik a filozófiai hangolású líra. Említetted, hogy amikor Kolozsvárott tanultál, illetve a balettintézetben voltál pedagógus, a könyvtárban filozófiai könyveket bújtál, s aztán később, Kanadában elvégezted a filozófia szakot, ami bevallásod szerint az üzleti életben is segített. A Soha véget nem érő szeretkezés több ilyen filozofikus verset tartalmaz, melyek felkavarják az olvasót: A gondolat bőrén, a Dizájn, a Sehová, a Derű, A gondolat viperái például. És hát van egy olyan versesköteted is, amelynek Lábatlan idő a címe. Hogyan párosítható az egzaktabb filozófia a légiesebb költészettel?*

– Szerintem majdnem minden versben van bölcséleti sejtmag, hajtás. A nyelv logikán alapszik. A logika kicsit játék, kicsit matematika, de érzelmi töltete is van. Kedvére játszhat tehát bárki a nyelvel, a szavakban rejlő indulatokkal, tüsszel, akarattal, reménnyel. A képzeletnek nincsenek határai. Ezért bármilyen kombináció, végkifejlet, eredmény meglepetést hozhat, a döbbenet erejével ajándékozhat meg bennünket. *A lábatlan idő* például szimbólum is, kép is, érzelem is. Csak el kell képzelni azt a valakit vagy valamit, aminek járnia kéne, de nincs min. És mégis jár, mozog, telik, mér, meghatároz. Üdvözít és ítélkezik. A

transzcendentális világ transzcendentális mozgatórugói. És bánt, elkeserít, hogy nem tudom megérinteni, megkötni, megállítani. Az idő kézen állva jár. Örökmozgó...

– *A kötet záróciklusa, az Idő-karmester egyfajta tisztelgés, elhunyt írók és művészek a címzettjei, köztük van Kertész Imre, Esterházy Péter, Csoóri Sándor, Bodor Pál, Kocsis Zoltán, Kilin Sándor és három, 1956-hoz köthető vers. Érdekes, hogy az utóbbiak ebben a ciklusban kaptak helyet...*

„Tízmillió magyar szívet itthon,
hárommilliót az elszakított országrészekén,
kétmillió kivándorolt magyar szívet

őrizem a szívemben” – *zárjuk ezzel a versszakkal be-
szélgetésünket, amely a Mint aki nem fut mindhiába című versed
része. Ennek kapcsán kérdezem: mi lenne az a szó, amely lélekben
egységet teremtene széthúzás, gyűlölet helyett ennyi magyar
között a világon és a történelmi Magyarországon egyaránt?*

– MEGMARADNI! A minden áron való megmaradás akarata! Kis nép, kis ország vagyunk. Minden magyarra szükségünk van az összefogásban, abban az állandó harcban, hogy megmaradjunk, mint nemzet, mint ország. Elődeink számtalan tévedését és hibáját nem tudjuk már kijavítani, de gyarapodni számban, szellemiekben, anyagiakban a mi kötelességünk. Elsősorban magunkkal szemben. Amit magunkért teszünk, azt mindenkiért is tesszük. Amikor tükörbe néz az ország, abban a tükörben a mi arcunk is látható.

EGY KÖTET, KÉT OLVASAT

Kopriva Nikolett

Költészet az egész világ

Filozófiai kisesszé
Böszörményi Zoltán
Soha véget nem érő szeretkezés
című kötetéről

„Senki sem éhes a szóra / de kívánja
a kimondhatatlant / a feltörő öröm
ízét / a koriander illatát / a tüzet a lázadást / a pillanatot ami-
kor nem kell / megalkudni senkivel és semmivel / és hazudni sem
szükségszerű // ki önmagával szembesül / tükörbe tekint?” – írja
Böszörményi Zoltán *A vers nem lett osztályharcos* című költe-
ményében, amely legújabb kötetében, a *Soha véget nem érő sze-
retkezésben** olvasható. Majd így folytatja: „beszélj a semmiről //
köddé foszlott az idővilág / aki kötélén táncol / áhítattal nézi a
sűrű valóságot / táncol / lép(eget) / lépéseit tátott szájjal bámulja
/ a szakadék / s fellángolnak a kövek / ha félrenéz // beszélj a sem-
miről”. A sorok között olvasva a költő valami nagyon valóságút-
len evidenciát fogalmaz meg: az ember önmagával szembesül,
a saját megragadhatóságára vágyik. Rádöbben: saját magát látja
meg a létben. Egy szakadék fölött imbolyog, amibe bármikor be-
lezuhanhat. A kötet verseit olvasva elmondható, hogy számtalan
esetben a lírai én szabad utat enged magának a szakadék felé,
és bele is zuhan. Egyszerre látjuk szétfoszlani a valóságtapasza-
latot, amelyben minden csupasz szándékká válik, és egyszerre
tapasztalunk egy másik hangszínt, melyben a láthatóról beszél

a költő, miközben éppen felemésztí azt. Mintha a gondolat akkor írná le a gondolatot, amikor az megszületik a gondolatban. Mintha nyugtázná, hogy igen, azért még mindig itt ez a világ, a kimondhatatlan előtt, még ha darabjaiban is: „*ma a fák közerköl- cse kifogástalan / ma nem tüntetnek a kormány ellen (...) Kína nagyon olcsón vette meg vágyainkat / a világbörzén most fillére- kért kaphatók*”. Az utolsó versszakban felhevül a megtapasztalt élmény, amikor Böszörményi egymást követő, feltűnően erős képekben fogalmaz, és valószínűleg nem véletlen, hogy ebben a versben, a többi költeménytől eltérően, nem használ központo- zást. A gondolat intenzitását, az érzelmi turbulenciát érzékelteti a sajátos verstagolással. Valamit vár a verstől („*vers / látod a jö- vőt?*”), egy magasabb szótól, aztán, mint megáradt folyó, magával ragad mindent, mi útjába kerül, hexameterekben hömpölyög to- vább: „*Tér ágyán fekszik a teremtő semmi az álom / ködbe veszett a sekély éj vére lobog ma élébed / a hínár ring benne erek moso- lyán libeg hozzád / ezzel fűzd magad ódon egekhez emeld szemed énrám...*”

A 20. század egyik legmeghatározóbb filozófusa, az időnként Böszörményi kötetében idézett Wittgenstein is megkérdőjelezi a szavak jelentését, ami szerinte nem más, mint emberi kreálmány, alkotás: önmagukban a szavak semmit sem jelentenek, csak be- tük egymás mellett. A jelentést az ember adja meg azáltal, hogy használja őket. A *betűvonat ablakán* című vers mottója az erre vonatkozó Wittgenstein-idézet. A szerző a versben azt az egyet- len, magányos pillanatot ragadja meg, amikor a pőre betük mon- datokká állnak össze. Vonathoz hasonlítja a betük sorát, amely arra vár, hogy fellobbanjon a szikra, hogy elinduljon, hogy jelen- tést kapjon: „*kifutna a vonat / a véges végtelenbe, / hogy jelentését megkeresse*”. Utolsó sorában a lírai én kinéz a betűvonat ablakán, és mintegy provokál, hogy tovább gondoljuk, és megjelenjen a szemünk előtt, ahogy a jelentés önmaga szemléletébe kezd. A *szó* című versben Böszörményi azt a pillanatot is megragadja, amikor felelőtlenül adunk életet a szavaknak, és velük a jelen- téseknek, mindenféle tét nélkül, aztán pedig kapkodunk, hogy

visszavegyük őket. A kép aprólékosan ragadja meg, bontja ki azt, amit valójában már mindenki megtapasztalt, csak épp nem biztos, hogy megfogalmazódott benne.

„Kétségtelenül létezik a kimondhatatlan”, állítja Wittgenstein, akinek egyébként olvasható egy olyan sora is, hogy: „*Ha tudod, hogy itt egy kéz van, minden egyebet elismerünk neked.*” Wittgenstein szerint ez az elgondolhatatlan, kifejezhetetlen meg is mutatkozik, mégpedig a misztikában, ami szerinte egy megélt, egzisztenciális teljesség, ami a kifejezhetőn túl létezik. Mindez azonban valahol nagyon messze, egészen a platonizmusban gyökerezik, amely szerint a testetlenség, a szellemiség jelenti a lét teljességét. Ha bármit hozzáadunk: jelen esetben, ha megpróbáljuk megragadni, azzal lefokozzuk, elveszünk belőle, sőt, Pierre Hadot szavaival élve: egyenesen tagadjuk a lét teljességét. Tehát éppen a hozzáadás révén kicsinyítjük le. Érdekes megközelítés ez a költészetben, amely éppen arra vállalkozik, hogy megragadja a kimondhatatlant, a lét mélységeit. Megállapíthatjuk, hogy Böszörményi versei esetében a gondolat megnyilatkozása a sejtetem határán mozog, ott kap hangsúlyt. Igen jól tesz ennek a költészetnek, hogy sejtelmek sorozatában kel életre a tapasztalat. Wittgenstein szerint a valóságnak csak a nyelv közvetítette képét látjuk. A mondatalkotás tulajdonképpen a világ egyfajta tapasztalata, a mondat a valóság képe. Borges tagadja, hogy a nyelv a valóságot ragadná meg. Egyik, költészetéről szóló előadásában felidézi Benedetto Croce tételeit. Az egyik tétel szerint az irodalom a kifejezés dolga. A másik szerint: lévén, hogy az irodalom a kifejezés dolga, szavakból áll, és maga a nyelvezet is esztétikai jelenség. Borges ezzel egyet is ért, és egyúttal azt is kijelenti: a költészet nem a könyvtárban levő könyvekkel azonos. „*Az a költészet, hogy az olvasó rátalál a könyvre, hogy felfedezi a könyvet. Van egy másik esztétikai élménye is, az a pillanat – az is különös –, amelyben a költő elképzeli a művét, s amelyben lassanként felfedezi vagy kitalálja a művét.*” Érdekes ebből a szempontból az egyik ciklus címadó verse, *A költő trófeái*, ahol Böszörményi a költő létmódját kísérli megragadni: szavakat gyűjt,

képzettársításokat, metaforákat a körülötte lévő világból. Célja természetesen, hogy valami olyat mondjon el, amit előtte még senki sem, valamit, ami „nem beszél önmagáról”. Közben felvet egy másik kérdést, a képzeletét: „S ha megláncolják kezed, / a szabadon száguldó / gondolattal működik képzeleted, / új világot teremthetsz, / új határt a fényűző szónak, / dimenziót, / látványt, / fényességet / a feléd igyekvő jelentésnek.” A lét színterévé e tekintetben szintisztán egy belső tér válik, és az alkotás vagy felfedezés e belső térben valósul majd meg. A lehetőségek voltaképpen határtalanok, a vers a végtelenségig írhatja tovább magát. Egyébként Platón szerint kitalálni és felfedezni annyi, mint emlékezni. Borges ugyanitt idézi Francis Bacont is, aki szerint minden létezik, nekünk már csak meg kell látnunk.

Feltehetjük a kérdést: tulajdonképpen mi a költészet tere és ideje? Böszörményi *A vers* című költeményben azt írja: a vers „*az időben feldarabolt jelen*”. Ugyanakkor sok mást is elmond róla: „*A vers a Tér, melyben az Idő az anyaggal kézen fogva jár. / A vers az őszanyag, a tanúság arra, hogy vagyunk (...) a vers: a szeretkezés, a lábunkra felhúzott zokni, a vers a hőésés... A vers a csend, az eldördülő ágyúban a golyó.*” Tehát egészen konkrétan azt látjuk, hogy eszerint a vers magává a világgá, a pőre valósággá alakul át, valami olyasmivé, ami mindig is volt, van és lesz. Kívül is, belül is, amiben mi gyökerezünk, amiben minden más gyökerezik. És ezért nem is kell szétnézni. A vers az, amivel bármit lehet csinálni: *tapogatni, rugdosni, szagolni, nézni...* Ott van minden této-va mozdulatban, ugyanakkor az univerzálisban is. Lehet, hogy ennek észrevételéhez egy másfajta látásmódot kell elsajátítani. Az is lehet, hogy csak néhány kóbor pillanatban döbbenünk rá a körülöttünk fortyogó világra, és ebben a világban önmagunkra.

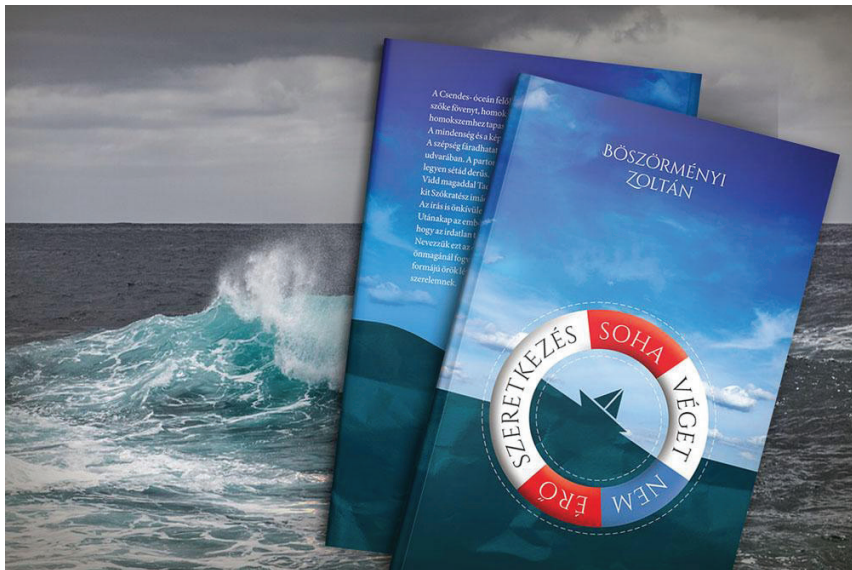
Ez a vers-*mivolt* a kötet egészében felfedezhető. A költő meg is valósítja azt, amit állít. Mindenből költeményt farag, de nem válik világivá, a versek egyúttal az érzések mély megéléséről tanúskodnak, ezek a tapasztalások meg vannak *emésztve*, mert a költőnek nemcsak érzése, gondolata, de véleménye van róluk. Olvassuk el a kötetcímet adó versét, a *Soha véget nem érő szeretkezést*, pél-

dául. Talán a versgyűjtemény legötletesebb, legironikusabb, leg-groteszkebb szövege. Böszörményi szerelmi versei erőteljesek, tüzes lávát lövellnek a képzelet égszínkéék boltozatára: *Simogató, Randevű, Novemberi elégia*. De az egész kötetről elmondható, hogy valóságos özönszerű virágzás, a versek nem is folynak: inkább ömlenek. Értelemszerűen rá akarnak törni a kimondhatatlanra, de – szerencsére – az mindvégig megmarad annak, ami: élő, lüktető, megfékezhetetlen érzelmi és értelmi tűzijátéknak. Villámgyorsan váltakoznak benne a helyszínek. Egyik percben még Torontóban járunk, aztán Münchenben, Budapesten, majd a Hargita hegyoldalán, ahonnan egészen szürreális módon „*be-látni a Gozsdu-udvarba*”. Egyik percben még tenger partján állunk, a szikla tetején, aztán metrón utazunk, fölöttünk a hatalmas város betontengere. Az élő és halott személyek ugyanilyen villámcsapásszerű vendégek a versekben: Szophoklész, Spinoza, Walt Whitman, John Updike, Thomas Mann, Krúdy Gyula, Kertész Imre, Konrád György, Bodor Pál, Mandics György, Esterházy Péter... Böszörményi kötetének lírai anyaga erőteljesen él, hullámai magával ragadják az olvasót. Mindenről ír: történelmi pillanatokot idéz fel, vagy egy rémhírről szóló újságcikk válik ihletőjévé. De ugyanúgy egy szoba négy fala vagy a naprendszer is a vers egére kívánczik. Ha egyszerre kísérli meg végigolvasni az olvasó, akkor féltő, hogy meghökken, megriad ettől a sok képtől, beszámólótól, gondolatától, helytől és váratlan vendégtől. Ezért ezt a kötetet semmiképp sem szabad sietve olvasni.

Visszatérve *A versre*, a poézis tehát egyszerre van jelen mindenütt és mindenkor. A vers, a „*feldarabolt jelen*”, minden egyes olvasás aktusa révén végül is jelen idejű marad. Hasonló ez ahhoz, amit Roland Barthes mond a fotográfiáról: egy fotó egyetlen pillanatot tesz halhatatlanná, örökidejűvé. Ugyanez lefedhet egy költeményt is, legyen az külső vagy belső pillanat, az olvasás aktusa a pillanatot örökké és halhatatlanná teszi. Ugyanakkor mindebben az is érdekes, hogy az olvasatok nyilvánvalóan változók. A pillanat, melyet a költő megragad, szerteágazik, újabbnál újabb pillanatokká lényegül át, olyanná lesz, mint egy ezerágú fa;

és ha az ezerből ki is nő még ezer, a törzs ugyanaz marad. Borges írja, hogy mind az ember, mind a szöveg olyan, mint Hérakleitosz folyója: a ma embere más a tegnapi emberénél, a változás szüntelen, és ugyanez igaz a szövegre is, amit minden olvasás, újraolvasás és egy újabb újraolvasás megújít. A fa ágai végtelen számúak lehetnek. Még akkor is, ha lényegében minden csak emlékezés, és akkor is, ha ugyanazt a pillanatot már sokan megragadták.

Az olvasó a kötet egy-egy versében felismerheti saját világát, hiszen Böszörményi Zoltán verseiben a világ univerzális költészet-jellegét kicsiny részekre bontja. Az *Eszme* című versben hangsúlya, nyoma is van ennek: „*Csak annyi szavam van, / amennyi képzetem*” – írja a költő, mint aki nem akar pontot tenni, inkább folytatni szeretné a megkezdett mondatot.

Juhász Kristóf

A szépség fáradhatatlan munkál Érosz udvarában

A bölcs magányos és szenved, a balga viháncol és élvezkedik, az igazszóló nagy gonddal válogatja meg szavait, a nagyotmondó, a hencegő, a pletykás könnyen dalolgat bármiről, a jó poéta pásztorként terelgeti a szavak nyáját, a kontár felelőtlenül szabadítja rá a szófalkát a vetésre... Igaz mondatok ezek? *„Az igazság úgyis értelmi, nem érzelmi cselekedet”* – írja Böszörményi Zoltán *Soha véget nem érő szeretkezés* című kötetének címadó versében. Pár sorral lejjebb viszont már így vágyakozik: *„Delila ne törje meg soha Sámson erejét / Cicerót büntetlenül olvashassuk / legyen végtelen gyönyör /soha véget nem érő szeretkezés / legyen Érosz / a látványosság kirakata / kegyetlen vágy a töprengés küszöbén”*.

Böszörményi Zoltán költészetében kéz a kézben jár az intellektus és a szenvedély. Már az első kötetek, az *Örvényszárnyon*, a *Címjavaslatok*, vagy a Faludy György-mottóval nyitó *Aranyvillamos* verseiben körvonalazódik az a poézis-arculat, amely később kötetről kötetre egyre hangsúlyosabbá, erőteljesebbé válik.

A filosz legkomorabb töprengései közepette sem feledkezik meg *szófiáról*. Poeta doctus és poeta natus felhőtlen csapatmunkában kapkodja ki egymás kezéből a tollat. A megismerés vágya, a kíváncsiság a kötet világában ugyanolyan elemi, mint az a vágy, amire a legtöbben a könyv címét olvasva gondolnak: *„A nyelv megízlel mindent, / mi a közelébe kerül. / Feldühödsz, / ha a szónak semmi tétje”* – A szó című vers kezdő sorait idézem. Az elmélkedő ember számára ismerősen hangzanak. Igen, fel szoktunk dühödni, akárcsak a költő, mert ha már megtapasztaltuk a nyelv és a gondolatosság tágas lehetőségeit, ódzkodunk a kisszerű, üres fecsegéstől.

Költőnek lenni nemcsak azt jelenti, hogy valaki megtanulta a verstant. A lírai formákat ismerni, érteni és magabiztosan alkalmazni önmagában nem elég a költői hivatáshoz. Megesik, hogy a versfaragó mesterek formaművészete tetszetősebb, fülbemásozóbb, mint a gondolati költészetet művelőké. A költőség viszont morális alapállást jelent, elkötelezettséget a nemzet és az anyanyelv iránt, kognitív cselekedetet, világlátást és ontológiát, az önmarcangoló lírikusi szerep föl vállalását, hivatástudatot, magatartásformát. A mártír, a filosz, a próféta, a vátesz nem meghaladott, avitt fogalmak, hanem a költői hivatás ősképei. Költőnek lenni nem más, mint a világ sorsáért felelősséget érezni, kinevetni, az elme kardélére hányni a visszatetszőt, a hamisat, a művit, a bűnt, a hazugságot, az erkölcstelenséget, az ösztön madártávtáblából figyelni a világot. És közben játszani. Mindentudónak lenni, minden kincset megőrizni, de tudni tékozolni is, két kézzel szórni a valódi aranyat: az anyanyelv kincseit. Természetesen az az ideális, ha a jó költő egyben jó versfaragó mester is. Ötvözi a formát és a mondanivalót. Böszörményi előző köteteiben – *A semmi bőre, Majorana a tér tenyerén, Katedrális az örök télnek, Lábatlan idő, Az irgalom ellipszise* – már tanúbizonyságot tett erről.

A *Soha véget nem érő szeretkezés* szerkezete hasonlít a megismerés útjára, vagy egy olyan helyre, ahol szerelmet, világot, gondolatiságot vegyítenek össze, és amelyet úgy hívnak: a vers laboratóriuma.

A kötet négy részre tagolódik. A költő és a szerkesztő szikár logikával építették fel a könyvet. A *Simogató* a költők (és az emberiség) talán legősibb múzsáival, a szerelemmel és az erotikával foglalkozik. Perspektívák, attitűdök kavalkádjá ez, az örömittas vágytól a génekbe kódolt vadászösztön kényszerén át a csókban feloldódó éj tintájáig. A ciklus utolsó verse, a Thomas Mann-nak ajánlott *Szerelem Velencében* már a következőbe vezet át a megidézett, egyetemes hellén asszociációkkal: „*A szépség fáradhatatlan munkál Érosz udvarában. / A parton legyen sétád derűs. / Vidd magaddal Tadziót, gondolj Phaidroszra, / kit Szókratész*

imádott. / Az írás is önkívület. Máglyák lángja. / Utánakap az ember, / hogy az irdatlan tüzet magába terelje. / Nevezzük ezt az egész világot feldúló, / önmagánál fogva és önmagában egyetlen / formájú örök létezőt / szerelemnek.”

A költő *tróféái* ciklusban mindnyájunk közös története, az irodalom- és kultúrtörténet egyéniségei és nagy kérdései szerepelnek. Nem panoptikumszerűen valósítja meg mindezt a költő. Az emlékezés, a felidézés, a múltba nézés kap központi szerepet, ezt itatja át személyességgel Böszörményi. Mintha beszélgetőpartnerei lennének a versben megszólított költő- és íróársak. A versek megidézik Krúdy Gyulát (*Krúdiász*), Ady Endrét és József Attilát (*A vers nem lett osztályharcos*), szerepet kap Márai Sándor és a kortársak is, a kiváló sepsiszentgyörgyi költő, Bogdán László, a temesvári Mandics György és Pongrácz Mária, Konrád György, a nemrég elhunyt Bodor Pál, Esterházy Péter, az első és egyetlen magyar Nobel-díjas írónk, Kertész Imre, az amerikai John Updike.

Első benyomásra a szövegek sűrűsége átláthatatlannak tűnik, de a figyelmes olvasó előtt lassan kitisztul a kép, ragyogó napsütésben mutatkoznak meg a poézis tájai. A költő „tekintete” pedig összefogja a világrészeket, tagoltan és érthetően. Jó példa erre az *Amit el kell mondani* című vers: *„Ide bármi, csak a múlt ne költözzön vissza. / Ne ismétlődjék a történet, / az egykori francia udvarok főúri, / polgári sokasága, / ne láncolja a remetéket / a fennkölt, tudat alatti sziklához. / Prométheuszt nem büntetni, ajnározni kell.”*

A *Nem ugatnak a napkutyák* ciklus szubjektív történelmi és tudományos kitekintés, nemzedékek, eszmék, álmok, ideológiák tündöklése és bukása, afféle pillanatképek az emberiség nagy kísérleteinek sikereiből és kudarcaiból.

Kétségtelen, Böszörményi Zoltán sokszánerű költő. Ebben a ciklusban a fentiekkel különleges egységet hoz létre a kevesek által jól kezelt formával, a Walt Whitmant és Allen Ginsberget idéző szabadverssel. Nagy ívű eszmefuttatások ezek, de akadnak köztük formailag tartózkodóbb, ám annál szívbe markolóbb

képvillanások is, mint *A gondolat viperái* záró sorai: „Szemedben dermedt öröm. / Kinn, a fákon / a gondolat viperái / sziszegnek a szelíd ágakon.”

A záró ciklus, az *Idő-karmester* az elmúlás témáját, az időt mint filozófiai kategóriát járja körül. Valahol az elsiratás és a benyugvó emlékezés érzelmi határán sorjáznak a belső monológok. Személyességük mellett is jelképes koszorúk ezek a versek, amelyeket a nyilvánosság előtt el lehet helyezni halott pályatársak, vagy épp az '56-os hősök és áldozatok emlékművén.

Vigasztaló, szabad könyv ez. Mindannyian rászorulunk, vagy rá fogunk egyszer szorulni ilyen gondolatokra:

„És mégis / többször tapasztaltad már, / küszöböt átlépi a folytatás. / Hisz akkor is, / ha úgy véled, már nincs tovább, / tervezned kell az acélszürke mát. / Percet sem törődöd azzal, / hogy az elmúlásnak is, / mint minden jónak, / egyszer el kell múlnia.”

---

* Bószörményi Zoltán: *Soha véget nem érő szeretkezés*. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019.

Rimóczy László

Egy levágott fül lélekrajza

Érzékeink jelentik világunkat, így ha valaki egyet elveszít, felerősödik egy másik, legalábbis ezt mondják. Képzeld el, hogy vak vagy, és mindenki segíteni akar, ha kell, ha nem! Képzeld el, hogy rejtélyes módon mindig megérezed, hogy a segítő szándék mögött más lappang, hogy csak azért jótékonykodik valaki, hogy nehezebbnek és jobb embernek érezze magát! Képzeld el, hogy már nem kell elképzelned semmit sem, mert az életedet uraló számos tragédia eltüntette belőled a színeket, talán oda, ahova az eltűnt színek kerülnek. Bezárul egy világ, de kinyílik egy másik.

Egy levágott, gazdátlan fül nem ablakpárkányra való, s ennek a horrorisztikus felfedezésnek még senki sem dolgozta ki olyan alaposan a lélekrajzát, mint hazánk nagy mesélője, Lackfi János *Levágott fül* című, legújabb regényében. A blikkfangos fülszöveg minden könyv legfontosabb eleme, s ebben az esetben találóbbról nem is lehetne annak a helyzetnek a zanzásítása, amikor egy átlagos tizenhét éves srácnak eggyel több füle lesz a kellenénél. Megmutassa a szüleinek? A tanárának? A plébánosának? A dzsúdóedzőjének? Tartsa meg, és nézegesse? Beszélgessen vele? Ha már egy kamasszal senki sem képes normálisan beszélni! A furcsa esetből nyomozás lesz, rendőrségi ügy, majd ámokfutás, élet-halál harc, verseny az idővel. Közben a biztosnak hitt háttér összeomlik, egy srác áll szemben a világgal, keresi a dolgok értelmét, harcol Istennel, a családjával, a többi emberrel, saját kételyeivel. Ja, és van itt egy vak lány is, Lili. Elég nagy a szája, és elég durva a története; az ő gondolatvilágának keserűségével indul a kaland. A vakok, látássérültek és gyengénlátók mai helyzetének tūpontos ábrázolása mesterien vegyül a szubjektív

betekintésekkel. Testközelből tudhatjuk meg, milyen egy vak ember bőrében lenni, hogyan érzékelhető a külvilág, s hogyan lehet megküzdeni a hétköznappal és körülöttünk a segítőkész emberekkel. Második számú mesélőnknek ugyanis elege van abból, hogy mások helyette falják a világot, majd irgalmasan a szájába tömködik, mint az előemésztett pépet: *„Nekem nem ilyen óvatosság kell, hanem élet, oké? Arra van szükségem, hogy nagy pofám lehessen, hogy nagy dumákat nyomjak, és mások is lenyomják nekem a legnagyobb dumáikat. Érezni akarom, hogy élek. Hogy a tárgyak sarka nincs legömbölyítve meg szivaccsal kipárnázva, hogy ha kalapáccsal fejbe nyomnak, az ne csak látszat legyen, mint a filmekben, hanem lássak csillagokat, reccsenjen a csont, essen darabokra a tudatom, csorogjon végig arcomon a meleg vér.”*

Könyved, olvasmányos, kellemes, játékos és eleven kötet. A plasztikus képek és a funkcionális történet szinte leugrik a papírról. Feszés tempó, izgalmas vonaglás, a rengeteg mondanivaló vetekszik az erős jelentéstartalmakkal, miközben a két felváltva mesélő szavain át emberi történések és drámák bontakoznak ki. A csapongó elmék szövésén keresztül számos sors feltárul, a füles fiú haverja az összeesküvés-elméletek megszállottja, apukája éppen az anyukáját csalja. Feltűnik pár megidézett kellemes és kellemetlen arc a múlt panoptikumából, miközben saját kételyei közt vergődik. Rengeteg az átjáró, a történetek sokrétűen lefedik mindazt, ami a mai magyarok fejében motoszkál, és persze a társadalomkritika sem marad el, a törzsszöveg mégis egy irányba tart. Hol derűs (mit csináljunk egy talált füllel, és hogyan tartósítsuk?), hol sötét és nyomasztó (kedvenc nyulunk apánk általi perverz kivégzése). *„Az lenne az életünk, amit kifelé mutatunk? Szoktam nézni a társkereső hirdetéseket, hát az tuti, hogy az egész emberiség »jóképűnek mondott, fiatalos, sportos, természetkedvelő, kutyabarát, zeneszerető, színes érdeklődésű, kalandos lelkű, romantikus, tartós kapcsolatra vágyó« fazonokból áll. Csak tudnám, hova bújnak ezek a tökéletes példányok, mikor körülnéztek? Állatokat látok, akik üvöltöznek a neveletlen gyerekekkel vagy kutyáikkal, esetleg puhányokat, akiket terrorizálnak a neveletlen gyerekek vagy kutyáik.”*

Az a kísérlet, amikor egy idősebb író megpróbálja szintetizálni a tinik szavajárását, és behelyezkedni gondolatvilágukba, nem min-

dig sikerül hitelesen; gyakran életszerűtlen, izomszagú és erőltetett lesz. Tudvalevő, hogy ez nagyon nehéz feladat, hiszen a mai fiatalok nyelvén csak a mai fiatalok tudnak megszólalni, ezt szögezzük is le. Hogy ebben a kötetben ténylegesen mennyire sikerült élethűen visszaadni a mai tinédzsernyelvet, azt majd a mai tinédzserek eldöntik. Lehet, hogy nem is ők a célcsoport. A két kulcsszereplő néha egymás szófordulatait és gondolatsémáit használja, és bár napjainkban játszódik a történet, mégis tetten érhető egy kis megbocsátható anakronizmus, mert a „nyominger, ipse, csóringér, tesó, csóka, pampog, menőség, apafej” és hasonló szavak a 90-es éveket idézik, csakúgy, mint az a jelenet, amikor a tizenhét éves srác a templomkert padján hagyja a szexújságjait, így szabadulva a kísértéstől, hiszen napjaink széles sávú világában már nem a papír az erotikus tartalmak kizárólagos és legkönnyebben elérhető hordozója.

A tiniszleng horpadásain megülő polgári humor újabb és újabb lendületet ad a sok-sok sztorinak, a kötet zamatát mégis a fültaláló fiú belső vívódásai, pánikkal oltott eszme-futtatásai adják: mi lesz, ha...? Mi lesz, ha valaki meglátja ezzel a füllel, vagy ha baktériumok telepedtek meg rajta, ő meg lazán csak fogdossa...? Mi lesz, ha jegeli, és szépen beviszi a rendőrségre, ahol még a falnak is füle van? Mert ha már van egy pluszfülünk, az bizony kötelezettségekkel jár. Kinek a füle? Mit keres itt? És egyáltalán, miként került le a tulajdonosáról? Él az illető, vagy már halott? Mit kell ilyenkor csinálni? Egyszerűen kidobni a kukába? Eltüntetni a nyomot? A fiú először meg akarja keresni a gazdáját, „fülön csípni”, ami már önmagában egy lehetetlen küldetés. Innen indul a zabhegyező vergődés, a csapongó csavargás, az újabb és újabb kalandok, melyek során a fül szinte mellékszereplővé válik, de ahogy távolodik a cél, úgy közeledik a srác önmagához.

Nem tipikus bolyongásregény, de él az eszközeivel, nem kiemelten horror, de vannak benne morbid, megrázó elemek, ám egyik sem töri meg a családbarát légkört. Meglehetősen sok történés van ebben a könyvben, így legyen elég annyi, hogy ha az olvasó is a levágott fül nyomába szegődik, már jól értesülten és gazdagabban kezdheti a tavaszt.

Balázs Géza

Szerelem a pirkadatban s az alkonyatban

A szerelem nagy ihletadó. A korai mindenképpen, de úgy látszik, a késői is. Temesi Ferenc korábbi regényeiben is felbukkan a szerelem, de ez az első kimondottan szerelmi regénye. A rejtélyes című *49/49* valójában két regény, vagy másként: két szálon futó regény. A római számokkal jelzett fejezetek az 1960-as években játszódó kamaszszerelm, az arab számokkal jelzettek pedig a csaknem fél évszázaddal később, 2010. szeptember 15-én kezdődő újjáélesztett szerelem regénye. A kettő közötti kapcsolatot a két főszereplő, Márk és Ill (Ilona) jelenti. Mindkét szerelem, helyesebben szerelmi próbálkozás körülbelül kétéves fejlődés után kudarcba fullad. A kamaszszerelmet Márk, a kései (mai eufemizmussal: szépkori) szerelmet Ill szakítja meg. Temesi kedveli a számmisztikát. A 49-es szám magyarázata a XVII. (tehát a korai szálon futó) fejezetben bukkan fel: 49 a köztes lét, a buddhista bardo (halottaskönyv) száma; 49-ben sírt fel a szülőszobán Ilona és Márk, vagyis ez a főszereplők születési éve; de 49-es nemzedéknek nevezik az amerikaiak az 1849-es aranyásó – „forty-niner – gold miner” – nemzedéket. A kettős 49 leginkább a két főszereplő azonos születési évszámára utal: 49/49.

A regény mindkét szála korszak-, sőt olykor dokumentumregénybe ágyazott szerelmi fejlődésregény. A tizenéves kamaszok a megismerkedéstől, az egymás kerülgetésétől (mindent, csak azt nem), az együtt járástól jutnak el az érettségi utáni első, tervezett

testi kapcsolatig – ami azután kudarcba fullad; negyven év után a magukra maradt hatvanasok egymásra találnak (a Norvégiában élő Ill óvatosan érdeklődik, Márk „ráír”), fölelevenítik a kamaszkori helyszíneket, az egykori szerelmi élményeket, beszámolnak a külön töltött időről, megmutatják egymásnak párhuzamos életük főbb állomásait. Most már beteljesül a vonzalom, de nem tart soká. Az alkonyatban fellángoló szerelem külön töltött évtizedek, életük, kialakított szokásaik miatt kevés ahhoz, hogy egyben tartsa őket. Az együttéléshez több kell a fellángoló szerelemnél, sőt néha egy tartós, forró szerelem is kevés. A regény az utolsó lobbanáson keresztül mutatja be a szerelmeket, a szétvált, majd újra összekapcsolódó életutakat, az ellentétes értékrendeket; egyúttal számvetés és búcsú is a szerelemtől. Nagyon kell a szerelem, mert mintha leginkább magába sűríténé az élet értelmét: „Ha az ember (EMBER) arra gondol, hogy valaki, akit ő nagyon szeret, éppúgy szereti, akkor egész lénye felfrissül, munkájának s életének értelmét látja. Hát ez a szerelem.” De „a szerelemnek múltnia kell”, ahogy a sláger tartja: „Szerelmekbe menekülsz, de mindig véget érnek. Szerelmeid elhagytak, barátaid meghaltak”. Ami marad, az az emlék, vagy csak emléknyom, esetleg egy „félrecsúszott nyakendő”: „Az nem lehet, hogy ekkora érzelem nyom nélkül elmúljon egyik napról a másikra.” Minden szerelemben fölsejlik a kisajátítás és a szakítás veszélye: „Ha szeretsz valakit, engedd el. Ha nem jön vissza, nem volt a tiéd.” A szakítás pedig a legnagyobb érzelmi fájdalmak egyike: „Mi fáj jobban: a szégyen, hogy elhagynak, vagy hogy nincs szüksége rád valakinek. Fölösleges vagy az érzelmeiddel együtt. Ha egy óra eltörik, attól az idő még suhan tovább.” Hogyan is kezdődik a regény? „Már a vonaton eldőlt, hogy nem a szerelmet választom”. Így is lett.

Temesi ebbe a regénybe is beleírja kortársait, barátait és földrajzi helyszíneit. A legtöbbet saját nevén említi, tehát azonosíthatók, de vannak visszatérő álnevek, ki tudja, miért. A nagy elődök, kortársak, barátok közt felbukkan Bálint Sándor, Ördögh Szilveszter, Baka István, Császár István, Esterházy Péter, Mary Zsuzsi, Rózsa Flores Eduardo (Edu). Mint írja: „Barátaim java lenn

van... Nekem túl van a világom.” (Az eltávozott barátok listája a 247. oldalon.) S talán a sok súlyos történet, az elment barátok árnya homályosítja el az újrainduló kapcsolatot: „Halott barátaiddal ismerkedek sorban. Én egy temetővel járok.” Előkerülnek, pontosabban regénybe íródnak olyan események nyomai, mint a Babits Mihály tanította Rákos Mátyás, a Fenyő-gyilkosság, Elbert János és családjának titokzatos halála vagy a pusztavacsi rockfesztivál.

A kettős szerelmi fejlődés- és korszakregény sokféle történetből áll össze, és ezért valahol elsikkad a lélekrajz. Holott a szerelem lelki kérdés. Életünkben is legalább annyira nehezen boldogulunk vele, mint ebben a könyvben. A regény vége kissé nyitott marad: miért? De Temesi időben figyelmeztet: „Ha más naplójába beleolvasol, azt kapod, amit megérdemeltél. Mégse tudod abbahagyni.” Valamint: a nyájas olvasónak eszébe se jusson okulni az én életemből, hiszen erre a célra ott a sajátja.

A Temesi-olvasók tudják, hogy az író kedveli az apró történeteket, sőt történetdarabkákat. A legapróbb, legjelentéktelenebb dolgokra utaló emlékezés mindenesetre lenyűgöző. Okát így adja meg az író: „Mindent, amit kisgyerekkorom óta a rádióban hallottam, ma is tudok.” Programja: „mostantól az volt, amire én emlékszem.” Annyira, hogy meg is ismétli: „Mostantól az volt, amire én emlékszem. Úgy volt, ahogy én láttam. Öregember mondhat csak ilyet. Fiatalon játszottam a mindentudót.” Mert az emlékezet, mint tudjuk, csal, például sajátos az antropológiája: „fölfelé mindenkire emlékszünk, aki meg alattunk járt, annak nagyon ki kellett tűnni...” Kibővítve: gyermekkorunk, életünk kiemelkedő eseményei megőrződnek, felnőttkorunk éveit pedig többnyire összefolynak. Az emlékezésbe beleszól a törlés. Ferdinandy Györgyöt idézve: „Nehéz visszaemlékezni arra, amit egyszer törölt az emlékezet.” Temesi alkotómódszerének alapja a kis történetek nagyvá formálása: „Két-három történet van, ami ismétli önmagát, mintha sosem történt volna meg azelőtt. Akár a pacsirták, akik ugyanazt az öt hangot éneklük évezredek óta.” Tehát az író a legapróbb részletekből, hétköznapi tárgyakkól,

gestusokból építkeznek, kicsit szétesőnek mutatkoznak, azután belevág egy filozofikus kijelentést, erős bonmot-t (elmés, szellemes mondás, találó megjegyzés, sőt akár apró adoma). A szövegösszefüggés olykor hiányos, a gondolati szál megtörik. Ahogy az életben is. A plurális, laza szöveg tehát megszakad, vagy éppen belecsap egy-egy súlyos mondat. S hogy ezekből milyen nagyepika, nagy narratíva állhat össze, az már az olvasóra van bízva. Néhány példa Temesi-féle bonmot-kra, vagyis bölcsességekre: a beszéd az időé, a hallgatás az örökkévalóságé; ha jól csinálod, egyszer elég is fiatalnak lenni; csak két utat hagy a sors: vagy temetsz, vagy temetnek; az öregség megkurtítja az utakat, rövide fogja a pórázod, és lassan magadba zár; a senkik mindig olyan színűre festik magukat, ami épp kell; a macskák szabadok, nem úgy, mint az ember. A Temesi-mondások másik része az ó- és újszlang terméke. Gyakran kölcsönvesz bonmot-kat (intertextualitásnak nevezik ezt tudományosan), kicsit azt is sugallva, hogy valójában minden gondolatunk kölcsönben van nálunk, s vagy továbbadjuk, vagy majd mások adják tovább. Végeredményben ez az emberi kultúra.

Temesinek nemcsak kistörténeteit, hanem alkotásmódját is a sokféleség jellemzi. Az elbeszélés (narráció) hol egyes szám első személyben személyesen folyik („Többször elsírtam már..”), hol, akár egy történeten belül áttér „átképzéletes” egyes szám második személyre („szólsz a fizetőnek”), majd átvált leíró harmadik személyre („Érzéki ajkán kívül semmi feltűnő nem volt rajta”). A beszédidézés alapesetben lehet egyenes beszéd (*oratio recta*) és függő beszéd (*oratio obliqua*). Például: „Szólhattál volna, mondta Márk.” (Bár nincs gondolatjel, záró írásjel, egyértelműen kiderül, hogy ezt szó szerint ki mondta). „Bébi azt mondta, orgonájuk is lesz” (a megidézett személy szövege beépül az író szövegébe). A függő vagy idézett beszédnek vannak még további esetei: az átmenet a szabad függő beszéd, sőt szabad egyenes beszéd. A szabad egyenes beszéd esetében az elbeszélő a megidézett beszédet nem különíti el látványosan, így az olvasó nem mindig tudja, hogy kinek a szövegét olvassa. Temesi gyakran él ezzel a

rejtélyes formával: „Jól nézel ki, most hánytál? Ez köszönés volt. Hova mész?” Az író a legváltozatosabb módon, egymásba olvasztva alkalmazza ezeket az elbeszélői, beszédidézési módokat, ezzel egyes esetekben nem kevés fejtörést okozva olvasójának.

Magam Temesit szép mondataiért, költői jelzőiért, hasonlatiért kedvelem: hangja, mint a sóhajtó rét, érdes, törkölypálinka-színű hang, mézszőke haj, októberkék, hars utcazaj, alföldi szotyka szél. Temesi szinte fürdik a szójátékokban. A két korszak összevetésében sokszor előkerül a szocializmus, illetve terminológiája, de mindig szójátékos formában: cucilizmus, szocnyalizmus, szocjalista, szocizmos, szócsalizmus. Sajátos szójátéka az úgynevezett ikonikus vonzás, amikor a hasonló hangzású-alakú szavak tudatosan egymás mellé kerülnek: a kiszesek, ezek a kis eszesek, a rozsomák oson a rozson át, lánylány, lehányt a sugárútra, sugárban.

Temesi Ferenc egyedi alkotásmódja, összetett stílusa, bár sokszor ellentmondásos, ellenállásra ingerlő, ám mélyén mégis ott van egy erős etikai és nyelvi biztonság. Az író több nyelven beszél (ez a regény is tele van a beat-korszak zenéjének angol idézeteivel), de, ahogy többször is hangsúlyozza: csak magyarul tud írni. Szinte minden regényébe belecsempészi a magyar nyelvvel kapcsolatos hitvallását, jelen esetben így: „Az idegen nyelvek szeretője, de a magyarnak hites szerelmese voltam.” Ebben a szerelemben sok olvasójával osztozik, úgyhogy a sikertelen, boldogtalan szerelem végül is feloldódást kap egy tágabb szellemi közegeben.

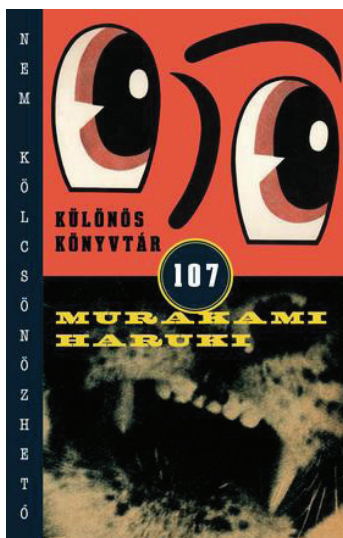
Bene Adrián

Álom, irónia, unheimlich

Murakami Haruki Magyarországon is széles körben kedvelt, könnyen olvasható, ezzel együtt összetett, utalásos esztétikai koncepciót érvényesítő szerző. Vitathatatlan népszerűség, sőt rajongótábor kell ahhoz, hogy az író egy korai elbeszélését érdemes legyen külön kötetben közreadni. Az illusztrációk (Chip Kidd pop-art hatású grafikai) erős vizuális támogatásával elért álomszerű-szürreális hatás

ellenére a könyv szellősen szedett tipográfiája nem kimondottan alkalmas bibliofil igények kielégítésére, hacsak nem feltételezünk az oldalszámok hiánya és a gyermekkönyvekre jellemző betűméret mögött tudatos paratextuális megtervezettséget. A „kultkönyv” státusz szimbolikus értéke nélkül az egyetlen elbeszélés meglehetősen költséges olvasói élményt nyújt. A kiadó üzleti rátermettsége helyett foglalkozzunk azonban a szöveg értékeivel.

A szerző írásművészetének későbbi toposzai és jellegzetességei közül már ebben az 1982-ben írt elbeszélésben megjelenik a könyvtár, a gyermeki nézőpont, a szorongás, az álomszerűség, a halál, illetve az ezekből némi iróniával összeszótt sejtelmes, melankolikus atmoszféra. A könyvtár itt a gyermeki élményekből és szorongásokból táplálkozó különös („unheimlich”) labirintus, félelmetes („unheimlich”) börtön. Az én-elbeszélő beszámol arról, hogy egy kósza ötlettől vezérelve az oszmán-török császárság adórendszeréről keresett könyvet. E gondolat a maga számára is esetleges, mondhatni, abszurd. A közelgő záróra ellenére hősünetet az olvasóteremben marasztaló csapzott, idős könyvtárossal

a történet karkai irányt vesz. Az öreg betessékeli egy vasajton, megindulnak a félhomályos útvesztőben, bár a kezébe nyomott könyveket szorongató gyerek aggódik, hogy nem ér haza időben az anyukájához. *„Ki hallott már ilyen marhaságot, hogy a városi könyvtár alagsorában egy hatalmas labirintus legyen?”* – gondolja közben magában, mint amikor álmunkban érezzük valamiről, hogy ez képtelenség. *„Kísérteties [unheimlich] hely volt.”*

Az atmoszféra érzékeltetésére további, erősen sablonos megjegyzések szolgálnak, amikre már kezdő írók esetében is felsziszszennek a szerkesztők. *„Olyan csend honolt, mint éjjel a kriptában.”* Nem sokkal ezután pedig: *„Mintha egy koporsó fedelét nyitotta volna fel, olyan baljós nyikorgás vert visszhangot körülöttünk.”* Az utószóból megtudhatjuk, hogy a szerző eredeti megjelenése óta többször újra megjelentette, és időközben átdolgozta az elbeszélést, azonban a kezünkben lévő magyar kiadás az első verzió alapján készült. Nem ismerem az átdolgozott szöveget, nem tudom, ezek a dilettánsnak tűnő mondatok szerepelnek-e abban. Ha igen, akkor hajlanék arra, hogy parodizáló szándékot lássak bennük, a horror műfaji kódjának, esetleg olyan szövegbeli jelzéseknek: motívumoknak, kliséknek, szemantikai elemeknek a kiforgatását, amelyek az „unheimlich” konnotációját hordozó jelölőlánchoz kapcsolódva a freudi pszichoanalízist hivatottak eszünkbe juttatni. Ezt alátámasztja az is, hogy a történet ugyan rémálom-narratívaként jelenik meg, de nem a misztikus horrornovellák, sokkal inkább Franz Kafka világát idézi. Erre utal a sajátos humor is, amely távoli rokona Kafkáénak, aki kacagva olvasta fel komor történeteit baráti körben. Itt a gyermeki naivitással megfogalmazott megjegyzések állnak komikus kontrasztban a nyomasztó helyzettel, egyúttal ironikus távolságot kínálva a feszültség fenntartásához szükséges belemérüléssel szemben. *„Az öregember egyszerre volt visszataszító jelenség, miközben szerencsétlen kis embernek is tűnt, aki könnyen megdühödik. Úgy általánosságban nem nagyon értek az idősekhez. Ezért ilyenkor fogalmam sincs, merre hány lépés.”*

Karkai alaptéma a szabad akarat, a helyes választás és annak korlátai. Hősünket a Birkaember ezzel a kérdéssel fogadja:

„Tényleg a *saját szabad akaratodból* jöttél?” Később a labirintusról elmélkedve erre a következtetésre jut a fiú: „A labirintusokkal pont az a gond, hogy amíg nem halad az ember jócskán előre, nem tudja meg, hogy a választása helyes volt-e.” Majd hozzáteszi: „És amikor pedig már jócskán előrehaladt, hiába jön rá, hogy hibázott, általában már rég késő.” Az öregember kalauzolja az útvessztőben a fiút, ám nem egy olvasóterembe, hanem egy börtöncellába. „Átvertelek – mondta az öreg.” Mindkét szövegrész a létezés abszurditásának kafkai felmutatását idézi, utóbbi az „Add föl!” cinikus zárlatát visszhangozva.

Az öregember valószínűtlen feladatot szab ki a fiúnak, amelynek teljesítése képtelenségnek tűnik. Azonban elvárásának fenyegetéssel, sőt durva fizikai fenytéssel, egy fűzfavesszővel ad nyomatékot. Az ágyból, asztalból, vécéből álló börtöncella ijesztő, taszító („unheimlich”): „*A mosdónál ki volt készítve egy fogkefe és egy pohár, de mindkettő ijesztően koszos volt. A fogkrém pedig epres, amit utálok*” – kacsint ki az elbeszélő mögül az implicit szerző. Ezt követi a bizarr, unheimlich ötlet, miszerint a könyvtár nem a koponyák megtöltésére való csupán, működése a kölcsönösség elve alapján magába foglalja, hogy adnunk is kell valamit az agyvelőnkéből, ha nem akarjuk a hernyóveremben végezni.

Szerencse, hogy a *kísértetként* közlekedő Szép Lánnyal annak ellenére is akadálytalanul lehet társalogni, hogy nem tud beszélni, mivel kiskorában összezúzták a hangszálait. Egy álomban az is jó, hogy bármilyen nyelven képesek vagyunk olvasni, mindent megértünk és meg is jegyzünk. Zavarba ejtő („unheimlich”) azonban, amikor olyan dolgokat élünk át, amelyekről semmiféle tapasztalatunk nem lehet. Márpedig a fiú a török adószedő naplóját olvasva úgy azonosul vele, mintha egy álombeli álom szereplője lenne. „*Haszúr, vagyis én, néhányszor szerelmeskedtem a feleségeimmel. Az ilyesmi azért elég furcsa.*”

Az álomszerű világnak nem is annyira a valóságossága a kérdés, hanem a konzisztenciája: a dolgok és személyek lehetnek egyszerre létezőek és nem létezőek, attól függően, kinek a nézőpontját, tudatát, „világát” vesszük alapul. A Szép Lány szavaiból a követke-

ző ismeretelméleti és ontológiai keret bontakozik ki: „*A Birkaembernek megvan a saját világa. Nekem meg az enyéem. Noked pedig a tiéd. (...) Tehát attól, hogy nem létezem a Birkaember világában, attól még nem szűnök meg létezni (...).*” A filozófia egyik alapvető kérdése az egyéni tudat mint szubjektív élményfolyam összeegyeztethetősége a valóság interszjektív igazolhatóságával. A gordiuszi csomót átvágva „itt most egy csomó különböző világ egyvelege van”. Nem alkotnak feltétlenül közös valóságot, de nem is zárják ki annak lehetőségét. „*Néhol fedik egymást, néhol nem.*”

Az elbeszélő gyermeki perspektívája és az álom működési mechanizmusai olyan visszatérő motívumokra fűzik fel a történetet, amelyek eredete, jelentősége bizonytalan. Az újhoid, az eper íze és illata, a kutyaharapás, a fánk, a fűzfavessző éppúgy lehetnek valós élmények közvetlen lenyomatai, nappali maradványok, mint sűrítés, eltolás, vizualizálás eredményeként létrejött konstrukciók, metaforák. Ha Freud megközelítésére hagyatkozunk, akkor ezek mögött vágyképzetések azonosíthatók, a nemi ösztön és a halálvág/halálfélelem mellett a biztonság (anya), az eligazodás (tudás, könyvtár), a honvág, vagyis az otthonosság („Heimliche”) igénye. Ezzel áll szemben a labirintusban elveszettség, a fenyegetettség, mindaz, amihez az „unheimlich” sokértelmű jelzője kapcsolódik. A freudi heimlich/unheimlich terminuspár tehát alkalmas kulcsnak tűnik a szöveg értelmezéséhez: az otthonosság, illetve az otthontalanság, az idegenség, a félelmetes, a kísérteties egy gyermeki álom metaforikájaként jelenik meg. Csakhogy a *Különös könyvtárban* a freudi koncepció annyira kézenfekvő, olyan résmentes felületet, átfogó magyarázatot kínál, ami nem hagy teret a meghatározatlanságnak. Ennek megkérdőjelezhetőségére utalhatnak azok a rések, üres helyek, ahol a kézenfekvő megoldás (pl. varázspálca) elmarad. Felmerül a kérdés, hogy a fűzfavessző valami speciális pálca talán, de végül a szereplők elbizonytalanodnak. „*Szerintem egy teljesen hétköznapi fűzfavessző. Vagy hát nem is tudom. Hát én sem tudtam.*”

A szöveg rétegzettségét mutatja, hogy az ilyen jelzésszerű ironikus reflexió a pszichoanalízisre és az irodalomra egyaránt vonat-

koztatható. Sőt, egy lépéssel tovább is mehetünk, és visszatérve a freudizmushoz, gondolhatunk itt fallikus szimbólumra és elfojtásra – vagy épp újra mindennek az ironikus játékba hozatalára. Ahogy az anyai ölben összeér az *unheimlich* a megnyugtató eredeti otthonossággal, az olvasó is azáltal jut el a szöveg öröméhez, ha nem fogadja el a lekerekítettnek tűnő összképet, hanem a látószög módosításával észreveszi az iróniát: az érdes, kiálló részeket, és bele-belebotlik az *unheimlich* részletek réseibe.

Murakami Haruki: *Különös könyvtár*. Geopen, 2018.

Petőcz András

Nem véletlen

Kétségtelen volt olyan korszaka a megújuló hazai avantgárd költészetnek, amikor hajlamosak voltunk azt hinni, hogy a költészet mintegy „fejlődik”, a versnyelv változása valamiféle egyenes irányú és dinamikus „evolúció”, amelyben szerepet játszanak a technika megújulásának eredményei. Mint minden 20. száza-

di avantgárd gondolat itt, hazánkban, ez is Kassákhöz kapcsolódik, akivel kapcsolatban számos helyen leírják, miszerint a rímes verset valamiféle retrográd gondolatnak tartotta, és fiatal költők hagyományos formák iránti vonzalmát idejétműltnak, úgymond gyermekbetegségnek nevezte.

A valóság ezzel szemben az, hogy még Kassák költészetében is felfedezhetünk rímekeket. 1946-os dátumú *Az ember és munkája, vagy a varázsló birodalma* című, gyermekverseket tartalmazó összeállításában bőven találunk játékos, rímes verseket is. Mind ezen túl Blaise Cendrars *Húsvét New Yorkban* című művének magyaráításakor is használt Kassák rímekeket, hogy csak néhány példát mondjunk. A tetszetősnek tűnő *fejlődéskonceptió*, amely különösen a nyolcvanas években viszonylag erőteljesen jelen volt a költészetről alkotott felfogásunkban, miszerint a hagyományos formát követi a szabad vers, majd azt a szövegeköltészet, és utána jön a vizuális költészet, mint egyetlen lehetséges perspektíva, már abban a pillanatban téves volt, amikor ezt néhányan megfogalmazták.

Szkárosi Endre most megjelent, válogatott és új verseit tartalmazó kötete szépen igazolja a korszakot ismerő olvasó számára, hogy *nincs fejlődés*, hanem a nyelv van; a nyelv, amely formálható, alakítható, felbontható, széttörhető, egyszerűbben szólva: anyag-

ként használható. Hogy az anyagként kezelt nyelvet, a szavakat, szótöredékeket, szótörmelékeket éppen vizuálisan, akusztikusan vagy lineárisan leírva jelenítjük meg, ez tőlünk függ, szerzőként a megformálásért vagyunk felelősek, és azért az üzenetért, amit a megformált, átalakított, *esztergált* szó kifejez. Jobban járunk, ha mindenféle „fejlődéelméletet” elvetünk, és a nyelvi lelemény mikéntjét önmagában vizsgáljuk. Ugyanakkor ne felejtjük, hogy a szerzőnek szíve joga nyelvi leleményeinek kidolgozásában mindenféle technikai eszközt is bevetni, legyen ez akusztikus eszköz, vizuális gesztus, szótördelés, bármi. A játékosság, az üzenet mikéntje, a szellemi izgalom az, ami egy verset verssé tesz. És – mivel több ezer éves műfajról beszélünk, ha a költészet bármilyen formájára is gondolunk – kizárni a nyelvi megformálásból bármit is: öngyilkosság és tudatlanság, egyben.

A könyv, Szkárosi kötete éppen ezért is érdekes. Már a hangütés, az *Invokáció* című ciklus bevezető verse, a *Gyűlés* azt jeleníti meg, hogyan értelmeződik át egy szöveg attól, hogy eltorzítjuk a szavakat, a nyelv anyagszerűségét megmutatjuk. A vers eredeti formájában egy magabiztos, nyugodt megszólalás; a második változatban, amelynek a címe *Gyűllés*, már bizonytalanságot, retardáltságot sugall, a tartalom viszonylagosságára szépen utalva, vagyis arra, hogy a nézőpont és a mondandó változhat a forma, a szöveg szétesésével párhuzamban, illetve attól is, hogy *ki mondja*. Szkárosi nem tesz mást ebben a versében, mint kicsit szétbontja a szavakat, a helyesíráson módosít, és a korábbi magabiztosság rögtön bizonytalanságba, a korábbi optimizmus perspektívtalanságba csap át.

Ez a fajta megoldás aztán számos versében újból és újból megjelenik, vagyis az, hogy értelmes szöveg értelmetlenné, illetve *új értelművé* válik a betűelhagyások, szótöredékek következtében. Ilyen az *Orális álság* című vers, hogy példát hozzunk: „agyarországon orális álság an / ürdüng a otális pálságban”, mondja a vers első két sora. Tulajdonképpen egy hagyományos, négysoros versformában „dadogja el” a szerző mondanivalóját, és így a formai megoldás maga a tartalom és az üzenet.

Szkárosi költészetére jellemző a ritmus iránti érzékenység, a repetíciós megoldás, amely arra készíti a befogadót, hogy maga is a vers előadója legyen olvasás közben. Ezzel párhuzamosan a vendégszövegek, beidézések kavalkádját találjuk a kötetben, feltűnik itt Petőfi ugyanúgy, ahogy Adriano Spatola, de a magyar népdalok világa, formai megoldása is fellelhető a szerző költészetében. A konkrétista megoldások mellett, mint például a „metró” szó leírása mindenféle nyelven, olyan versekre is rácsodálkozhat a szerzőt ismerő vagy kevésbé ismerő olvasó, mint a *Feles dal*, amelynek meditatív, melankolikus hangvétele akár egy népi hagyományokat ápoló citerás együttes populáris nótája is lehetne.

Szkárosi kötetében olyan, mára klasszikussá lett munkákat is megtalálunk, mint a nyolcvanas évek elejének ismert verse, a *Fogda-dal*. Ezért is mondhatjuk, hogy ez a kötet hiánypótló mindazok számára, akik a néhány évtizeddel ezelőtt megindult hazai költészeti megújulást ismerni akarják. Nem volt véletlen az a bizonyos megújulás, és ahhoz, hogy meg is értsük, mit jelentett a nyelv anyagként kezelésének igénye a hetvenes évek végén, a nyolcvanas évek elején, ezt a könyvet feltétlen ismernünk kell.

Szkárosi Endre: *Véletlenül nem jártam itt*, Válogatott és új versek. AmbrooBook, Győr, 2018

Vitéz Ferenc

A homo partialistól a homo totusig Az irodalmi attitűdvizsgálat szükségességéről

ESSZÉ

Megér egy irodalomértelmezési kísérletet, hogy a modernitaskori – s az ahhoz vezető 19. századi, vagy az onnan máig ágazó – magyar irodalom néhány meghatározó alkotójának, jelenségének, művének kevésbé megszokott olvasatát kínáljuk. Nem elsősorban stíluskorszakokat és irányzatokat különítve el vagy vetve egybe (noha az ilyen megközelítés sem nélkülözhető), hanem egy olyan horizontális bővítés felé haladva, amit egy évtizeddel ezelőtt Kenyeres Zoltán is szorgalmazott, szóvá téve, hogy irodalomtudományunk, a társtudományok felől nézve, „izolatív periódusában” van: a filozófiai természetű elvontságok és a szöveg „minél mikroszkopikusabb materialitásának feltárására irányul”. Érdemes ezért az alkotói attitűdök (viselkedésformák) és azok komparatív-asszociatív vizsgálatát is a középpontba helyezni. E magatartások mögött természetesen ott munkál a „korszellem” – felfedezhetőek pl. a társadalmi, a filozófiai-ideológiai, esztétikai (a műfaji, stílusbeli és nyelvi) stb. áramlatok, hatások –, attitűd voltukban azonban alapalkati meghatározottságok és a legautentikusabbnak vélt szerepek vezetik az írói és a költői önkifejezést, építik föl az irodalomban való (irodalom általi) létezését.

A szerep és identitás viszonya nagyobb hangsúlyt kap az újabb szaktudományos munkákban – és nemcsak az irodalommal kapcsolatosan. Beszélünk regionális és kulturális identitásról, nemzeti azonosságtudatról. Az irodalmi művek irodalmon kívüli ilylyési feladataival azonosuló, a „cselekvő irodalom” pártján álló Görömbei András számos példával bizonyította, hogy a gondolati ösztönzésű vagy közéleti célzatú irodalmi alkotások esztétikailag is a csúcsteljesítmények közé tarthatnak; de még a nemzet kérdéseire közvetlenül nem kapcsolódó műveket is nemzeti jellegűvé formálja az anyanyelv és a hagyományközösség. Szász László Székely Jánosról írva foglalkozik az írói magatartásfor-

mákkal; a „haza és haladás” gondolatának eszmetörténeti vonatkozásait vizsgálja Falusi Márton; Láng Gusztáv Radnóti költészetében mutatja ki a szerep és identitás életműformáló hatását. A szerepekkel foglalkozó példatár hosszan idézhető Petőfitől Adyig, Csokonaitól Kosztolányiig vagy Weöresig. Az egymásba szövődő utalások gazdag hálójával, a lehetséges (irodalom, erkölcs és közélet, esztétikum és az érzéki anyag metafizikai, filozófiai, vagy az emlékező, hősies, játék- és szerepfelfogások közötti) összefüggések jelzésével olyan értelmezési (olvasati) mód jelenik meg előttünk, mely révén közelebb kerülünk önnön, irodalom által is meghatározott identitásunk formálásához.

***

Az attitűd egyaránt jelenti a valamire való alkalmasságot és megfelelést, a környezethez való alkalmazkodást: valamilyen magatartásról, viselkedésről, szellemi beállítottságról, modorról vagy szerepről beszélhetünk, mint hozzáállás és viszonyulás pedig magában foglalja az értékeket és az érdeklődést. A szociológiában a kultúra áthagyományozási folyamatát határozza meg, a szociálpszichológiai modell szerint egyaránt vannak *kognitív* (megismerő, gondolati), *affektív* (érzelmi), illetve *konatív* (viselkedésre vonatkozó) elemei. A motivációs természete miatt érték kifejező, értékteremtő (világnézeti, értékmegvalósító), instrumentális, haszonelvű (valamely cél érdekében kifejtett), véleményalkotó (ismereti), sematikus információkezelő vonatkozásai vannak. Az attitűd nem elszigetelten jelentkezik, hanem szociális kontextusban, így vizsgálata elvezet a szerepkonfliktusokig (egyénen belül vagy egyén és közösség között).

Az attitűdöket behatóan elemzi a mentális reprezentációkat kutató szociálpszichológia és a szociológia, illetve a szociálpolitika és a politikatudomány; a szociolingvisztika pedig a nyelvi attitűdök feltárása iránt érdeklődik. Az irodalomtudomány azonban az attitűdvizsgálatokkal (az irodalom eszmetörténeti megközelítésével) csak az utóbbi időben kezdett foglalkozni – pl. a magyar költészet-történet 18–19. század fordulóján bekövetkező korszakváltásának értelmezésével (Borbély Szilárd, S. Varga Pál) vagy a Mikszáth pró-

zapoétikájában feltűnő történelmi és társadalmi reprezentációk kérdésével (T. Szabó Levente). A művészet és erkölcs sokáig kánonalakító viszonyának problematikája már a 19. században felvetődött (pl. Gyulai Pálnál), ennek szubjektív szintéziseként Rónay László *Erkölc és irodalom* című áttekintése is elkészült. A filozófia és, illetve a filozófia vagy irodalom (és/vagy művészet) viszonyát („filozófia és irodalom együttlevőségének felerősödését”) Máté Zsuzsanna a „poeta philosophus” Madách Imréről – *Az ember tragédiája esztétikumáról* – írott tanulmányában különböző szempontokból vizsgálja. Áttekintését a szerző azzal az érvelő gondolatmenettel indokolja, hogy legtudatosabb formában a *Tragédiában* valósul meg az irodalom és filozófia sokáig ellentétes együttese. Két kérdést érint közelebbről. Egyik kételye, hogy a filozófiai gondolatok irodalmi formába öntött megjelenése vajon nem veszélyezteti-e az irodalmiságot, ti., a kifejezés és ábrázolás mimetikus jellege, irodalmi és esztétikai hatásformái helyett egyre inkább az intellektuális jelentés lesz meghatározó. A filozófia oldaláról pedig az a tény jelenik meg problémaként, hogy „a filozófusok gondolatainknak logikus érvrendszerét egyre inkább irodalmi – narratív, retorikus, esztétikai hatásra törekvő – és fiktív beszédformába öntik”.

A szerep (mint attitűd és filozófiai, szociológiai kategória) irodalmi tanulságaira Németh G. Béla hívta fel a figyelmet, aki a fogalom filozófiai jelentése felől indulva jutott megfontolásra érdemes esztétikai eredményekhez, akadémiai székfoglalójában a világkép és irodalomfölfogás egymásra hatását vizsgálta Babitsnál. Kenyeres Zoltán a babitsi viselkedés metafizikus hagyományba illesztését, Weöresnél pedig a kozmikus harmónia esztétikájának megnyilvánulási módozatait értelmezte. Az irodalomtudományban egyébként Horváth János Petőfi-könyve óta ismerős és elfogadott a szerepjátszás, illetve a szereplíra kategóriája (az 1842–44 közötti időszakot a „lyrai szerepjátszás” korának nevezi, s azt Petőfi „szereplő hajlamával” – másutt „szereplő ösztönével” – is indokolja). Horváth mutat rá, hogy az élmény és szerep nem mindig jár együtt, az *egyéniség* gyakran az „alkalmi érzelem” mögé szorul, ám Petőfi éppen a szerepeken keresztül juthatott el az önmegismerés magasabb fokáig.

Kiss Ferenc a szerepfogalom poétikai tartalmát és annak lehetőségeit tudatosítja Kosztolányi *A szegény kisgyermek panasza*i ciklusának élményrétegeit mutatva be. Az érett Kosztolányiról szóló szintézisében kiemeli, hogy a ciklus jelentősége nem annyira az egyes darabokban van, mint inkább az „alkat és szerep találkozásában” – szerepében ugyanis felszabadul, és teljes szuverenitásában mutatkozik meg –, majd a szerepként fölvetett attitűdöket, az „attitűd akcentusát” írja le a műveken keresztül. A szereplőre és a játékfunkciók értelmezésére is mindenki előtt Kosztolányi költészete, írói életműve kínálta az alapot, mint a *homo aestheticus* és *homo moralis* (itt már értékképző irodalmi attitűdként való) ellentpontjainak kutatásához.

***

A filozófiai antropológia (ezen belül pl. a vallásfilozófia) tárgyát is képezheti annak vizsgálata, hogy „mi az ember”, azt viszont inkább a művészetfilozófia, az esztétika (vagy művészetszociológia és alkotáslélektan) kutathatná, hogy „milyen az alkotó ember”. A jelentős esztétikai szintézisek természetesen kitérnek az alkotás és befogadás viszonyára. Közülük most csak Sík Sándor *Az olvasás művészete* című (a kézirat hosszú lappangása után 2000-ben kiadott) könyvére utalunk. Az irodalmi alkotások természete mellett az írói mű keletkezését, az „esztétikai küszöb” átlépését (a művészi élményt, élmény és mű kapcsolatát), a hétköznapi élmény művészivé válását, az alkotószándék megjelenését vizsgálva megállapítja: „*a művész azonosul is élménye tárgyával, fölötte is marad.* Azonosul vele, hiszen éppen azért lett művészi élményévé, mert magát találta meg benne, magára ismert benne, magáénak érzi stb. Ahhoz, hogy az ábrázolás kifejezéssé is legyen, már végbe kellett mennie ennek a belső egygyé válásnak.” Mindez fölveti a kérdést, hogy alaptulajdonságaiból (személyiségéből és kultúrájából) adódóan milyen élményrétegekkel tud a művész azonosulni, milyen magatartásformát képes egyáltalán követni (hiába szeretne metafizikai költeményt írni, ha gondolatai helyett inkább hangulatai vannak, nincs mélyen átélt egzisztencia-élménye, csak érzelmeinek képes művészi formát adni). Az irodalmi attitűd nem

elsősorban elhatározás, hanem karakter, késztetés (nem szükségyszerűen a szerep, hanem megkerülhetetlenül a stílus, tehát az alkotószemélyiség nyelvi erejének és adottságainak) kérdése. Ellenkező esetben a mű hamisan szól vagy manírossá válik, a forma kiüresedik, s nem teljesíti József Attila (*Arany Vojtináját* is követő) felszólítását, hogy „*az igazat mondd, ne csak a valódit*”.

A fentiek ugyan nem zárják ki, hogy a Sík Sándor szerinti „magasabb célok” vezessék az író, de ez nem feltétlenül „megnemesítést” vagy „eszményítést” jelent, noha a jellem és vágy nincs mindig összhangban egymással. Az átlagember és a művész egyaránt viselkedhet úgy, mintha az lenne, aki lenni szeretne. A „vágott Én-nek” Sík Sándor szerint nagy szerepe van a műalkotásban, és ennek igazolására Kosztolányit idézi: „*Nem arról írunk, hogy mik vagyunk, hanem elképzelt egyéniségünkről, vágyainkról, melyeket csodálatosan beteljesítünk, hiányainkról, melyeket kegyesen megszüntetünk, szóval épp ellenkezőjéről annak, ami van.*” Meghatározza ez az alkotói attitűdöt is, a művész ugyanis „ritkán tud lemondani az önmaga megkétszerezésének (esetleg megsokszorozásának) erről a lehetőségéről”. A vágott megsokszorozódás lehetőségét fokozza, hogy az írás nemcsak „önkifejező” és „önkiegészítő” cselekvés, de a művészt „minden érdekelheti, az is, amihez még úgy sincs köze, hogy önmagának ellentéte, hanem ami egyszerűen csak kívül áll rajta” – írja Sík Sándor.

Noha az élmény tárgya kötött, teljes szabadságot élvez az alanyiség. Mikor Kosztolányi az újságíró két alaptulajdonságaként a tudós- és művészattitűdöt jelöli meg (az emberek veséjébe kell látnia, mint a tudósnak; s legyen olyan hajlékony, mint a Barnum cirkusz kigyótestű nője, tehát alkalmazkodóképességében azonosulnia kell tárgyával és témájával, majd el kell felejtenie), végső soron az irodalmi léthez is szükséges analízis- és átélő képességről beszél. Sík Sándor más szavakkal, de hasonló alkotószerep-felfogást írt le: „A művésznek nem kell mindent átélnie ahhoz, hogy alkotásában ábrázolhassa. Embert és életet adhat a regényíró, bűnt és nyomort, gonoszságot és kétségbeesést rajzolhat – és ehhez nem kellett szükségképpen végigmennie az élet minden szennyén. Hősöket és szenteket ábrázolhat, anélkül,

hogy maga a szó reális értelmében képes lenne a hősök és szentek légkörében élni.”

Valljuk, hogy nemcsak az élmények körének, nyelvi interpretálásának megfigyelése az írói és művészi életrajz vagy „műelemzés” legfontosabb feladata – mint Sík írja –, hanem a mindezt magában foglaló attitűdvizsgálat is. Annak tükrében, hogy milyen személyiségbeli adottságai vannak, milyen magatartásforma követésére képes, az író és költő rendszerint tudatosan vállalja az alkotói szerepeket, s szerepvállalását ugyanúgy befolyásolja az adott kor írótól elvárt feladatképe, mint emberképe (az emberkép és művészi küldetés nem is válhat el egymástól). Ám mivel az embert (a pesszimista és optimista emberképekben egyaránt) mindig valamilyen „nevelésre szoruló” („fejlesztendő”) lénynek tekintették, a pedagógia mellett a vallásnak és művészetnek (irodalomnak) is – eltekintve a genetikai alapú szocio-biológizmus extrémításaitól – nevelőfunkciót tulajdonítottak. (Pl. a középkorban a tökéletesedés parancsát igyekeztek teljesíteni, a cél az Istenhez méltó emberi természet kimunkálása volt; a felvilágosodás előtt a „civilizálás” eszménye lebegett – Kant az embert a szabadság és az ész elveinek érvényesítésével kívánta felszabadítani a kiskorúságból; a befolyásolhatóság véglete volt a pozitivistá miliőelmélet, miszerint az ember azzá lesz, amivé a környezete teszi.)

A tipikusnak tekinthető alkotói attitűdök bármily töredékes fölsvillantása előtt érdemes végigtekinteni az ismert specifikus meghatározásokat. Annak alapján, hogy *mi az ember*, képet kapunk a művész *feladatáról* is. Majd utalunk néhány ismert kultúra- és történetfilozófiai tipológiai mintára (a „kultúra lélektana” ugyanis befolyásolja az alkotás, a művészi magatartás lélektanát). Az élmény és mű kapcsolatának vizsgálatánál alapvető jelentősége van a *megértés* és a *típus* fogalmának; s bár igyekszünk óvatosan bánni a látszólag objektív tipológiai értékítéletekkel (mert – mint Mátrai László figyelmeztet rá – maga a tipológus is bizonyos típusba tartozik) hasznos fogódzókat nyújt a megértés problémáihoz az emberi típusok megismerése.

Arisztotelész *zoón politikorról* beszélt, tehát a művészek is az eszével és nyelvvel kell hatnia a közönségére. Prótagorasz szerint az ember *mindennek mértéke*, ezért a művész maga is *mértékadó* lény. A keresztény emberkép nemcsak az Isten-képmást hangsúlyozza, de az isteni *szeretet* és *kegyelem* szükségességét is: a művészek ezeket a szükségletet a maga eszközeivel kell közvetíteni. (Még a reformáció idején is megmaradt a művészi alkotás Szentlélektől való ajándékjellegének hangsúlyozása; s Luther nyomán, egész a weberi *feladatetikáig*, általános volt az elvárás, hogy mindenki a maga területén, a maga képességei szerint, munkája legjavát adva *dicsérje az Urat*). A Huizinga által kidolgozott „*homo ludens*” elvét már Schiller felvetette „*játszó lény*” elképzelésében – a játékot tehát a költészet sem nélkülözheti –; Kantnál azonban az *erkölcsi önmeghatározás képessége* lépett az első helyre, Hegelnél pedig az ember *történetisége, öntudatos* szellemisége. A művész feladata egyrészt ismét az *erkölcsi szerepvállalás*, másrészt a *történeti szintézisalkotás* lett. Következik a többi közt ebből is a romantika művészképe, csakúgy, mint az ellentmondások kiegyenlítésének adottságából, miszerint a bölcs és bolond egyszerre van meg benne (mint a *génuszban*). Schopenhauer az embert *hazudni képes állatnak* tekintette – nem véletlen, hogy a 19. század második felétől a művészi igazmondás is központi kérdéssé vált. Proust szerint az ember *emlékező lény* (ennek köszönhető a *homo memoricus* reneszánsza); az egzisztencialisták nemcsak azt emelték ki, hogy az embernek *haláltudata van* (Heidegger), hogy „*öngyilkosságra képes*” (Camus), hanem azt is, hogy sajátos életmegnyilvánulása a *nevetés* (Bergson) – s ekkor egyaránt új értelmezést kapott a *sziszüphoszi lét* és az *irónia*. Gehlen úgy beszél az emberről, mint *hiánylényről* – ez táplálja például a modern ember és modern művész *melankóliáját* ugyanúgy, mint a mű (Eco szerinti) *nyitottságát* –, Martin Buber ellenben *dialogus-lényről* ír (nem véletlenül jelentkezett narratív szervezőelemként a posztmodern újraértelmezett *esztétikai kommunikációja*).

Az élménynek ugyanúgy van pszichológiai, szellemtudományi vagy világnézeti (és tipológiai), heurisztikus és megértés-központú jelentése, miként a műalkotásnak is létezik szociológiai

magyarázata, kultúratudományi, esztétikai és kritikai dimenziója, lélektani (a zsenifogalom révén pszichopatológiai) értelmezése. Az élmény feldolgozása összefüggésben áll az attitűddel, másrészt az élmények bizonyos mértékben a viselkedést is formálják. Az élménytípusok vizsgálatának centrumában az élmény és világ, a műalkotástípusok osztályozásának középpontjában a mű és a világ áll. Főnt említettük, hogy az alkotói attitűdök első sorban azokat az adottság-, késztetés- és szereptípusokat jelölik, melyek a művekben kapnak irodalmi formát, azokban nyilvánulnak meg. Az irodalom a világ (a belső vagy külső, az ösztönös, érzéki vagy metafizikai stb. világ) nyelvi megformálása, s mint ilyen: a különböző stílusjellemzőkkel is körülírható. Ha azonban „a stílus jellemzi az *élményt*, az én–világ viszonyt, valamiképpen jellemeznie kell a *művet*, az alkotást is, annak stílusát s a világhoz való viszonyát. Itt érkezünk el egy hatalmas határterülethez, melyet a lélektan és a kultúratudományok évszázadok óta közösen birtokolnak” – fogalmaz Mátrai László.

Jung a saját lélektani tipológiáját részletesen egybevetette a Nietzsche-féle (dionüszoszi–apollói) kultúrafilozófiai tipológiával; Schiller szentimentális és naiv költőről beszélt; a korstílusok sajátosságai közt pedig az is szerepel, hogy az adott stílusjellemzők nemcsak egyszerre több művészeti ágban jelentkeznek, de az adott korszak világnézetével, gondolkodásmódjával is szoros összefüggést mutatnak. (Lásd pl. a középkor vallásos világgképét; a reneszánsz humanizmusát, a humanista reformációt; a barokk ellenreformációs ideológiáját; a klasszicizmus és felvilágosodás vagy racionalizmus kapcsolatát; a romantika nemzeti alapjait, szabadságeszméit, zsenikultuszát; a szimbolizmus kivonulásvét, a naturalizmus pozitívista alapozását; a modern művészeteket jellemző hanyatlás- és lázadás-dichotómiáját; a szocialista realizmus sztálinista, szovjetizáló törekvéseit; a posztmodern egyszerre marxista filozófiai és strukturalista hajlamát, manierista és barokkos önreflexióját.) Mindez azon a feltételezésen alapszik, hogy ami tipikus az egyén magatartásában, annak valamilyen módon magát a kort is jellemeznie kell. Ez a feltételezés ugyan nem tér ki arra a paradoxonra, hogy a művész eredetisége sokszor épp abban nyil-

vánul meg, hogy nem simul bele a korszellembe, tehát nem „tipikusan” viselkedik, az életút- vagy életmód-vizsgálat (a „mikrotörténelem” kutatása) azonban árnyaltabb képet kínálhat az adott korszakról, mint a nagy összefüggések egésze.

Mátrai László a legismertebb kultúra- és történetfilozófiai típusokat tekintette át – összesen 35-öt vizsgált. Arra a következtetésre jutott, hogy teljes a „bábeli zűrzavar”. Mindenesetre annyit megállapíthatónak vélt, hogy mindegyik tipológia az élmény, az ember és a világ viszonyának alapformáival foglalkozik, és minden magatartásfajta a tipológia által jelölt két szélső alapelethez közt helyezkedik el. Szemléjéből csupán néhányat emelünk ki (kiemelésünkben magunk is egy típust képviselünk, mikor arra koncentrálunk, hogy melyek állíthatók párhuzamba az irodalmi attitűdökkel).

A Schiller-féle naiv–szentimentális ellentétpár nem a jóval később jelentkező naiv („őstehetség”) mozgalomra és a szentimentális stílusirányzatra utal, hanem az utánzást és ábrázolást, a valóságot és eszményt, a határoltat és végtelent, a természetet és természetvágyat állítja szembe egymással. Paulhan és Rignano analitikus–szintetikus, Ostwald (mint előtte Stendhal, később Eliot) klasszikus–romantikus ellentétpárban gondolkodott. (Klasszikus mindaz, ami követésre méltó, viszont a romantikus mindig újat hoz – Stendhal értelmezésében a romanticizmus az olvasók „mai állapotában” kínálja a legtöbb élvezetet, míg a klasszicizmus a dédapáinknak nyújtotta a legtöbb gyönyörűséget.) Kretschmer déli és északi típusában a déli a reneszánszot, az északi a gótikát jelöli; Lipman a technikus–gnosztikus, Weber a technikus–reflexív, Schinz a pragmatista–intellektuális, Evola a modern–tradicionális, Helpach az anarchikus–diktatorikus végpontokat nevezte meg. Többeknél a két főtypus mellett egy átmeneti kategória is megjelent: Vico pl. emberi, heroikus és isteni természetről beszél; Ligeti festői, szobrászi és építészeti látásmódról (Wölfflin festői, plasztikus, rajzos; Laprade zenei, festészeti–szobrászati és építészeti karaktert említ); Dilthey a naturalizmusról, a szabadság idealizmusáról és a szubjektív idealizmusról; Comte a pozitivisták mellett a metafizikai és teológiai attitűdről is említést tesz.

Az utóbbi alapalkati adottságok felsorolásánál ugyan már megjelenik a *homo sociologicus (empiricus)* és a *homo metaphysicus* (vagy a *homo religiosus*) fogalmi gyökere, azonban az általunk alkalmazott *homo moralis*- és *homo politicus*-típusú elnevezés csak Spenglernél látható: ő a *homo faber*rel a *homo divinans* attitűdjét állította szembe. Az attitűd jellemzéséből kiderül: a *homo faber* számára a külső eredmény a fontos, míg a *homo divinans* olyan „harcos” típus, akinek a dolgok belső megélése (de nem a gondolkodás, sokkal inkább a szellemivé vált élmény) számít. Ezt a felfogást képviselte nálunk Marót Károly: *Homo divinans és homo faber* című tanulmányát a Magyar Szemle adta közre 1929-ben. Itt említjük még Shütz Antalt, aki a *homo divinans*, a „tudomány előtti tudás” szinte hamvasi mélységű, harmóniára törekvő naiv alakját a *homo ingeniosus* „tudományfölötti” attitűdjével helyezte szembe. Az archaikus tradíció ezt a két viselkedésformát ötvözi a teljességet szem előtt tartó *homo totus* karakterében.

***

Igaz bár, hogy az általános emberkép és a művészi attitűd (és szerep) közötti kapcsolat többnyire indirekt, az alkotói attitűdök vázlatos szemléléséből irodalmunk kevésbé nyilvánvaló összefüggéseire is fény derülhet. Az értelmezést elsősorban élmény-kontextusba kívánjuk helyezni. Máté Zsuzsanna írja: a Kant fellépését közvetlenül előkészítő Baumgartenig a filozófia kevésbé foglalkozott a művészettel – ekkor (a 18. sz. végén) az esztétika a filozófián belüli önálló diszciplína lett. Az esztétika filozófiája (esztétikai élmény, ítélet, szépségfogalom, esztétikai kategóriák) és a művészetfilozófia (átlépve a metafizika, etika, nyelvfilozófia stb. területére) kettévált ugyan, de Máté példái szerint a filozófián belüli esztétikák máig a művészet súlyát negligálják azzal, hogy a teóriáikkal magyarázzák a művészetet. „Az esztétika és a művészetfilozófia tehát a teória segítségével megszelídíti a művészetet, feltárja az alkotófolyamat elemeit, megmagyarázza és dekódolja a befogadás folyamatát és hatását, s e teoretikus magyarázatokkal igyekszik megfosztani a művészt, a befogadót és a műalkotást minden titokzatos elemétől, egyben 'letaszítani a trónról' és végül leleplezni titokzatos természetét.”

Az irodalom élményvalósága számunkra is „interpretációs feladat”, viszont a „megértési válságot” nem azzal kívánjuk feloldani, hogy értelmezési technikákat és módszereket, „jelentésartikulációkat” közvetítünk, hanem fölillantunk néhány olvasati modellt annak alapján, hogyan viselkedhet egy bizonyos költő/író, egy bizonyos karakterrel, egy bizonyos korban (amit nevezhetünk egy bizonyos élményközegnek is). Irodalomértelmezési kísérletünkben így mutathatók be néhány példa révén – a *homo modernustól* elindulva – a *homo politicus*, *homo moralis*, *homo aestheticus*; *homo satiricus*, *homo religiosus*, *homo spiritualis (metaphysicus)*; *homo memoricus* és *homo empiricus*; *homo heroicus* (vele a kívülálló és az abszurd) s a *homo totus*; illetve a *homo ludens* irodalmi attitűdjei. Példáinkat mások közt (eltérő hangsúlyokkal, arányokkal) Ady Endre, Áprily Lajos, Arany János, Babits Mihály, Füst Milán, Hamvas Béla, József Attila, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, Krúdy Gyula, Márai Sándor, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Németh László, Petőfi Sándor, Pilinszky János, Tompa Mihály, Tóth Árpád, Weöres Sándor alakjairól mintáztuk.

Fölfigyeltünk arra is, hogy kevés az egynemű alap-alkatiságra épülő életmű. Így pl. önmagában is izgalmas lehet Pilinszky és Tompa igencsak eltérő *homo religiosus* viselkedése; vagy Füst Milán *homo heroicus* attitűdjével szemben az ugyanezt a tulajdonságot is magában hordozó Ady Endre költészetének szinte minden attitűdváltozatot megjelenítő rétegzettsége. Ady tehát *homo totus* is, de nem úgy, mint a mindenség-mércéjű József Attila, és nem metafizikus, mint Babits; aki nem úgy az, mint Weöres. És Weöres nem úgy lesz a *homo ludens* példázója is, mint Kosztolányi, aki a *homo aestheticus sum* önvallomása ellenére legalább annyira *homo moralis*, mint Arany vagy Babits, és ugyanúgy *homo politicus*, mint Ady, Petőfi, Móricz, pedig Móricz a *Kelet Népe* jelmondatának szabta, hogy „Hagyd a politikát, építkezz!” A *homo memoricus* Krúdy Kosztolányi szerint már olyan dolgokra is „emlékezett”, melyek soha meg nem történtek; és gondolnánk-e, hogy az „érthetőről” és „értelmesről” ugyanúgy gondolkodott Márai, Kosztolányi és Weöres Sándor is?

DEBÜT

Gere Nóra abszurd kisprózái

Gáspár Botond

Gáspár Botond tudósít:

„Naponta számtalan telefonhívás érkezik a 112-es sürgősségi számra. A telefonálók közül sokan szitkozódnak, a diszpécsereket melegebb éghajlatra küldik, nyomdafestéket nem tűrő szövegkörnyezetben emlegetik rokonságukat. A beérkező hívások körülbelül húsz százaléka indokolt, a legtöbb betelefonáló csak szórakozik; vagy azért tárcsázza a számot, hogy káromkodjon, vagy pedig azért, hogy foglaltan tartsa a vonalat. Naponta átlagosan háromezer-hatszáz telefonhívás érkezik, ezek közül háromezer kamu. Bár az elmúlt időszakban öt esetben indítottak bűnügyi vizsgálatot hamis bombariasztásért, mégsem csökkent a kamuhívások száma.”

– Bassza meg, ennyi marhát! – gurult ki Gáspár Botond száján a felháborodás, de elég hangosan, bár ő csak úgy, a foga közt mormolva, halkán, magának akarta.

Elnézhetett valamit, mert a tisztos nyugdíjas rádióhallgatók zöme azonnal felszisszent: „Micsoda botrány! Élő adásban! Ki hallott ilyet, szemtelenség, gyalázat! Hova jutott ez a világ!”

Gáspár Botondot kirúgták a rádióból. Ilyen háttérrel és múlttal nem kapott munkát a médiában. Mindenhol, ahová jelentkezett, sajnálkozva tárták szét a kezüket: „Tudja, kérem, az ön neve, és a hallgatók panaszai ön ellen és a lap/rádió/tévé érdekei...”

Mély redőket szántott a bánat ekevasa Gáspár Botond homlokára.

Szerencsére csak bő egy hétig tartott a búskomorság, és a mély redőknek még haszna is volt. Hirtelen, gejríként tört ki belőlük az életmentő ötlet.

Feltette kalapját, vette sétabotját, és elsétált a Nagykórházhoz.

Munkára jelentkezett, és fel is vették egyből.

„Egy ilyen stresszes munkahelyen mindig van üresedés, tudja, hogy van ez, persze, és az ön orgánumával, hát még, sőt!”

Azóta, ha lehet hinni a pletykáknak, a mentőszolgálatnál drasztikusan megcsappant a kamuhívások száma. Gáspár Botond minden betyárt úgy küld el közeli rokona ölébe ama nem kívánt kéjteljesre biztatva, hogy a vonal túloldalán fülelő többé nem mer onnan visszajönni. Újabban minden, „az emberiség jobb sorsáért” megvívott csata után Gáspár Botond elégedetten dől hátra székében, mosolyogva, kicsit kéjesen ismétli: „Bassza meg, ennyi marhát!”

Miért is ne mondaná!

Minden szerzőnek kijár egy trágárság, amit benne hagyhat a szövegében.

Az el nem készült kép

Anyám sosem volt maradéktalanul boldog ebben a kertben.

Azt hiszem, hosszabb ideig sehol nem volt az.

– A boldogság rövidtávú – mondogatta.

Sokáig nem hittem neki, és kicsit talán irigykedtem is rá.

A kertben újra kislánnyá vált. De lázadt ellene, visszavágyott a felnőtt női létbe. Nem értettem, hogy ezt miért teszi.

Csendesen csorogtak az emlékeimben ezek a délutánok.

Tata nyári almát szedett, csíkos nejlon zacskóba, külön maguknak és külön Évikéjének. Rózsi mama a folyton billegő padon ült, és újabbnál újabb részletekkel színesítette történetét Klárika néni unokájáról, aki ügyvédnek tanul.

Édesanyám a régi, összecsukható kerti székben pihent, melynek fakuló kárpitját szarvasok díszítették, és csukott szemmel belemosolygott a Napba.

Törékeny volt, és óvni kellett. Ezt látta az anyja, az én imádott nagymamám, aki igazgatónőnek született, aki a legjobbat akarta mindig, és aki nehezzé tett annyi évet Évike és az én életemből is.

És ezt látta az apja is, aki csendben figyelt, és csak néha, egy-egy gyilkos poénnal adott hangot a véleményének. Ő volt anyám lelki társa, támasza és cinkosa.

Szépnek, távolinak, szikrázónak láttam anya alakját. A szeme körül a kis szarkalábak ezerfelé szórták a napfényt. Sokan mondták, hasonlítok rá. Akkor nem akartam. De akkor 2010 volt. És én még semmit nem tudtam a halálról.

Mit sem sejtettem arról, hogy a nagymamám, aki mindennap kikérdezte Évikét, mi történt velem az iskolában, a fejét sem fordítja el a betegágyban, mikor elviszem neki a kicsengetési kártyát, amelyen az ő kedvéért pöttös ingben pózoltam a kamerának. És azt sem tudtam, hogy soha többet nem fogok beszélni nagyatámmal; ezért nem hívtam fel a határon, hogy útban vagyok haza.

Meg akartam lepni.

És azt sem tudtam, hogy az anyám örök életére Évike marad.

A lámpa

Alaposan leporolta az összest, ujjjaival végigzongorázott a kerek porcelánlapokon, és visszatette őket a polcra. Kívülről tudta a helyüket, a legapróbb változás is szemet szúrt volna. Elbabrált a puha moherrel, igazgatta a csipkéket, a szürkülő művirágokat. Hosszú évek alatt sikerült egy tökéletes gyűjteményt összehoznia. Ez a sokak számára furának tűnő szenvedélye gyerekkora óta kísértette.

Sötétedett, de még kint ült a kertben. Hallgatta a tücsökcirpelést, a tópartról beszüremelő békakuruttyolást. Hagyta, hogy a lomha nyár magával ragadja, ellazítsa feszült idegeit.

Jobb szeretett itt, mint a házban, ahol mindenhova begyűrűzött a gyermeksírás. Megőriztette ez a lárma. Játsszótársra vágyott, és nem egy síró-bőgő masinára. Pedig az előbbi ígérték neki a szülei. Micsoda béna reklámszöveg? – dohogott magában.

Úgy kellett vigyázni az újszülöttre, mint az anyja gyermekkori porcelánbábúira.

Egyszer, tényleg csak egyetlen-egyszer, be akarta vonni a játékba. Irgalmatlan patália lett a vége.

Sárból dagasztott pogácsát készült lenyomni öccse torkán, de az utolsó pillanatban rajtakapták.

Anyja kétségbeesetten, már-már visítva szaladt feléjük.

Azt kiabálta, illet egy nagyfiú nem csinál.

Borzasztó dühös lett. Sírni szeretett volna. Csak nem a kis nyavalyás előtt. De nem bírta visszatartani könnyeit. Sosem érezte magát ennyire megalázottnak és tehetetlennek.

Csak bámult maga elé, miközben sáros kezével törölgette a szemét.

Ezalatt a kölök – ő legalább is határozottan úgy érezte –, pimasz mosollyal a szája szélén, figyelte.

Attól a naptól kezdve gyűlölte, és kerülte.

Anyjától babákat követelt ajándékba.

Eleinte nem teljesült a kívánsága.

Szülei azt mondták neki, egy fiú játsszon autókkal. De később beletörődtek ebbe a fura kívánság-hadakozásba. Tán megsajnálta a mindig búskomor gyermeket, a maga elé meredő, üres, üveges tekintetet, a sírásra görbülő száját.

Amikor csak tehetette, kiment a kertbe a babáival, behúzódott egy sarokba. Ott játszott. Megfésülte, befonta a hajukat.

Nagyon vigyázott arra, hogy tiszta maradjon a ruhájuk.

Körbeültette őket, kitalált mindeniknek egy-egy történetet, életet lehelt a kis babatestekbe, gyönyörködött bennük.

Azonban nem élvezhette sokáig zavartalanul a panoptikumot.

Az öccse, ahogy nőtt, részese akart lenni a szokatlan szeánszoknak. Ő pedig hallani sem akart erről.

Dugdosni kezdte a kincseit, de a kis bestia mindenütt megtalálta, a kert legrejtettebb zugait is felfedezte. Aztán a lakásban próbálta elrejtetni őket. A babák egyre magasabbra, szekrények tetejére vagy jól zárható fiókok aljára, a kamra sötét sarkaiba, a káposztás-hordó és a befőttesüvegek mögé kerültek. De bárhogya is harcolt, bármilyen rejtkehelyet is talált a játékoknak, rendre megjelentek rajtuk a gusztustalan ételfoltok, jelezvén az idegenkezűséget.

Illetéktelen hatolt ebbe a sajátos világba, amelyről azt hitte, csakis az övé. Nem akarta, hogy más is hozzáférjen a titokhoz, a féltve őrzött csodához. Úgy érezte, az idegen kéz megszentésleníti őket. Azon kapta magát, ha azt gyanította, valamelyikhez hozzáért a kis kölök, azt már nem képes szeretni. Undorral nyúlt hozzá. Valósággal beleborzadt. Remegett a teste. Kiverte a veríték.

Aztán egyszer csak úgy döntött, véget vet az egésznek.

Egyik este kihordta a babákat a kert végében álló nagy tölgyfához.

Szörnyű látványt nyújtottak így halomba rakva.

Órák hosszat csak állt, és nézte őket.

Ruhafodrok, kalapdíszek, fürtök keveredtek a sáros fűszálakkal.

Megbénította a gondolat, hogy valamikor milyen tiszták voltak mind.

Egy utolsó kísérletet tett arra, hogy visszaállítsa a rendet.

Hiába.

Akárhogy igyekezett, nem tudott undor nélkül hozzáérni a babákhoz.

Keserőség hatalmasodott el rajta.

Belerúgott a kupacba. Majd megint. A következő rúgás meszszire sodort két babát.

Gyors lépésekkel mellettük termett. Gyűlölettel nézett le rájuk. El kell pusztítani az emléküket is – döntötte el hirtelen. Az emléket is ki kell végleg törölni az összesnek. Indulatosan a két félreeső babafejre taposott. A műanyag elhasadt. Visszarúgta áldozatait a többihez. Ágakat keresett, belesúrta a puha rongytestükbe.

Küszködött a könnyeivel. Alig bírta visszatartani a sírást.

Torkát kaparta a fájdalom. A kétségbeesés és a düh vett erőt rajta.

Végignézett a pusztításon.

El kellett tüntetni a roncsokat! – kiáltott fel határozottan.

Gödröt ásott. Elföldelte őket a fa tövében, a sírhantot teleszórta fűvel.

Kellemes bizsergés járta át a testét. Megkönnyebbülve ment vissza a házba.

Nem álmodott semmit éjszaka. A babák emléke nem kísértette, sikerült végérvényesen megszabadulnia tőlük.

A nyugalmat csak rövid ideig élvezhette. A kölök addig nyavalygott, míg megkapta anyjuk régi játékait. Ez nem volt igazságos. Ő még csak a közelébe se mehetett. Tervet forralt. Várta a megfelelő pillanatot, mikor egyedül maradt otthon. Végül csak elérkezett az az este is. Baljós csönd, mint óriás hógolyó gurult a szobában.

Egy darabig csak bolyongott, ideális helyet keresett. Tudta, hogy a mai különleges, vissza nem térő alkalom. Végül ismét annál a fánál ült le. Befurakodott a vastag indák közé. Körbenézett, hogy meggyőződjön, senki sem vette észre.

Előkészült, mindent kipakolt szép sorjában a nedves földre.

A gondosan kifényezett fém villant egyet. Minden készen állt.

Összeszorította a fogát, erőt gyűjtött. Remegő kézzel látott hozzá. Folyamatosan fülelt, nehogy valaki meghallja.

Egy darabig csak szurkálta, óvatosan a gyönyörű bábút, mint ha először csinálná. Kóstolgatta az érzést, játszadozott vele. Percekig figyelte, ahogy az éles rúd sebet ejt a vásznon. Apró lyukakkal mintázta ki a testet. Végül egy hirtelen mozdulattal beledöfte a kihegyezett rudat. Az apró végtagokat sem kímélte, egyenként tépte ki őket. Ez sem volt elég, egy nagy kerti ollóval végigmetsette a hasat. Kibuggyant a vatta, élesen világított a rothadó levélszőnyegen. A fejet nem bántotta.

Pont olyan sunyin nézett nagy üvegszemeivel, mint a kölök. Végig, amíg kínozta, ezeket a hideg szemeket figyelte. Hátha megtörik a fényük. De keserűen tapasztalta, hogy nem történt semmi. Azok az átkozott műszemek nem eresztették. Szembe-röhögtek vele. Meg akart szabadulni ettől a tekintettől. De nem maradt sok ideje a töprengésre, szülei hazaérkeztek. Besurrant a házba. Kinézett az ablakon. Láta, hogy még mindig ég a kis ösvényt megvilágító kerti lámpa. Remegő árnyékokat vetett a fákra és zugokra. Abban reménykedett, hogy nem veszik észre az újabb földbuckát a kert sarkában.

Évekkel később eszébe jutott ez az este, mialatt figyelte a férfi arcát. Addig bámulta, míg össze nem folyt a kép a szeme előtt.

Nem volt joga megalázni őt. Viccelődve felidézni a gyermekkorukat.

Nem változott semmit. Ugyanolyan undok betolakodó, mint régen. Ahogy ült és nézte, kezdett jelentőséget tulajdonítani annak a régi kerti lámpának. Úgy rémlett, mintha még villódzott is a piszkossárga fény, szinte hallotta az áram surrogását.

Szokatlanul sokáig maradt égve aznap, mintha folyamatosan érzékelt volna valamit. Megborzongva tekintett körbe, szorosabbra húzta maga körül a kopott bőrkabátot.

A kő is kezdett kihűlni, nem melegítette a rajta heverő test.

Ideje indulnia. Otthon már várták. Panaszos nyikorgással zárult be utána a kertkapu, ő viszont vízesés dübörgésének hallotta. De hamar eltompult ez zaj is.

Minduntalan azon gondolkodott, hány lámpa jelzi majd, hogy itt járt?

Bakancsával megbökdöste az út mentén lassan szétázó földkupacokat.

Felgyorsította lépteit. Még rendbe kell szednie egy tucat toalettet, megigazítania egy pár fürtöt.

Dolga volt.

Útközben látott néha fémes villódzást a sövények mögött, de ezek egyre inkább hasonlítottak egy-egy fénynyalábra.

Valahol messze áttörik a viharfelhőket.

GERE NÓRA 1995-ben született Csíkszeredában, ugyanott a Márton Áron Gimnáziumban érettségizett, majd a Kolozsvári BBTE magyar–oroszlakán tanult, jelenleg a budapesti MOME design és művészetelmélet szakának hallgatója. Versekét és prózáát ír. Az erdélyi Előretolt Helyőrségben publikálta verseit.

2019. május

- 3 **Böszörményi Zoltán** versei: Vervörös szenvedély, égszínkék tudat;
Korog a lét gyomra
- 5 **Döme Barbara:** Holnap: kicsinálni Szép Klaudiát! (próza)
- 11 **Viola Szandra** versei: Éjféli, Párhuzamos univerzumok, Luca
- 13 **Sárfi N. Adrienn:** Aranykor (próza)
- 18 **Nagy Zsuka** versei: érintés; késő esti jegyzet; mindennapi jegyzet;
koktélpáradicsom; komplementer dal
- 21 **Péter János:** Tisztos mérték, szent szemérem (próza)
- 25 **Tóth Vivien** versei: Pulóver, Vasárnapi ebéd
- 27 **Joó József:** Az utolsó beszélgetés (próza)
- 31 **Ilyés Krisztina** versei: Éjjeli lámpa, elmúlt egyéves, Két papírcsillag
- 33 **Varga Klára:** Dafina fotóalbuma (próza)
- 38 A hónap alkotója: **Lőrincz P. Gabriella**
- 38 Hinta (próza)
- 42 Nők (jegyzet)
- 44 Variációk napfogyatkozásra, Asszonyélet, Érik épp, Olajág
(versek)
- 47 Távolodás (próza)
- 52 Kissé ijesztő a kétműfajúság – **Király Farkas** és **Varga Melinda**
beszélgetése **Lőrincz P. Gabriellával**
- 63 **Juhász Kristóf:** A kegyelem titkos léptei (Lőrincz P. Gabriella:
Átszállás előtt)
- 69 Az igazi poézis Istentől kapott erő – **Varga Melinda** beszélgetése
Böszörményi Zoltánnal
- 93 Egy kötet, két olvasat (Böszörményi Zoltán: Soha véget nem érő
szeretkezés)
- 93 **Kopriva Nikolett:** Költészet az egész világ
- 99 **Juhász Kristóf:** A szépség fáradhatatlan munkál Érosz
udvarában
- 103 **Rimóczi László:** Egy levágott fül lélekrajza (Lackfi János: Levágott fül)
- 106 **Balázs Géza:** Szerelem a pirkadatban s az alkonyatban
(Temesi Ferenc: 49/49)
- 111 **Bene Adrián:** Álom, ironia, unheimlich (Murakami Haruki:
Különös könyvtár)
- 116 **Petőcz András:** Nem véletlen (Szkárosi Endre: Véletlenül nem jártam
itt, Válogatott és új versek)
- 119 **Vitéz Ferenc:** A homo partialistól a homo totusig – Az irodalmi
attitűdvizsgálat szükségességéről (esszé)
- 130 Debüt – **Gere Nóra** abszurd kisprózái

- **Böszörményi Zoltán**
Vérvörös szenvedély, égszínkéék tudat
- **Döme Barbara**
Holnap: kicsinálni Szép Klaudiát!
- **Nagy Zsuka**
koktélparadicsom
- **Péter János**
Tisztes mérték, szent szemérem
- **Viola Szandra**
Párhuzamos univerzumok
- **Sárfi N. Adrienn**
Aranykor
- **Tóth Vivien**
Vasárnapi ebéd
- **Joó József**
Az utolsó beszélgetés

A hónap alkotója: **Lőrincz P. Gabriella**

Hinta • Nők • Variációk napfogyatkozásra • Asszonyélet
• Érik épp • Olajág • Távolodás

- Kissé ijesztő a kétnűfajúság – Király Farkas és Varga Melinda beszélgetése Lőrincz P. Gabriellával
- Juhász Kristóf: A kegyelem titkos léptei

Az igazi poézis Istentől kapott erő

Varga Melinda beszélgetése
Böszörményi Zoltánnal

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

